

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. Julius 7.

27. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A jövődő gimnáziumáról.

(Vége.)

Legnagyobb pedig az egységes gimnázium vétke az egyetemes társadalommal szemben.

De hát, mi az az egyetemes társadalom

Áll ez három rétegből

a) Acsaládok egyeteme teszi az ő-s-tár-sadalmat.

b) Ugyanez elemből van alakulva az egyházi és iskolai társadalom.

c) Legfelül áll a polgári, vagy politikai társadalom, mely az ő-s, meg egyházi és iskolai társadalmakra való kihatásában, ezeket magában foglalásában állam nevet visel, s mint ilyen, nevezhető egyetemes társadalomnak is.

Mikor már ez a társadalom áll szemben az egységes gimnáziummal, joggal mondhatja, s mondja is:

1848 előtt minden izemben a születési rendiség alapelvén állottam; minden ember azzá lett az életben, a minek született, t. i. jobbágy, városi polgár, és nemes.

Az iskolák az én képemre és hasonlatosságomra voltak teremtvé.

Ma azonban az egész szerkezetem az egyéni érték alapelvén áll. Kinek-kinek értéke munkaképességétől függ, ezt pedig tudomány, erkölcs, és vagyon szabályozzák. Mindenki tehát csakis embernek születik, s hogy milyen ember legyen, az, a születésen kívül, leginkább a neveltségétől függ.

Tehát, az iskolákat általában, s magát a gimnáziumot is úgy kell berendezni, hogy a leendő emberben legelőbb az általános emberi, azután a nemzeti, s végül, az egész embert meg-nemesítő, megszentelő elem, a valódi keresztényi fejlődjék ki, mindig szem előtt tartva, hogy ép testben ép lélek, «mens sana in corpore sano.»

Nem szabad, tehát, sem a szülőket, sem a

gyermeket azon kényszer-helyzetbe hozni, hogy az életpálya-, akár életirány-választás a gyermekkorra essék.

IV Iskolarendezési jámbor óhajítások.

1. A népiskolára nézve.

Népiskolai törvényünk értelmében, minden gyermek hat éves korától tizenöt éves koráig iskola-köteles lévén, a mai egységes gimnázium négy alsó osztálya népét: mint népiskola-köteleseket kellene berendezni. E szerint, lehetne négy külön névvel nevezhető, de egymással párhuzamban álló, 8—9 éves tanfolyammal bíró népiskolákat berendezni. Legfelül állana:

a) A négy osztályu progimnázium, de a melylyel egy egészet képezne természetes társa a négy-öt éves tanfolyamos kollégiumi elemi iskola.

b) Ennél alsóbb foku lenne a polgári iskola.

c) Harmadik sorban állana a felsőbb népiskola.

d) Legalól lenne az elemi népiskola.

Közös megismertető jegyeik lennének a nyolc-kilenc évre terjedő tanfolyam, az általános emberi, a nemzeti, és keresztényi elemek felkarolását kitüntető tanítási terv.

Különbözni fognának némely tanulmány-tárgyak felkarolásában, p. o. a progimnázium a német és latin nyelvben; a polgári iskola a német nyelvben; a felső népiskola valamiféle szakoktatásban; az elemi népiskola ismétlő tanfolyamában.

Kollégiumainkban e nyolc-kilenc tanév folyamán iskola érdekében visszaállítandó a régi pedagógus-kör-professzor, nevelésügy-tanár.

Szükségesnek tartom, megjegyezni, hogy a latin nyelv tanulását a mostani harmadik és negyedik osztályra szorítanám, s e helyett, mivel a nyelvek tanulása a gyermekkorba való, az első és második osztályban német nyelvet tanítanék, semmit sem félvén a germánizációtól.

Ugyancsak német nyelvet kezdenék a polgári iskola első osztályában is, de latint egyszer sem.

A jövőendő gimnáziumára nézve.

A kik már a gyermek-éveken átmentek, s tanulásuk alatt kimutatták, hogy bennök van a tudományok iránt hajlam, tehetség, képzettség, s önkint értendőleg, jó erkölcsűek, s általánosan szólva, a karnak és tudnak tanulni: azokat bocsátánám a jövőendő gimnáziumába, tekintvén a gimnáziumot a tudományos műveltség alapvető intézetének.

Mivel azonban a tudományok folyton szaporodnak, szükségesnek tartom, a túlságos erőfeszítéstől való megszabadítás érdekében, a mostani négy felső gimnáziumi osztályt még egygyel megtoldani. Ekkor is végezhet az ifju 19—20 éves korában.

Nézetem szerint, az öt osztály neve lehetne:

1. Poétika. 2. Rhetorika, vagy Oratoria. 3. Logika. 4. Eszthétika. 5. Hodegétika.

Az utolsó osztály nevére vonatkozólag megjegyzem, hogy én az intézetből kilépő ifjat a társadalom szervezetében, az életben akarnám tájékoztatni, s innen van az osztály neve.

Záradékkul, legyen az is kijelentve, hogy én a reáliskola szükségét nem látom; sőt, megvagyok győződve, hogy abból a sok százezer forintból, mit az állam e cím alatt évenként el szokott költeni, sokkal célravezetőbb volna, különféle ipar- és kereskedelmi iskolákat létesíteni.

De, e kérdés tárgyalása ez úttal nem feladatam.

Szakács Mózes.

Az ev. ref. felekezet és a tanárképzés.

(Felolvastatott az erdélyi ev. ref. tanároknak Maros-Vásárhelytt, 1892. május 30-án tartott Értekezletén.)

(Folytatás.)

A mennyiben tehát szükségesnek látszik a középiskolai vallásos nevelés javítása, az megtörténhetik a már tervbe vett, és fönebb jelzett eszközökkel; a tanárképzés módján való változtatást e javítás csupán annyiban igényli, hogy egyházunknak ez után hű gondot kell fordítania arra, hogy középiskoláiból olyan számmal vigyen tanári pályára és segítsen tanári képesítéshez jutni vallásos szellemben növelt ifjakat, hogy középiskolái tanár-hiányban ne szenvedjenek.

A felekezeti tanárnak ilyen módon mindazt, mire a vallásos növelés érdekében szüksége van, megadhatja, de el kell várnia, hogy adja is meg a felekezeti középiskola.

II.

Már közvetlenebbül érinti a tanárképzést és egyetemes egyházunknak e téren alkotásokat célzó elhatáro-

zásához elég okot és magyarázatot szolgáltatna ama másik panasz, hogy tanárainkban nincs meg kellő mértékben a felekezeti szellem. Nem bocsátkozom itt e fogalom akadémikus meghatározásába; a helyett, körülírom, hogy összefoglaló megnevezése azon tulajdonságnak, mely a tanár működését felekezetünkre nézve áldássá, gyümölcsözővé teszi. A tanár, ki e tulajdonságnak híjjával van, a tudománynak, az ismereteknek lehet a legjobb terjesztője, de ezen kívül amaz erősséghez, melynek felépítésén jobbaink a felekezet anyagi és szellemi megszilárdítása céljából fáradoznak: nem fog soha egy követ, sőt egy porszemet sem gördíteni öntudatosan.

Felekezetiellenek mondják a tanárt s mondhatják is minden fentartás nélkül, azon esetben, ha pl. az iskoláink önkormányzati jogából folyó, legtöbbször gyengén, néha sehogy sem javadalmazott mellék-teendők teljesítésénél nem tanusít készséget; nem fejt ki buzgalmat; ha érzéketlen szűkebb és szélesebb értelemben vett egyháza s az iskolák ügye iránt; ha ezeknek anyagi és szellemi felvirágoztatását nem viseli szívében.

Ennyiből is látható, hogy igen nagy fogyatkozás valamely felekezet kebelében működő tanárnál a felekezetiellenesség, annál nagyobb volna aztán a veszedelem, ha e fogyatkozás általános jelleget öltene. Pedig, sajnos, e vádat teljes határozottsággal visszautasítani magunktól, vagy a maga általánosságában megdönteni, nem lehet.

De lássuk, mit tett eddig s mit kell még tennie az egyháznak, hogy az innen fenyegető veszélyt elhárítsa?

Különböző egyházkerületeink belső szervezetében, ha kívülről úgy látszik is, nem egyenlő helyzete van a középiskoláknak és azok tanárainak. Míg erdélyi egyházkerületünk ősi alapítványokból fennálló kollegiumai nem csak az illető székhely egyháztanácsában, de az egyházkerületi közgyűlésen is helyet biztosítanak tanáraiknak, addig pl. a tiszántúli kerületben, az egyházközségek tulajdonát képező gimnáziumok tanárai a megfelelő két testületet csak onnan ismerik, hogy állásukat választás és megerősítés folytán azoktól nyerték. Ott kitüntetés a tanárra nézve, ha az egyháztanácsba bejuthat és nagy szerencse, ha gyenge presbiter-fiuk megbuktatásával függő helyzetére vonatkozó gyöngéd (?) célzásokat nem kell felidéznie. A nagyszámú, többé-kevésbé hivatottak közül az az egy választott, ki az öt nem teljes gimnáziumban működő társait képviselve, az egyházkerület tanácskozásában részt vehet, e kitüntetés, még ha érdemei megvannak is, csak közvetve azoknak, közvetlenül kollégai választásának köszönheti.

Több jog, több kötelességgel jár. Ezért az erdélyi református tanártól, ha egyházkerületétől nyert jogaiból folyó kötelességeit be akarja tölteni, helyzete megkívánja, hogy az egyháznak minden közügyében tájékozást, vélemény- és ítéletnyilvánításhoz szükséges betekintési képességet szerezzen. Egyenlő módon kell érdeklődnie a legkisebb egyházközség és az egész egyetemes egyház sorsa, a meglevő elemi iskolák állapota és a csak tervbe vett református egyetem kérdése iránt.

A két egyházkerület belső szervezetében mutatókozó eme különbségből természetesen nem lehet azt kö-

vetkeztetni, hogy a tiszántúli kerületben nem erősödhetik meg a tanár felekezeti érziülete, mert ha egyénileg ilyen hajlamú, tanári helyzete csak kedvezni fog felekezeti érziületben való fejlődésének. Azt sem mondhatni, hogy az erdélyi református tanár mind megannyi jeles egyházpolitikus, mert hiszen mind ez ideig az egyszerűbb értelemben vett felekezeti szellem elsajátítására is csak önmagunkkal szemben, csak erkölcsileg vagyunk kötelezve. Annnyit azonban világosan mutat e különbség, hogy a míg a tiszántúli kerület szervezetében kifejezve alig alapít valamit, mondhatni súlyt sem helyez tanárainál a felekezeti szellemre, addig az erdélyi szervezet intenciója határozottan megköveteli ezt tanáraitól. E különbségből következik, hogy az erdélyi egyházkerületnek e tekintetben magasabb igényeket kell felállítania, mint a testvér-egyházkerületnek; de következik az is, hogy ha, pl. a tiszántúli egyházkerületben, eme szerényebb igények mellett is, kívánni valók volnának fenmaradva, akkor e hiány pótlására a lehető rövid időn meg kell tenni a szükséges lépéseket.

Tudvalevő dolog, hogy az erdélyi ev. reformált tanároknak eme szép jogai még abból az időből erednek, midőn a tanárok mind theologiai kiképzésben részesültek s papi jellegük mellett, a felekezeti szellem tekintetében a vádnak még árnyéka sem fért hozzájuk.

Ma, az egyetemen képzett tanárnak, ha kötelességeinek és a várakozásnak meg akar felelni, még ha középiskolai kiképzését a felekezet kebelén nyerve, bizonyos ösztönt és érzéket szerzett ez irányban, sokat kell pótlólag olvasnia, tanulnia, hogy prot. egyházunk történetét, alkotmányát, jogait, törvényeit legalább a szükséghez képest megismerje.

En az elmondottakból az egyetemes egyház érdekében nem azt a következtetést látom levonhatónak, a mi más indokokból egyházkerületünkben is felmerült vélemény volt, hogy ama jogok tanárainktól megvonassanak, hanem ellenkezőleg, mivel a felekezeti szellem általános elismert nagy szüksége mellett e jogok gyakorlata ama szellem fölébresztésének és működésben tartásának legjobb eszköze és rugója, még azt látnám célszerűnek, hogy a többi egyházkerület tanáira is szélesebben terjesztessenek ki. Ez által bizonyára csak erősödének az illető tanároknak a felekezeti érziület s az egyházhoz való ragaszkodás.

(Folytatása következik.)

Dr. Both István.

Évzáró innepélyek kollégiumainkban.

I.

A kolozsvári kollégium.

A kolozsvári ev. ref. kollégium június 28-án tartotta évzáró innepélyét, melyet buzgó imával nyitott meg Csűrös József, vallás-tanító. Ezután, az igazgató-tanár sorolta föl a lefolyt iskolai év főbb mozzanatait. Ezek közül a következőket jegyezzük föl. A főgimnáziumba fölvevett tanulók száma 333; tehát, tizenöttel kevesebb a megelőző évinél. Az elemi iskolába fölvevett tanulók száma 152. A főgimnáziumi és elemi iskolai tanulók közül vizsgálatot tett összesen 459.

A tanító-személyzet körében nevezetesebb változás nem történt azon kívül, hogy dr. Csernátóni Gyula tanárt, a vallás-és közoktatásügyi miniszter úr Beszterce-Naszódmegye tan-

felügyelőjévé nevezte ki. A tanári kar benne pontosan és lelkiismeretesen működő munka-társat veszített el, ki határozott jellemével, s kitűnő tanításmódjával nyerte meg tanártársai, és tanítványai becsülését és szeretetét.

Fegyelem és egészség tekintetében ez év kedvező volt. Senkit sem kellett hivatalosan eltávolítani az intézetből, senkit sem ért halálos betegség.

Az ifjuság nagy elevenséggel és sikerrel működött az önképzőkörben. Részt vett a kollegiumi Széchenyi-ünnepélyen 1891. szept. 21-én; ünnepélyt rendezett Kisfaludi Károly emlékére 1892. febr. 7-én, valamint márc. 15-én, mindkét alkalommal Kolozsvári Bálint, VIII. o. tanuló tartott emlék-beszédet. Részt vett az ifjuság énekkel és szavallattal a Koménusz-ünnepélyen is.

Kegyes alapítványokból, adományokból jutalmul és ösztön-díjjal kiosztatott az ifjuságnak 1035 frt. és 7 darab arany. 108 tanuló részesült tandíj-kedvezményben, melynek értéke 1247 frt. A helybeli egyházközség kilenc árvát segélyezett 550 frttal. Erdélyi kincstári ösztöndíjból élvezett négy tanuló 240 frtot. Kenyeret kapott nyolcvanhét tanuló, ennek értéke 800 frt. Harmincnégy tanuló negyvenkilenc nemeslelkű nő áldozatkészségéből naponkint ebédet kapott.

Mindezek ékesen szóló adatok arra nézve, hogy az intézet és a közönség szívesen áldoz a jó igyekezetű tanulókért.

Örömmel jegyezzük föl azt is, hogy ezen régi intézetünk iránt most is meleg érdeklődést tanusítanak egyházunk hievei, s áldozataikkal nevelik évről-évre a kollégium anyagi erejét.

Néhai Szarvadi Károly, végrendeletileg a kollegiumot tette általános örökösévé, melynél fogva tizezer forint érték szállott az intézetre 400 frt. évjáradékkal megterhelve, két rokon élete folyamára.

Mennyiségteni pályázatra Szilágyi Béla, m. k. erdőszám-tanácsos úr 20 frtot adományozott; mint eddig is több év óta; egy szegény tanuló ruházatára Szabó Sámuel tanár 20 frtot; magyar irodalmi pályamunkára főtiszteltető Szász Domokos püspök úr négy darab aranyat; magyar nyelvben kitűnő tanulóknak tiszt. Valler József, mákói ev. ref. lelkész 10 frtot; nagytiszteltető Szász Gerő, ev. ref. esperes, két darab aranyot; egy szegény jó tanulóknak dr. Kolozsvári Sándor egy darab aranyot; 2. és 4. elemi osztályos tanulóknak Péterfy Zsigmond mérnök úr 10 frt.

A szegény tanulók alapjára is többen adakoztak, pl. dr. Bernát Albert, ügyvéd úr, 20 frtot, stb.

A tanár-özvegyi segély-alapra özv. br. Bánffy Györgyné 200 frtot; Márton János, nyárad-szentannai birtokos, 100 frtot; Gaál Elek, m.-kályáni birtokos, 50 frtot; Gerendy István, sövényfalvi birtokos, 50 frtot, stb.

A tanári nyugdíj-alaphoz járultak adományaikkal: Bernát Albert, ügyvéd úr, és Péterfy Zsigmond, mérnök úr, a tanári testület szintén gyarapította ezt és az özvegyi alapot 495 forinttal.

Szóval, a jó viszony az intézet és a nagy közönség között most is megvan. Adja isten, hogy továbbra is megmaradjon.

II.

A zilahi kollégium.

A zilahi ev. ref. kollégiumban folyó hó 26-án d. e. 10 órakor volt a tanév ünnepélyes bezárása az intézet torna-

csarnokában, melyet a meglehetősen szűk közönség s a tanuló ifjúság egészen megtöltött.

Az örök szép «Te benned biztunk eleitől fogva» éneklése után, Kerekes Endre vallás-tanár lépett a szószékbe, s kérte az istennek áldását a hazára, anyaszentegyházra s a kollégiumra.

Ezután, Berényi János olvasta fel magvas s terjedelmes bezáró beszédét, melyből közöljük a következőket.

Ez iskolai év az ünnepélyességek hosszú sorozatát tünteti föl.

Széchenyi István születésének 100 éves évfordulója alkalmából az önképzőkör rendezett ünnepélyt. Március 15-én szintén ez.

Koménius Ámos-János emlékére rendezett ünnepélyen a nagy pedagogust Kerekes Endre, vallás-tanár méltatta.

Október hó 31-én reformáció «emlék-ünnepély» volt, hol szintén Kerekes Endre tanár szónokolt.

A koronázás 25 éves évfordulatának jelentőségéről Somogyi Jenő tanár tartott felolvasást.

Március hó 1-én a deák ifjúság rendezett hangversenyt saját könyvtára javára.

A téli székenben a tanári kar tagjai tartottak több ízben felolvasást a «szegény tanulókat segítő alap» javára, mely tőke már szépen hozza kamatját.

Meleg szavakkal bucsuztatja Dobai Sándor r. tanárt, ki 40 évi szolgálat után, a jövő tanévtől kezdve, nyugalomba megyen.

Részletesen feltünteti a tanuló ifj. szellemi előhaladását.

Felsorolja az iskola anyagi gyarapodását s ez évben történt kegyes alapítványokat, melyek közül kimagaslik a «Bikfalviné, Sebbes Minka» 600 frtos alapítvány, szegény tanulók javára.

Megemlíti erkölcsileg jótékony hatását a négy évvel ezelőtt életbe léptetett «iskolai isteni tisztelet»-nek, stb.

Végül, lelkes szavakkal zárja be az ünnepélyt, kitarásra, szorgalomra, hazaszeretetre s vallásosságra buzdítva a tanuló ifjúságot.

Ezek után, a nagy számú jutalomkönyvek s pályadíjak kiosztása következett.

Bezárta az ünnepélyt az énekkar által szabatosan előadott «Hazádnak rendületlenül».

27-én az érettségi vizsga tartatott meg, ngos dr. Balagi Aladár kormányképviselő jelenlétében. Jelentkezett 11 növendék. Mindenik érettnak nyilvánított a következő eredménnyel; 1 jeles, 2 jó, 8 egyszerű (érett). X.

III.

A Mikó-kollegium.

Szép volt és ragyogó ennek a mi kedves székely iskolánknak utolsó napja ebben az esztendőben. Szülőknak, tanulóknak, előjáróknak és tanároknak sugárzott az öröm az arcukról: a meglegeedés, a büszke boldogság öröme. Mert jelentős volt ez a nap: ezzel zárult be az első éve a főgimnáziumnak. Az első éves diákok, csinos, intelligens ifjúság, a jövő esztendőben már érettségire készülnek.

Ki hitte volna ezt még pár esztendővel is ezelőtt! Álomnak is merész képzelődés volt, hogy Háromszékvármegyének főgimnáziuma legyen. Ma már megvan és azt az örömet ragyogta le minden arc tegnap, a mi a székelyek lelkét annak tudatában eltöltötte.

Ezen az utolsó napon, mikor az iskola évi beszámolóját tartotta, egyuttal programbeszédet is tartott két ifju képzett tanár: Pap Lajos és Végh Endre. A kibucszulás egy-szersmind székfoglalójuk is volt, a mit diszes társaság barátságos lakomája követett.

Nemcsak professzióból, hanem lelki vonzódásomnál fogva is mindig örömmel vagyok ott, a hol a szellem ünnepe. S ez az ünnep nagy gondolatnak, messze jövőnkbe ható eszmének, a székely kultúra megizmosodásának volt a keresztelője. Mindenik tudott azon a lakomán mondani valami szépet, valami fölemelőt és lelkesítő, a mi nagygyá tehet népet és boldoggá nemzedékeket időrül-ídőre.

Egyszer csak felállott egy komoly férfi, a kinek könny szivárgott a szemébe, a mig csendesen beszélni kezdett. Elmondta, hogy neki is voltak kétszeres apai örömei, mig a gondviselés el nem szőlította nagyobbik fiát az élők sorából. Ennek a szeretett gyermeknek az emlékét akarja megóvni a mulandóságtól és «Antal Olivér-alap» címen ezer forintot ajándékoz a kollegium tápintézete javára. Csupán annyit kötött ki feltételül, hogy az alap kamatozzék addig, mig a tőke kamataiból két szegény székely fiu felekezeti különbség nélkül teljes ellátásban részesülhet évenként a tápintézetben. Azután, egy kérést intézett a tanári testülethez: vigyázzanak az ifjúság testi épségére és egészségére! (Az a nagyreményü ifju éppen egyik erdélyi gimnázium tanári kara gondatlanságának lett az áldozata.) Vigyázzanak az ifjság egészséges testi fejlődésére; mert csak ép testben lehet ép lélek és a székelységre nagy feladatok várnak, a melyek az egészséges faji fentartás épségétől függenek.

Az az édesapa, a ki így beszélt, egy doktor volt: Antal Mihály, Háromszékvármegye főorvosa. Nem maradt ott szem szárazon, a mig beszélt s az a kedves ifju ott az idegen vármegye hantjai alatt csendesen és boldogan pihenhet: az édesapa kegyelete soha el nem muló emléket állított neki.

Sok szép mozzanata volt a tegnapi búcsuzó napnak, de ez a fény sugar legszebben aranyozta be a kedves, nyájas, derüs képet. (Székely Nemzet.)

Az egyházmegyékből.

A küüllői egyházmegyéből.

A küüllői egyházmegye évi rendes közgyűlését folyó 1892. évi június 23-án tartotta meg D.-Szt.-Mártonban, a szokott helyen, és pedig a tagok elég szép számának részvétele mellett.

Délelőtt kilenc órakor, nt. Kovács Elek, esperes aa. a gyűlést megnyitván, olvassa esperesi évi jelentését, melyben általános vonásokban ugyan, de híven mutatja föl az egyházmegye egy évi anyagi és erkölcsi életét. A nagy gonddal, alapos ismerettel szerkesztett esperesi jelentésből örömmel értesülünk, hogy nagy általánosságban, néhány falut kivéve, egyházmegyénkben ugy az anyagi, mint a vallás-erkölcsi élet terén haladás, javulás tapasztalható.

Az éljenzéssel fogadott jelentés némely pontja élénk eszmecserét szült, mint pl. hol az mondatott, hogy egyházmegyénk iskoláiban a külhatóságok indolenciája miatt a kényszer-iskolázás keresztül nem vihető.

Nagy Domokos, főjegyző aa. olvasta ezután a tagok névsorát, melynek megtörténte után, elnöklő esperes föl hívja

a gyűlés tagjait a közeli templomba vonulásra, a hol is közönséges istenitisztelet tartatván, egyházi beszédet mondott Józsa Ferenc kükküllővári lelkész aa. Luk. XI. 31. alapján.

Templomozás után, a rendes helyen, tovább folytatott ülésen olvassa Nagy Domokos az egyházmegyei tanács működéséről szóló jelentését, mely csínnal összeállított jelentés min:egy kiegészítő része az esperes elnöki jelentésének; alaposan, részletesen tüntetvén föl, sorolván elő mindama munkát, mit a tanács egy év alatt többször tartott ülésein végzett.

Nemes Árpád, tanügyi előadó, tesz jelentést ezután az egyházmegye tanügyi viszonyairól, fölemlitvén a megdicsérni valókat s igen helyesen reámutatván a hiányokra is. Vétezt tudásul.

A közpénztár megvizsgálására, kiküldött bizottság jelentése alapján, Kakasi Márton, pénztárnoknak, a főnhagyandók főnhagyásával, a fölmentés megadatott.

A szavazatszedő bizottság jelentése szerint, világi tanácsbírákká megválasztottak, szavazattöbbséggel, Nyárádi Dénes és Gyöngyössi István d.-sz.-mártoni állami tanerők. A megürült házassági törvényszéki bírói állásra abszolút többséget senki sem nyervén, a két legtöbb szavazatot kapott egyén között újabb szavazást rendel el az elnök, a gyűlést d. u. 4 óráig fölfüggeszté s a tagok ebédre vonultak, hol, igen természetesen, szellemes pohárköszöntők sem hiányoztak.

A d. u. tovább folytatott ülésen a székbírói szavazás ejtetett meg, a midőn Józsa Ferenc és Nemes Árpád egyenlő szavazatot nyervén, elnök aa. előbbi javára döntötte el a kérdést, Józsa Ferencet megválasztott székbírónak jelentvén ki.

Jegyző olvasta a d. e. ülés jkönyvét, mely hitelesítettett.

Következtek a felsőbb leiratok, indítványok, kérelmek, stb. melyek közül kiemelendő dr. Gidófalvi, görgényi algondnok úr indítványa a községi hitelszövetkezetek létesítése ügyében. Gyűlésünk ez üdvös eszmét pártolja; de a gyakorlati életben ez idő szerint keresztülvihetőnek nem találja; továbbá, örömmel veszi tudomásul gyűlésünk M.-Bodon községének regale-váltásából való 250 frtos adományát, mely adomány a ref. papilak építésének ügyét a megoldás stádiuma felé segíti.

Délután 7 órakor elnök, esperes aa. megköszönte a tagok részvételét; Nagy Domokos, jegyző aa. pedig a tagok nevében mondott köszönetet esperes afának tapintatos elnökösködéséért, és a gyűlés esperes aa. éltetésével, véget ért.

Orbán József.

Külföldi egyházi szemle.

Nagyérdekű felolvasásokat tartott közelebb Max Müller Glasgowban «Antropological Religion» címen, folytatva az 1889. és 1890-ben ugyancsak ott előadott értekezéseit a «naturel religion»-ról. A főtétel, melyre e vallásbölcseztfejtegetésben eljutott, az, hogy az emberiség ős-vallásában az istenség fogalma igenis a personifikáló apperpciónak köszöni létrejöttét, de ezt nem úgy kell érteni, mint eddig föl-vették. Personifikálni kellett, úgymond, csak hogy nem kisebb oknál fogva, mint azért, mert a nyelv természete követelte meg ezt az ős-embernél, tehát, nem a képzelődés; vagy egységesítés, mint eddig hitték a tudósok. A természeti agenciák emberi formáját, azaz az antropomorfizmust a nyelv természete,

s így nem a költészet teremtette meg, a mithologia csak később jött. Ez rövidre foglalt tartalma az értekezéseknek, melyeknél nevezetes, a dolog lényegére s az ő felfogása módjára is világot vető tétele Müllernek a következő «Fátális tévedés az, ha nem akarjuk belátni, hogy a vallásnak nem csak egy, hanem számtalan forrása van; minden kísérlet, a vallásokat egyenlően magyarázni ki, hibás fölvetelre vezet.»

Az előadások rendjén, Müller igen szépen fejti ki, hogy az istenség fogalmában s így a vallásban minő nagy szerepe volt a nyelvnek, annak az új tényezőnek, melyre eddig legkevesebbet adtak; pedig sok jogosultsága van. Sokat ugyan nem foglalkozik a magyarázattal, hanem annál inkább útal az «ősök tiszteleté»-nek előállításában s az ezzel rokon mellék-fogalmakban a gondolati szemléletekre. És mert így veszi fel a dolgot, innen határozottan visszaútasítja, hogy az istenség fogalmának előállítását és fejlődését a fetiszizmus, vagy a modern euhemeristikus elmélet útján meg lehetne oldani; utóbbi elmélet alatt értvén azt, mely szerint az istenek az ősök lelkeire vonatkozó felfogásból lettek. Történeti tény ugyanis szerinte, hogy az alulról fölfelé haladás, vagyis az, ha az ősök lelkéről akarunk beszélni az istenség kimagyarázásánál, az isteneket előre föltette. Különbben is az «ősök lelke» teoriának a nyelvben kimutatható, de máskint is megérthető története van; az ember nem beszélt addig a halhatatlanságról, míg nem tudott a lélekről. Az ős-ember, mikor a gondolkodásnak bizonyos megkivántató fokához eljutott, ismerte az animust, de tudott az animáról is; ezért az istenségre nem csak külső szemlélet által emelkedett fel. És jó megfigyelés után is, mondja Müller, kitűnik, hogy a vallásos szemléletnek nem csak az a forrása van, melyet egy szóval vallásnak nevezünk, hanem egy másik is: a természet s az ennek megfelelő képzetek. Ezeket számításba kell venni.

Müller így mutat rá igen helyesen, hogy a nyelv logikája rávezette az embert az ő hozzá hasonló természetfeletti lények ismeretére s arra, hogy azok cselekvő lények. Csak elfeledi, pedig vallást akar kimagyarázni, hogy azok a meglévő természeti agenciák a vallásos viszonyt még nem tételezik föl; azok csak a képzeti formái olyan keretnek, melyben a praktikus vallási motívumok megvannak. Még mindig fenmarad a kérdés, hogy az ember miképpen lépett azokkal viszonyba, illetve, miképp jött rá, hogy ő irántuk lekötölezzettnek higgyje magát. A vallás nem csak függési érzet, hanem pietási érzet is, mely a kötelezettség és bizalom erkölcsi motívumait magában foglalja. Hogy jöttek rá, hogy ezen érzéssel szemben lényeket állítsanak? Ha erre felelné meg Müller, akkor az «istenben való hitet» kimagyarázná. Azért mondjuk ezt, mert a mi a természet erőit istenekké tette, nem a működés volt, hanem éppen az ethikai momentum.

Nem lehet eltagadni, hogy Müller az irányt megadja, miképpen felelné meg e kérdésre. Látható ugyanis, hogy ő a megemlékezésből, az ősök iránti kegyeletből akarja deriválni, mert két olyan vonást ismer el, melyek szerinte az istenek felvételére vezettek: tudat a természeti szellemekről; tudat az ősök szelleméről, az elsőnél a természetfeletti hatalmat, a másodiknál az erkölcsi érzéknek megfelelő reprezentáltatást gondolván felveendőnek (metafizikai és ethikai vonás). És az ut nem is mondható helytelennek, már csak azért sem, mert rajta ki lehetne magyarázni a túlvilági hitet is, mely nem oly közönséges, hogy az egyszerű kauzalitás

fogalmából demonstrálni lehetne, lévén ez határozottan a földi büntető igazság projektuma. Hanem aztán az is igaz, hogy nem is teljesen tökéletes mód. Nem kell sokat gondolkozni

s azonnal tudni lehet, hogy már a monotheizmus felé való fejlődés mindig inkább logikai, mint ethikai működések eredménye.

T Á R C A.

A tanítónői hivatásról.

Karácson-est van. Kün pokoli sötétség uralkodik, sűrűn hull a hó, s zord szélvész süvölt az utcákon végig, meg-meg rázva haragos dühében kicsiny szobám ablakait. A kis falu utcai teljesen kihaltak, némák. Egy árva lélek sem jár kün. De, ki is vágnék ily időben oda! Mindenki örül, ha otthon, meleg kályhája mellett dacolhat a szélllel, a hideggel.

Ez estén én is otthon vagyok. Otthon? Lehet-e azt otthonnak nevezni, ha az ember homályos kis szobában egyedül ül, távol igazi otthonától, s csak gondolatban töltheti szeretivel ez estét? A kályha mellett ültem, s elmerengve, néztem annak mintegy halálküzdelemben fel-fellobbanó tüzét. A lángok a kéményen betolult szél által űzve, mérgesen ölték ki piros nyelvüket, hasztalan erőlködve, ellentállni a szélnek. A harc mindinkább elkeseredett lesz, míg végre a tűz utolsó erejét is elhasználva, egy végső fellobbanással elalszik.

E tűzhez hasonlított e percben a keblemben dülő érzelmek s a fejemben forrongó gondolatok raja.

Kis szobámban körül tekintve, elgondoltam, hogy most mindenki otthon van övével; együtt örvend, együtt vígad ez estén, csak én vagyok egyedül! Keblemből sóhaj, szememből könny lopózott fel, s lázongó érzelmeim szüntelen ezt kiálták: «Csak te vagy számúzve; csak te nem töltheted vígan, boldogan ez estét!»

Aztán, következett az ész szava, az meg így szólt: «Ne légy elégedetlen, te boldog vagy, pályát választál magadnak; a tanítónői pályát. Minden pályát híven betölteni, szent kötelesség, s nem a legnagyobb boldogság-e az, ha kötelességeidnek eleget tehetsz?»

Igy vívtak szív és ész egymással, s én nem tudtam, hogy melyiknek adjak igazat.

Az ölemben nyugvó bibliába pillanték. Véletlenül éppen e sorok tüntek szemembe, Krisztus mondá: «Engedjétek hozzám a kicsinyeket.»

Te mondtad ezt isten fia, a szellemi tökéletesség koronája, ki megjelenésseddel megvilágítottad a sötétségben tévelygők útait, mint a nap, mely áldó melegével hasznost, jót fakaszt mindenütt: úgy hozott munkásságod üdvösséget, boldogságot az emberi nemre, örök időkre!

S vajjon, miben áll a te műved, mi volt a te munkásságod? Nem a tanítás, jóra való buzdítás és példaadás volt-e az? Nem ez által akartad-e az emberiséget megmenteni, s végül boldogítani?

S nem tudjuk-e mindnyájan azt is, hogy éppen e magasztos cél utáni törekvés miatt mit szenvedtél, hány megaláztatást kellett eltűrnöd, mennyi üldözésnek voltál kitéve!

De, te nem csüggedtél, nyugodtan tűrtél úgy, a mint csak te voltál képes, s midőn ellenségeid legjobban üldöztek, akkor is azt mondtad azoknak gyermekeire: «Engedjétek hozzám a kicsinyeket.» Hatalmadban lett volna a rágalmozókat egyetlen szavaddal elhallgattatni, üldözőidet megállítani; kezdenek egy mozdulatával arany-koronát tehetél volna fejedre, ha amaz szó kitűzött célod visszavonását hirdeti.

Te ezt nem tetted. A sok ígélet, a fenyegetéssel egyiránt, nem volt képes, szeretett pályádtól eltántorítani; hagytad, hogy üldözzenek, rágalmozzanak, arany-korona helyett a tövis koronát választád, rózsákkal behintett út helyett, mely a királyi trónig vezet, sebző göröngyöken a keresztfához mentél, s véredet ontottad de hív maradtál.

S most jutalmad: hogy a megváltott emberi nemben gyönyörködsz, az pedig leborúlva imád téged.

Van-e ennél szentebb, nemesebb cél: embert növelni; s van-e annál nagyobb, teljesebb boldogság, ha ez a munka sikerül? S nem az-e célunk nekünk, tanítónőknek is? Krisztus után nem ránk maradt-e első sorban e szent kötelesség? Nézd a csak még leendő embert, a gyermeket. Még beszélni is alig tud, kebleben egyiránt szűnyadnak még a jó és rossz érzések, még csupa tehetetlenség az egész, s mai társadalmukban a szülők már a te gondjaidra bizzák. Tanítsd beszélni, de úgy, hogy ajkai csak jóra nyiljanak meg; ébreszd erőit, tehetségeit, de úgy, hogy azok csak nemes irányban fejlődjenek; tanítsd meg isten fogalmára, de úgy, hogy az mint rendíthetetlen köszikla álljon képzetükben, hová az élet minden viszontagsága közt bízva, meneküljenek; ismerd meg az élet útjait, de ne te jelöld ki azt, melyen haladni kell, hanem munkásságodnak vége az legyen, hogy ők maguk önállóan, saját belátásuk szerint válasszák meg azt, hogy majd az élet háborgó tengerére kerülve, hányatott sajkájukat biztos karral vezessék tova, gondosan kikerülve a sáros, mocskos hullámokkal való érintkezést.

Ha működésed ilyen, akkor betöltötted hivatásodat, s nyugodtan térhetsz pihenni. A rád bizott virágok örömdre nyíltak, mert az iskola nem egyéb, mint egy nagy virágos kert: a gyermek a virág; a kertész meg te vagy. De hát a kertésznek nem kell-e folyton küzdenie, míg virágait felnöveli? A túlságos meleg, a hideg dér, a kártékony rovarok, nem elkeseredett ellenségek-e? Mennyivel több akadály áll előtted, szegény tanítónő! Első sorban, a folytonos küzdelem a gyermekek különböző természetévei, míg közszellemet teremthetsz. Pályád hozza magával, hogy roszakaróid lesznek; a folytonos remegés vajjon, eleget tettél-e kötelességednek; fogsz-e kellő sikert felmutathatni, és még isten tudja, hogy hány, meg hány ilyen tényező, mely pályádat tövisessé, göröngyössé teszi?

Ha, tehát, néha-néha elcsüggedsz, mert te is csak gyarló ember vagy, jusson eszedbe Jézus a túrésben, és kövesd az ő példáját. Kitartás, szorgalom elveszik élet fárasztó munkádnak, szelid túrés lefegyverzik roszakaróidat, s végre, a hivatásod iránti lelkesedés, ez a legfőbb, a mi megkívánatik.

Légy szívvel-lélekkel gyermek-nevelő! Tudj, lemondani az élet legtöbb örömeiről, multságairól: azokat élvezni, nincs időd. Tudd, elfeledni a kényelmes lakást, azt a kedves kis kört, hol eddig otthon voltál. Tudd, felcserélni egy nagy, ismeretlen körrel, s tudd, azt is otthonoddá változtatni.

Ha mindezekre elég erőt érzesz magadban, ha ama jutalom, mely tulajdonképpen az eredmény, lelketed kielégi-

teni képes, ha ama tudat, embertársaid boldogságára befo-lyással lehetni, boldogíthat: akkor légy tanítónő!

Egyikét a leggöröngyösebb pályáknak választád ugyan, de melynek jutalma a legboldogítóbb, a legmagasztosabb!

Merengésemből kopogtatás rázott fel. A falu tiszteletré méltó lelkészé jött személyesen utánam, hogy nejjének tegnapi meghívására, ez estét náluk töltssem.

Nem sokára a barátságos papilakon voltam, hol a szü-
lőkkel együtt gyönyörködtem a ragyogó arcu gyermekek örö-
mében, kik boldogan ugráltak a csillogó karácsonfa körül,
melyet a kis Jézuska hozott számukra.

E derüs kép láttára, magam is olyan boldog, olyan
megelégedett voltam, minden előbbi borús gondolatom eltűnt,
s valami ott belől mind azt sugta: hogy az ember minden
pályán lehet boldog, ha úgy vet, a mint aratni szeretne

Különfélék.

== **Roma locuta est.** Folyó hó 4-én megkezdődött
a főrendiházban a költségvetési, vagy mondjuk úgy, a hogy
van, az elkeresztelési vita. Megjelentek, egy pár kivé-
telével, az összes kath. püspökök, és kath. ha úgy tetszik,
ultramontánus mágnások, élükön az új hercegprimással és az ő
sokat emlegetett «viven di modusával». És Vaszary ő
eminenciája, előzetesen megbeszélve mondókáját püspök-tár-
saival és a főrendi Zichy Nándorokkal, fel is szólalt mindjárt
legelsőnek. Csodálatos egy beszéd! Van abban minden;
csak az nincs, a mi kell. Van független Magyarország és hó-
dolat Róma előtt. Ultramontánizmus és ultraliberalizmus. Jog-
követelés és zozistika. Benne van a kecske és a káposzta. Az
egész beszéd pedig teljesen elüt attól a beszédétől, melyet
ugyanaz ajkáról hallottunk a koronázási jubileum alkalmával.
A primás nem átalotta enunciaciót, hogy a februári rende-
let nem kell visszavonni; a 68. 53-ik törvénycikket nem
kell módosítani, csak ki kell mondani, jól meg kell érteni
a dolgot, csak ki kell mondani, hogy az a 12. cikkely nem
imperatív, nem kogens, hanem csak deklaratív; tehát: a szülők
nem kényszeríthetők, hogy gyermekeiket a jelzett szakaszban
kimondott elv szerint kell növelni. Ez az a híres «viven di
modus». Szívesen hódolunk gr. Csáky miniszter előtt, ki
rögtön felállott, és őminenciája beszédét elútasítva, a kép-
zékenykedést nem fogadta el; hanem ragaszkodik a képviselő-
házban tett enunciacióihoz. A törvény törvény. Annak meg
kell állani. És ha a plébános urakat hitelvi meggyőződések
és a lelkiismeret bántja hát, akkor behozzák a polgári anya-
könyvezést. Ez a helyes. Sajnálók, ha a kormány vereséget
szenvedne; mert ez a már is majdnem türethetetlen ultramon-
tánizmus győzedelme lenne Magyarországon. És ha megtör-
ténék: ez a kormány valóban nem érdemelné meg, hogy
még élete legyen. Lehetetlen, hogy ez megtörténhessék!

== **Megjelent a «Prot. Szemle»,** negyedik évfolyam
III. füzeté, az előbbiekhöz hasonló gazdag tartalommal, és

ugyanabban a gondos szerkesztésben, mely eddig is dicsérte
az irodalmi Társaság titkárát, Kenessey Bélát. Ha cikkeit föl-
említjük, csak azért tesszük, hogy őszinte sajnálatunkat fejez-
zük ki azok felett, kik tehetnék és még sem rendelik meg,
még sem járatták e derék köteteket, melyek ékességei minden
papi háznak, minden protestáns embernek. 1. Hugó Viktor,
és a XIX-ik század pantheizmusa. Várnai Sándor. 2. A pol-
gári házasság s a házassági bíráskodás. Dr. Bartha Béla. 3.
A ref. templomi énekes könyv története. Szathmári József.
4. A János-evangelium világnézete. Stropm László. 5. Id.
Bucholz György és kora 1642—1724. Wéber Sámuel. Könyv-
ismertetés: szemle a legújabb Koménius-irodalom terén és
végül, gazdag szemle a) a hazai és b) a külföldi irodalom
terén. A kiknek módjuk van, és még eddig nem lettek tagjai
az Irodalmi Társaságnak rosszul tették. Vétkeznek önmaguk,
hivatásuk, és a protestántizmus ellen.

== **Csiky Lajos, debreceni theol. tanár,** értesíti
az illetőket, hogy néh. Révész Bálint kiadandó műveinek
első kötetével, tőle nem függő, nevezetesen, nyomdai akadá-
lyok miatt, az ígért időre, júl. 1-re nem készülhetett el; azon-
ban, az akadályokat elhárítván, a mű valószínűleg még e hó-
napban az előfizetők kezében lesz.

== **Van Budapesten egy gyorsíró-egyesület,** mely-
nek célja, természetesen, e szép és hasznos mesterséget ter-
jeszteni, általánossá tenni. Örömmel jegyezzük fel, hogy s.-
szt.-györgyi derék tanár, Benke Istvánnak, e téren kifejtett
buzgó munkálkodásáért, az egyesület közgyűlése ez évben már
harmadszor fejezte ki elismerő köszönetét. A magunk részéről
annál örömebb csatlakozunk a gratulációkhoz, mert Benke
István nevével mindenütt találkozunk, a hol lendíteni lehet
a közhasznú dolgokon úgy a tanári pályán, mint az egyház-
megyei élet terén.

== **Emlékezhetnek olvasóink,** hogy Révész Kálmán,
pápai theol. tanár, még a múlt esztendőben megválasztván
Kassára pappá, és azt elfogadván; most, hogy Pápáról eltá-
vozik, a «Dunántúli Prot. Lap» tulajdonjogát és a szer-
kesztést átadta volt kollégájának, Németh Istvánnak.
Kétségen kívül, ebben a dologban Révész Kálmán a nyertes,
mert most már Németh István kollégánknak kell majd pana-
szolni a nem-fizető és hátrálékos elő(?)-fizetők ellen. Vigasz-
talódjék Németh István barátunk. Az egyszeri ember is úgy
megszokta volt a kozmás ételeket, hogy a végén nem is
tudta élvezni az izletesen megfőztet. Ugy hisszük, hogy a világ
háztartásában és a mi egyházkerületeinkben olyan emberek is
kellenek, mint a minők mi vagyunk.

== **Nyilvános köszönet és nyugtázás.** Ez évi május 10-én
nagy tüzvész által sújtott alsó-sófalvi ref. egyházunk számára június
22-én Hátszegről, egyházm főjegyző. tisz. János Albert úr kezén át
50 frt kegyes adományt küldöttek: D. K. 10 frt hunyadmegyei I-ső
tkp.-tár 10 frt. Herceg István 1 frt. Pap József 1 frt. Pap Árpád 1
frt. gr. Thorockai Miklós 2 frt. gr. Teleki Györgyné 1 frt. Naláci
Ákos 1 frt. Szentpáli Gyula 2 frt. Özv. Riszkovszki Vencelné 1 frt.
Zwipp György 1 frt. Teleki és Thorockai grófok tiszti kara 10 frt.
Bernát Miklós 1 frt. Graef József 50 kr. Veress J. 1 frt. János Al-
bert ev. ref. pap 2 frt. A hátszegi ev. ref. egyház 4 frt. 50 kr. is-
ten szeretete szálljon az adakozókra, legyen becses életük védve
ilyen s ehez hasonló csapások terhe súlyától! Alsófalva, 1892. jún.
27-én. Dán és Mózes, alsófalvi ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

1689—1892.

ÉRTESÍTÉS

összes egyházi hivatalainkhoz és egyházi tisztviselőinkhez.

Tudomásvétel végett, értesítjük a t. Cimet, hogy a m.
kir. pénzügyminiszter úr folyó évi május hó 22-én 28,724.
szám alatt kelt rendeletével, az erdélyrészi magyar jelzalog
hitelbank részvénytársaság által kibocsátott 5%-kal kamatozó
100—500 és 1000 frtról szóló zálogleveleket az 1892. évi
33,562. sz. körrendelet (Pénzügyi Közlöny 1882. 31. szám)
értelmében és az 1887. évi október hó 7-én tartott minisz-
tertanács határozatában foglal elvi megállapodáshoz képest,
a pénzügyigazgatás minden ágazatában üzleti biztosítékul és

és bánatpénzül, további intézkedésig, elfogadhatóknak jelen-
tette ki.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától,
Kolozsvárt, 1892. június 26-án tartott üléséből.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1643—1892.

KÖRLEVEL.

Valamennyi erd. ev. ref. kollégium m. t. Előjáróságának.

A közoktatásügyi m. kir. miniszter úr folyó évi 22 921.
szám alatt kelt rendeletben tudatja, hogy a sátoralja-ujhelyi
kath. gimnáziumnak, mint hétosztályu középiskolának, 1891—

92-ik tanévre a nyilvánosság jogát megadta. Miről a ml. Előjáróságok tudomásvétel s nyilvántartás végett értesítettnek.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1892. június 27 én tarott üléséből.

Parádi Kálmán
tanügyi előadó.

Domokos Antal,
ig.-tanácsos, elnök-helyettes.

738—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a n.-enyedi egyházmegyébe kebelezett ar-gyeresi II-od oszt. egyházban a papi állomásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gyümölcsös, veteményes kerttel s gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, kan. porció 41 hold 1285 □ öl, melynek kataszt. tiszta jövedelme 163 frt. 22 kr. az adót az egyház fizeti. Tized-negyed kárpótlási készpénz 104 frt. A Paget-féle kepeválsági alapból készpénz 156 frt. Kepe értéke, a hiv. becslés szerint, 226 frt. 52 kr. Összesen 649 frt. 74 kr. A megválasztandó pap 1893. január 1-én a javadalom élvezetébe jut; mikor a szabályok 4. §-sa b) pontja értelmében az egyházmegyei özv.-árva intézetnek köteles tagjává lenni.

Pályázati határnap: f. évi július 31. A folyamodások Hegedüs Lajos, esperes afiához küldendők, Gerendre.

Kolozsvártt, 1892. jul. 5. *Szász Domokos,*
ref. püspök, mint elnök.

730—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett magyar-hidégkúti egyházközség levitai állomására, ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson kívül, a módosított díjlevél szerint, 156 frt. értékű kepe és kanonika porció hasznélvezete, melyből 60 frt. készpénz. A megválasztandó köteles, egy évi javadalmának 6%-át egyszer s mindenkorra, s azután az évi járulékokat a gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határnap: július 31. Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához küldendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1892. jul. 4. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

715—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett kaksdi egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakhelyen, gazdasági épületeken és kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 257 frt. 47 kr. melyből 200 frt. készpénz.

Pályázati határnap: július 25. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes afiához intézendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvártt, 1892. jul. 4. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

733—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyében fekvő fekete-laki egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: veteményes kerttel és gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 238 frt. 89 kr. a melyből 100 frt. készpénz, a többi 14 hold kanonika porció katasztrális jövedelmének az értéke és a hivek által fizetett kepe. E fizetéshez járul még mindaddig, míg a papi állomás betöltetnek, a teljes papi fizetés egyharmad része, mely 150 frt. értéket képvisel.

Pályázati határnap: július 31. Folyamodványok nt. Somkerei Miklós esperes aához intézendők, Székere.

Kolozsvártt, 1892. jul. 4. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

732—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a n.-enyedi egyházmegyébe kebelezett felvinci I. osztályú egyházközség papi állomására, ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gyümölcsös, veteményes kerttel, gazdasági

épületekkel ellátott tisztességes lakás és stólán kívül 40 h. 228 □ öl kan. porció, melynek kataszteri becsértéke 143 frt. 73 kr. fa-pénz 60 frt. készpénz a kepeválsági alapból 200 frt. a hiv. becslés szerint felvett kepe érték, 550 frt. 86 kr. összesen: 954 frt. 59 kr. Ezen kívül, az állami iskolától a vallás-tanításért jár 100 frt.

Megjegyzés: A kan. porcióért az egyház fizetvén az adót, az ottani előjáróság annak értékét tiszta 300 frtra teszi s így, az egész fizetést, 1210 frt. 86 kr-ra.

Az egyház a kegyévre nézve az özvegy papnéval ki lévén egyezve, a választandó pap 1893. január 1-én a teljes papi fizetés élvezetébe jut.

A megválasztandó lelkész köteles, az egyházmegyei özv.-árva gyámintézet rendes tagja lenni, a szabályok 4. §-a b) pontja szerint.

Pályázati határnap: július 31. A folyamodványok Hegedüs Lajos esperes afiához küldendők, Gerendre.

Kolozsvártt, 1892. jul. 4. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

731—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küllői egyházmegyébe kebelezett küllő-széplaki egyház kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakás, kerttel és gazdasági épületekkel ellátva s egyházhatósági becslés szerint, évi 113 frt. 51 kr.

Pályázati határnap: július 31. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aához küldendők, V.-Gálfalvára, u. p. D.-Szt.-Márton.

Kolozsvártt, 1892. jul. 4. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

629—1892.

MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ref. egyházmegyének B. Hunyadon, f. évi jul. 24. és 25. napjain reggeli 9 órakor tartandó rendes közgyűlésére a közgyűlés illetékes tagjait tisztelettel meghívom. Ezen közgyűlés tárgyai: 1. Esperesi jelentés. 2. Jelentés az egyházmegyei tanács működéséről. 3. Számvevői, tanügyi-előadói és pénztárnoki jelentés. 4. Az egyházmegyei özv.-árvai és közpénztári, valamint az országos közalap számadásainak megvizsgálata. 5. A lemondás folytán megszüntetett pénztárnoki állás betöltése s esetleg, egy világi tanácsbíró választása. 6. Lehető folyamodások és indítványok tárgyalása. A közgyűlés első napján délelőtt egyházi beszédet kajántói lelkész, tisz. Técsi József, aa. tart. A tisz. afiakat fölkérem, hogy újonnan választott kántor-tanítóikat, kik még az egyházmegyei esküt nem tették le, figyelmeztessék, hogy jul. 25-én az eskü-tételre jelentkezzenek.

A közgyűlést megelőzőleg jul. 23-án d. e. 10 órakor «Házassági törvényszéket» tartok; ugyanazon nap d. p. 3 órakor «Papi Értekezlet» lesz. A «Fegyelmi Bíróság» július 26-án reggeli 9 órától kezdve, tartja ülését. A tisz. afiakat, valamint az ügyvéd urakat fölkérem vélopereiseikre s illetőleg, válópereikre nézve a szükséges lépésekre a kellő időben való megtételére.

Gyalu, 1892. jul. 3.

Deési Gyula,
ev. ref. esperes.

414—1892.

HIRDETMEYENYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Dévai lakos, Rohács Johanna, férjét, ev. ref. vallású Vég Gábort, ki őt ezelőtt 7 évvel hűtlenül elhagyta s azóta sem tartozkodási helye, sem életben léte felől tudomása nincsen; ezennel hirdetményesen idézteti a v.-hunyadi egyházmegye házassági törvényszéke elé, oly kijelentéssel, hogy ha nevezett ház. törvényszék előtt, mátol számítandó 6 hó lefolyása alatt, meg nem jelenik, válóperét ellene, mint hűtlen elhagyó ellen, fogja megkezdeni és lejáratni.

A hunyadmegyei e. ref. esperesi hivataltól. Tordosan, 1892. június 27-én.

Bartha Lajos,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. Julius 14.

28. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az elkeresztelés a főrendiházban.

Félni nem kell; ügyelni szükséges. Mert csodálatos időköt élünk. El lehetünk készülve a legroszabbra, mint nyárban a jégverésre, a rozsdára akkor, mikor már az aratás áldását reméljük.

Azt hittük volna, hogy e század végén, az enciklopédisták, a francia nagy forradalom után száz esztendővel; a tudományok óriási haladásának, a világnak, a dinamitnak századában, midőn az emberi szellem már-már nem ismer lehetetlenséget; midőn a felvilágosodás minden lépten-nyomon egy-egy rozsdás bilincset tör össze a középkor bárbarizmusának; midőn a népek a korhadt Európának minden szegletében követelik elévülhetetlen emberi jogukat a szabadsághoz, a függetlenséghez, és individuális méltóságukhoz; azt hittük, hogy midőn a polgári és politikai közhatalmak önkint meghajolnak a világszellem tanácsa, és követelése előtt nem lehet az többé, hogy a lelkiismeretet börtönbe zárják; a meggyőződést gályákra küldjék; és megtagadva, lábbal tiporva a szeretet evangéliomát, hitéért üldözzenek valakit.

Csalódtunk.

Mindenki ismeri az, úgy nevezett, elkeresztelés történetét. Mindenki ismeri azt a kérlelhetetlen gyűlöletet, és engesztelhetetlen üldözést, melyel az ultramontánizmus ránk nehezdedt évszázadokon keresztül. Ennek csak alig érezhető korrektívuma volt az 1790—1791. 26. törvénycikk, valamint a negyvenes évek valamivel felvilágosodottabb törvényhozása és a szabadság-harckori teljes vallásszabadság proklamálása, mely azonban az életbe soha sem mehetett át az azt követő szerencsétlenségek miatt. Jött a teljes elnyomatás vaskorszaka. Püspökeinket meg nem erősítették; iskoláinkat bezárták, vagy megrendszabályozták; csoda, hogy megnyitni hagyták templomainkat. Aratása volt az abszolút hatalom által támogatott egyedül idvezítő ultramontánizmusnak.

Ám, a pátens korszaka megnyitotta a szabadságára mindig féltékeny Magyarország szemét. Egy elhatározott erőfeszítéssel szabaddá tette karjait a leláncolt Prometheus. Érintkezvén a földdel, az égig emelte fejét a büszke Anteusz. És a mint megnyilt az ország háza, és a mint rendezte a köznevelési ügyeket: azonnal meghozta az 1868. 53-ik törvénycikket, mely a vallásfelekezetek közti viszonyt úgy szabályozta, hogy az, a míg föltétlen vallásszabadság nem lesz egyenlő javadalmazással, egyenlő védelemmel, egyenlő jogokkal és kötelességekkel: föltétlen alaptörvényül kell hogy szolgáljon az állam és a felekezetek között, a mely előtt mindenkinek meg kell hajolni, a melynek engedelmeskedni kell, ha primás, ha érsek, ha kanonok, ha plébános, és ha bármilyen sok száz-ezer forint évi jövedelemmel bir és bármilyen cifra süveggel áll is a vakbuzgó tömeg elébe.

Azt hiszitek, hogy megtartották a törvényt? Nem tartották meg. És itt, kötelességünknek tartjuk, kifejezni amaz alapos föltevésünket, hogy valószínűleg a protestánsok sem tartották meg mindenütt. A protestánsok részéről a reniten-cianak oka abban a visszaélésben keresendő, melyet a kath. papok országosan üztek, és a gyöngébb fél is, eléggé nem hibáztatható meg-gondolatlansággal, a törvény iránt való tiszteletlenségben keresett néhol megtorlást. A kath. papok nem panaszkodtak. Mért is tették volna? A reversalisokkal megnyerték, vagy megfélemlítették a vegyes-házásokat és így arattak az elkeresztelések által. Ám, a törvény betöltése által lelkiismeretükben nyugodt protestáns papok panaszt emeltek, nem türhették a visszaélést, s ezeknek következtében jelent meg az 1890. február 26-iki miniszteri rendelet, mely mindenkit a törvény tiszteletére kötelez. Innen kezdődik az a harc és háboru, mely annyi tintába került; mely annyi liberális (?) férfit kompromittált; mely a Simor halála után következett primásnak, Vaszari Kolosnak

vállaira hárin
troversiát az
engesztelődés
remélt minde
«P a x» sokat

Hát, ne
mely a maga
állapodásról
megtalálta a
Róma amúgy
képviselő ház
az Irányi mér
szabadságot,
«polgári a
zük csak a f

Minő lá:
Schlauch, e n
kának; egy
űzette az utol
egy Schoppe:
hogy csak ol
tukat, ki köte
érdekeknek
ország bukott
vanas évekbé
sok e megcso
Vaszari Kolo

Mintha r
metői. Mintha
ha az inkvizito
És ezek az er
ezek az emb
1868. 53-ik
akkor a törvé
lást a bevett
idézük Deák
szédjét, mely
numentuma
ebből vonnak
tikai álláspon
emelte föl szavát az új primás, mondván, hogy
az 1868. 53-ik törvénycikk legújabb alkalmazása
«nem összeegyeztethető sem a jogegyenlőséggel és
viszonossággal, sem a protestánsok évszázadokon
át nyilvánított ohajával és kánonjaival, sem a kath.
egyház hitelveivel, sem az osztó igazsággal és a
valódi liberálizmus fogalmával.»

Igazatok van. Követeltük a szülők természe-
tes jogát, midőn őseinket gályára küldöttétek. Iga-
zatok van. Mert, hitelvetők szerint, ti vagytok az
«egyedül idvezítő» vallás, mi szakadárook, eretne-

, hogy ezt a kon-
ek közti teljes ki-
lyet annál inkább
magas állását a
oglalta el.

sok szóbeszédéről,
omány közti meg-
i; hogy a primás
hogy Róma így,
ról sem, hogy a
sz volt, elfogadni
z általános vallás-
-házasságoknál a
rehozatalát: néz-
teket.

nnak lenni! Egy
özépkori szofiszt-
uradalmaiból ki-
i protestáns volt;
ívta fel papjait,
re adják szavaza-
eciális katolikus
Móric, Magyar-
iszos emlékü hat-
al, a skolasztiku-
ya és a tetejükbe:
imása.

múlt századok te-
a a múmiák. Mint
levenedtek volna.
szabadelvüségről;
zolni, hogy ha az
lenül fentartatik,
ős-katolikus val-
ezek az emberek
i kolosszális be-
téren örök mo-
ndolkozásnak, és
a maguk dogma-
bereknek az élén

emelte föl szavát az új primás, mondván, hogy
az 1868. 53-ik törvénycikk legújabb alkalmazása
«nem összeegyeztethető sem a jogegyenlőséggel és
viszonossággal, sem a protestánsok évszázadokon
át nyilvánított ohajával és kánonjaival, sem a kath.
egyház hitelveivel, sem az osztó igazsággal és a
valódi liberálizmus fogalmával.»

Igazatok van. Követeltük a szülők természe-
tes jogát, midőn őseinket gályára küldöttétek. Iga-
zatok van. Mert, hitelvetők szerint, ti vagytok az
«egyedül idvezítő» vallás, mi szakadárook, eretne-

kek vagyunk, hitünk és tudományunk «tévelygés».
Igazatok van. Mert, szerintetök, szabadelvű akkor
volna Magyarország, ha törvényben mondaná ki,
hogy a protestáns iskolákat be kell zárni, a templo-
mokat el kell venni; nem kell többé reverszális, mert
a vegyes-házasságokból született gyermekek mind
katolikusok. Katolikus legyen itt a család, a társa-
dalom, az állam, a nevelés, a művészet, az irodalom,
a tudomány, az ég, a föld, a levegő. Igazatok van.
Háromszázhetvenöt esztendő óta ti voltatok ör-
állói e hazának, oltalmazói a szabadságnak; ti on-
tottátok véretöket függetlenségeért, magyar-vol-
táért; ti lobogtattátok azóta a szabad vizsgálódás,
a lelkiismeretbeli szabadság zászlóit. A Bocskaiak,
a Bethlenek, a Rákóciak micsoda szégyenfoltjai
ezek a magyar történelemnek a római pápák, és
Magyarországra nézve, a Szelepcsényiek, Pázmá-
nok, Lippaiak és Oláh Miklósok mellett? Igazatok
van. Ti vagytok a magyar haza legelső munkásai,
kik százmilliókra menő fekvő vagyonnal birtok
Magyarország tejjel és mézzel folyó legszebb ró-
nán és a kik közül a néhai Simor János, fejedel-
meket megillető jövedelméből, több, mint egymil-
lió forint készpénz örökséget hagyott hátra —
rokonainak; kik most nagy bánatjukra az
apácáknál és a jezsuita szent (?) atyáknál keresnek
vigasztalást; míg a hazai társadalmi és közinté-
zetek azért gyászolják, mert nevét meg nem örö-
kithetik, mert egy fillérét soha nem látták.

Ezzel szemben, minő munkálkodói vagytok
ti e hazának, ti lenézett kálvinista papok, kiknek
tudománya «tévelygés», és a kiknek fél annyi fize-
tése sincs, mint a Simor és Zichy Nándorok leg-
kisebb kasznárjának? Mi hasznára vagytok ti a
hazának, ti elnyomorodott kálvinista egyházak,
melyek verejtéssel küzditek ki a sovány földtől
a mindennapi taplálékot, és a melyből fentartjátok
iskoláitokat, tanítóitokat, templomaitokat, pap-
jaitokat, adóztok az egyházmegye közszükségeire,
az országos domesztikára; növeltek családokat, és
derék fiaikat adtok minden közpályának; és a mel-
lett, tudtok juttatni fillért a fillérből mindenfelé,
hová a könyörület, vagy a közmívelődés szólit?
Bizony, semmik vagytok! Bizony, helyes az a tö-
rekvés, mely titeket lassankint kitörülni akar az
élok sorából!

És ő eminenciája, Magyarország herceg-pri-
mása, közjogunk szerint, a legmagasabban álló
egyházfejedelem, Vaszari Kolos, a volt hiszto-
riai tanár, beszélt... beszélt... beszélt okosan, szé-
pen, óh, felségesen, és oda konkludált, hogy mondja

ki Magyarország kormánya és törvényhozása, hogy «az 1868. 53-ik törvénycikk nem imperativ, nem cogens, hanem csak deklarativ.» Ez az a hires «vive ndi modus.»

Veszitek észre ezt a feneketlen bölcsességet? Ezt a szublimitást, melyet Magyarország évenként másfél millió forint jövedelemmel honorál. Tehát, a törvény törvény. De, a törvényt nem azért hozzák, hogy megtartsák, hanem, hogy pusztá betű legyen, mely jelezze, hogy így kellene lenni. Egyezzék bele az állam: hogy bolond, a ki megtartja a meghozott törvényt, és ez által szabadítsa fel a kath. plébánosokat, és hecc-káplánokat, hogy a reverszálisokkal és a szabad elkereszteléssel egy fél, vagy egész század alatt irtsa ki a protestánsokat Magyarország szabadságszerető földjéről. És ez tetszett a főrendiházban. Zichy Nándor kijelentette, hogy ott meg is van a többség. És meglesz az elkeresztelési kérdésnél; meglesz a polgári anyakönyveknél; meglesz a családi jog kodifikációjánál, és meglesz a zsidó-vallás recepciójánál.

Epur si muove! Lehet, hogy az a többség megvan. Meglesz. A legrosszabbra lehetünk elkészülve.

De, ez a harc már nem a felekezetek közti háború. Ez harc az ultramontanizmus hanyatló hatalma, kétségbeesése és az állam souverainitása, Magyarország jövője és fennállása között. Kétkedik-e valaki hazánk fennállásában? Hiszi-e valaki, hogy a pincék örökös éjszakája képes megérlelni a vetést az aratásra? Kétezer esztendő alatt birodalmak enyésztek el, népek sülyedtek a feledés sirjába: ki hiszi el azt, hogy a világ-uralkodást áhítózó pápizmus célját elérí m o s t, midőn a szellem csattogtatja szárnyait és minden lombon, levelen olvassuk: Mene, Tekel, Ufázin! Az ultramontanizmus duzzadó merészsege; minden téren provokatív vakmerősége, csak a pézsma hatása, melyet a haldokló betegnek szoktak beadni. Ideje érkezett. Még tengeti életét; még lehetnek napjai, melyeket dicsőségnek, győzedelemnek fog beszámíthatni: de az a vallás, mely csupán megkövesedett rendszer, forma, külsőség, látszat; melynek gyökerei nem a lélekbe vannak eresztve, hanem a fantasztikus képzelődésből meríti táplálékát; mely a helyett, hogy az embert individuális méltóságára igyekeznék fölemelni, föltétlen meghódolást követel, és parancsol: ez a vallás-rendszer még uralkodhatik egy darabig ott a legsötétebb Afrikában, hová a kulturának még kezdetleges csirái sem érkeztek el; de semmi

esetre sem uralkodhatik már sokáig ott, hol az emberi öntudat, az emberi méltóság, az emberi tudás már felolvadt isten szellemébe és hatalma alá vetette a mindenséget, melynek parancsoló ura és nem engedelmes rabszolgája.

Emeljétek fel fejetöket, ti, istennek népe; ti, kik ma még megaláztatást türtök Krisztus nevéért, a tiszta evangyeliom, a szabadság, a szeretet és az emberi méltóság predikálásáért; és, a kik az örök haladás és örök fejlődés örök törvényében keresitek és találjátok meg az istent: vessétek munkára kezeitöket és erős bizodalommal bizzatok ügyünk diadalmában, mely nem lehet más, mint az emberi lélek szükségeinek teljes kielégítése, a protestántizmus teljes diadala. Jön «a mindenható összeomlás»; a baglyok még huhognak, de a hajnal már ontja sugarait; kibontva már az az ostor, mely a jeruzsálemi templom csarnokából kikergette a pénzváltókat és galambárosokat; és mint Jeruzsálem, úgy fog eltöröltetni a földnek színéről Róma és nem fog maradni egy kő a más köven abból a rendszerből, melyet a vakbuzgóság, a fanatizmus, és a szolgaság teremtett és tart fenn mind a máig napig.

Szász Gerő.

Az ev. ref. felekezet és a tanárképzés.

(Felolvasatott az erdélyi ev. ref. tanároknak Maros-Vásárhelytt, 1892. május 30-án tartott Értekezletén.)

(Folytatás.)

De, természetes, hogy ez nem volna elég, a mint-hogy tényleg az erdélyi egyházkerületben sem elég a felekezeti érzület üdvös virágzására. Ha eddig semmit sem tett, itt van az ideje, hogy tegyen valamit egyetemes egyházunk arra nézve, hogy tanárainak ilyen értelemben kívánatos felekezeti jellege megadassék.

Itt már a középiskolai tárgyak keretén kívül eső ismeretek megszerzéséről van szó, erre a tanárrá képződés ideje alatt kell alkalmat adni. «Gondoskodni kell», mint Szász Béla mondja (Pr. K. 1888. 24.), «hogy a felekezet leendő tanárai a protestáns s különösen a magyar protestáns egyház külső és belső, valamint az iskolázásra vonatkozó történetét, meg jogait, törvényeit és az államhoz való viszonyát felekezeti szempontból s egyetemi szinten álló tudományos előadások hallgatása útján tanulmányozhassák, vérükbe szívhassák.»

Ezekből, véleményem szerint, külön felekezeti képesítést lehetne kívánni s csupán az ilyen képesítéssel is bíró tanárok lennének a főnebb érintett jogokkal felruházhatók.

III.

A felekezeti szellem hiányával hozzák kapcsolatba gyakran ama panaszokat, melyek tanárainknak állami szolgálatba való távozása felett hangzanak el. Nem gyakran van alkalmunk a tanárnak, felekezetünkötől az államhoz

jutni s néha kerül eset, mely e cserének megfordítását mutatja, ahhoz képest mégis gyakran ismétlődik a panasz a tanárra, hogy nem hű gyermeke az egyháznak, ha ennek szolgálatát az államéval cseréli fel, mert így a felekezet iskoláját csak gyakorló helyül használta, hogy e gyakorlatát az állammal szemben önhasznára értékesíthesse. Volt eset, hogy távozásával a felekezetiellenesség vádját vonta magára a tanár, noha csak más iskolába, de ugyanazon felekezetébe távozott.

A ki a felekezetnek igaz híve, okvetetlenül szívén kell viselnie a felekezet érdekét s részéről is elítélendőnek tartanám azon eljárást, ha valaki különben egyenlő javadalom mellett, csupán abból az indokból hagyná el a felekezet szolgálatát, mert ugyanazon fizetésért a felekezet valamivel több munkát, több kötelesség-teljesítést vár. Azt tartom, hogy a felekezethez való ragaszkodás csekély fizetési különbözeten is könnyen túl teszi magát; de ha az állam aránytalanul nagyobb fizetést ad, jól szervezett nyugdíjjal jövőt, családot jobban biztosít, bizony, száz ember közül legalább kilencvenkilenc, ha magáról volna szó, könnyelműségnek tartaná, alkalom-adtán a jobb sorsot elszalasztani. Helyezzük a mérlegre a felekezet érdekét is és várjuk el tőle, hogy a munka-többletet lenyomja, de olyan súlyt tulajdonítani neki, hogy nagy fizetési különbséget, nyugdíj-hiányt kiegyenlíthessen: önkényes felfogásból eredő, egyoldalú eljárás volna. Reális elveknek hódoló századunk végén nagymérvű naivság kellene annak csak föltevéséhez is, hogy tanáraink közül a silányul javadalmazottaknak egyikét is a felekezethez való ragaszkodás tartja vissza az állam jobb jövőt biztosító szolgálatától.

Hogy csupán szegénységünk és nem a felekezeti érület hiánya szolgálhat itt magyarázatul, azt legjobban mutatja az a szép példákát feltüntető és elég gyakran tapasztalható körülmény, hogy az államhoz átment tanáraink továbbra is szívükön viselik egyházunk ügyeit, s kitűnő munkásai maradnak felekezetünknek.

Pusztán szegénységünkől ered hát ez a panasz, valamint szegénységünkkel függ össze protestáns tanügyünk legnagyobb fogyatkozása, melyről most akarok szólni, értem, a tanár-hiányt, a képesített tanárok számbeli csekélységét.

Éveken keresztül tüntette fel kedvezőtlen színben felekezetünk tanügyi állapotát a miniszteri jelentések ama pontja, mely az állam és különböző felekezetek tanárai közül az oklevelesek és oklevél-nélküliek százalékok arányában állította szembe. Ma már e tekintetben javulás volna kimutatható, mert középiskoláink közül némelyek akár az államiakkal kiállanak a versenyt, de elriasztó csekély százalékát kapnók a képesített tanároknak, ha gyengébb javadalmazásu iskoláinkat külön választva, vizsgálónk. Ez lehet az oka, hogy a miniszter legközelebről betérjesszett jelentésében nem az eddig szokásos százalékos kimutatásban tüntette föl ezen adatokat, hanem felekezetünk iskolái közül névszerint sorolta föl azokat, melyek a képesített tanárok nagy hiányában szenvednek.

Legfényesebb, nem, legsötétebb, elriasztóan sötét bizonyítéka a tanár-hiányoknak az a két éves vándor-tanári intézmény, mert csak így nevezhetem röviden azt a vissza-élési rendszert, melynek alapján sikerül egyeseknek

a szervezeti szabályzat-adta időközben meg nem szerzett képesítés híjján, gyengébb javadalmazást nyújtó iskolákat két-két évi működéssel sorban, végig tanítani. Minden irányban sajnálatra méltó, szomorú állapot!

A tanár-hiánynak, mivel szegénységünk a legfőbb oka, egyik és legtermészetesebb gyógyszeré volna a fizetés-javítás. Az ok megszüntetése előidézné az okozat megszüntését. Az állam-segély már több helyen kiségitette felekezetünket e bajból, s a hol azt még remélni és kérni lehet, bizony, csak a tanügy javára szolgálna igénybevétele. A hol állam-segélyt kieszközölni, nem lehet, ott vagy a hívek áldozatkészsége, vagy az egyetemes egyház kell, hogy segítsen a tanárok javadalmazásán. Fontos kérdés ez felekezetünkre általában is; de, kétszeresen fontos ma, midőn látjuk, hogy az államnak sokkal jobban javadalmazott tanárai is sürgetik sorsuk javítását. Ha méltányos kéréseik csak részben is teljesítve lesznek, ez még éle-
sebbé teszi az állami és felekezeti tanár javadalmazása közt fennálló különbséget, még kirívóbbá felekezetünk szegénységét. És ne felejtjük, hogy e különbségnek egy másik oldalon is akarunk és akarnunk kell a megnagyobbításához járulni. Ha ugyanis az eddig gyakorlatban levő képzés és képesítés mellett, a fönebb érintett felekezeti képzést is megkivánnók, az azt jelentené, hogy mi a kevesebb fizetésért nem csak több munkát, hanem több készsültséget, több irányú ismeretet várunk, mint az állam, a nagyobb fizetés mellett.

Igaz, más felől, hogy nagy haladást jelentene tanáraink anyagi helyzetének biztosítása tekintetében, ha a felekezeti tanárok nyugdíj-ügyének az állam-kormány részéről kilátásba helyezett rendezése valósággá válnék. De, ez s még a fizetéseknek a reménység határáig menő felemelése sem fogja a tanár-hiányt végképp megszüntetni. Hogy ez bekövetkezzék, egy olyan intézményről kell gondoskodnia egyházunknak, mely a mellett, hogy tanárainknak a fönebb jelzett felekezeti jelleget megadná, hivatva legyen, segélyezéssel, ösztöndíjakkal a pályavégzés anyagi akadályait elhárítani, s egyúttal a saját kiképzésük eszközeihez segített jelöltek felügyeletével az elméleti képzés sikerére, a képesítés megszerzésére kedvezően folyni be

Kívánatos volna, hogy egy ilyen intézmény létesítéséhez anyagi támogatásával a maga iskolái, s a tanár szükséglete arányában minden egyházkerület, egész egyetemes egyházunk hozzá járuljon. Így mindenik egyházkerület, átlag minden iskola, mint egy maga nevelhetne magának tanárokat. Kedvezően folyna ez be növendékeink pálya-választásának arányára is. Hiszen, látjuk, hogy van egyházkerület, melynek tanár-szükségletéből alig ha tíz százalék kerül az illető iskolák növendékeiből, e helyett a pap-képzésben mutatkozik túltengés.

Pótolná a tanár-hiányt ez intézmény még, és legfőképpen az által, hogy ösztöndíjainak élvezésével, legalább meghatározott ideig, a felekezet szolgálatára kötelezhetné növendékeit.

Ezek, tisztelt Értekezlet, felekezeti tanügyünknek ama fogyatkozásai, melyek a tanár-képzéssel kapcsolatba hozhatók, melyeknek pótlása a tanár-képzés rendjén eszközölhető.

(Vége következik.)

Dr. Both István.

A mindnyájunk dolga.

Szomoru dolgot olvasánk a «Protestáns Közlöny» ez évi 26-ik számából. A szerkesztő oly forma kijelentést tett, hogy lapját, anyagi akadályok legyőzhetetlensége miatt, kénytelen lesz, megszüntetni. Az év végéig meghozza az áldozatot, s ha addig, előnyös változás nem áll be, átadja a szerkesztést másnak, hadd vezesse, ha tudja, jobban, bölcsebben, több fényt derítőleg.

Nagy szó ez, atyámiai! S hogy mekkora vád, mily elpirító szemrehányás van ebben mondva, talán, egyelőre kevesen is vették észre. Szomoru jele az időknék, ha egy oly nagy, és népes egyházkerület nem tudja biztosítani egyetlen organumának exisztenciáját, nem képes fentartani egy lapot, mely tükre a kerületnek, találkozó helye a papságnak, fokmérője és forrása a szellemi életnek. Szomoru jele az időknék, ha az erdélyi egyházkerület egyházközsegei oly zilált anyagi viszonyok közt állanak, hogy költség-vetésekben nem foglalhat helyet 2, 3, 4, 6 forint a «Protestáns Közlöny» előfizetésére, nem is említve azt, hogy papjaink közül még a jobb módúak sem rendelik meg saját maguk, könyvtárak számára, csupán az egyházközsegre támaszkodnak.

Pedig, úgy tetszik nekem, hogy ez a vád, vagy mondjuk, még csak gyanu, nem egészen alaptalan, s így a szemrehányás nem is ok nélkül való.

Végig forgattuk a «Protestáns Közlöny» múlt évi folyamát, s abból a következő statisztikát állítottuk össze.

Rendes pap dolgozott belé: 27; ebből egyszer szerepelt: 17; kétszer: 3; többször: 7; megjegyezve, hogy a 17. író között több van olyan, a ki egyháza történetét írta meg, vagy egyházmegyei tudósítást küldött, sőt a 7-esek között is egy csupán ilyen. Egyházkerületünk kívül álló pap 2. van, három dolgozattal. A tanárok és tanítók 21-en vettek részt, ebből idegen: 3. Világi egyén 4 működött; míg segéd-pap (papjelölt) és theologus: 8, kik közül idegen: 1, a többi egyházkerületünk növendéke. Névtelenül, vagy álnév alatt, kerek számban 30 kisebb-nagyobb közlemény jelent meg, melynek azonban, biztosan állítjuk, egy harmada, ha nem több a név alatt megjelent dolgozatok íróitól van.

Ez után kezünkbe véve ugyancsak az 1891-ik év statisztikai adatait feltüntető, ez évben megjelent «Névkönyv», s összehasonlítva ezen adatokkal, a viszony így áll. Van a kerületben összesen 536 rendes lelkész (beleszámítva a körlelkészeket és lelkész-tanítókat is), ebből írásra is vállalkozó 27, vagy ha úgy tetszik, a 20 névtelennel, 47, a segéd-lelkészek (papjelöltek) száma: 25, kik közül működött 5 és 3 theologus, tehát 8. Szembe állíthatnók a tanárok és tanítók közül is a közre-működött egyének számát, az egésznek számával, de ezt nem tesszük, mert azok közül némelyek, a felekezeti érdekek szolgálatán kívül, saját szak-közlönyükbe dolgoztak (?), melyet pontosan nem kísérhettünk figyelemmel, s így az arány nem felelne meg a valóságnak.

Bizony, e rideg számok nem valami fényes eredményről tesznek tanubizonyosságot, mert nem is említve a segéd-lelkészeket, 489 rendes pap van olyan, a ki nem akar az eszmék harcában részt venni, az isten országát

a toll fegyverével is szolgálni, s ha szükség, anyaszent-egyházunk magas rendű érdekeit megvédelmezni. Mindez nagy baj: az is, ha nem akarunk; az is, ha nem vagyunk képesek, mert mindkét esetben haszontalan sáfárai vagyunk a reánk bizott drága kincseknek. Tudva levő dolog az, hogy arra, hogy valaki az eszmék harcosainak sorába szegődjék, megkívántatik, első sorban, az anyagiaktól való mentesség, nyugalom, gazdag könyvtár, egy pár lap: papságunk nagy része pedig éppen ezeknek hiányában szenved, s így kemény ítéletet azok felett nem egészen igazságosan lehet mondani.

De, legyünk őszinték és valljuk be azt is, hogy a kiknek módjukban állana és tehetnék, tehát, kerek számban 200 első, és második osztályu egyház papjai, azok sem tesznek a harmadik és negyedik osztályuaknál többet, ha már éppen osztály szerint kell ezt konstatálnunk. Nem, mert egyik elgazdagodott, a másik elkényelmesedett, a harmadik közönyös az egész dolog iránt, a negyediknek a szerkesztő nem tetszik, (Oh, igen szívesen átadom tetszetős és jobb kezekbe. Szerk.) és, mit tudom én, hogy mások meg minő kifogásokkal élnek?

Olvassuk ugyan néha, hogy egyik, vagy másik a Papi Értekezleten, vagy más alkalomból «nagyszerű» felolvasást tartott. Hol vannak ezek? Miért nem küldik föl a Közlönybe, hogy olvassuk el mindnyájan és tanuljunk belőle? A gyertyát nem azért gyújtjuk meg, hogy véka alá rejtsek, hanem, hogy a gyertya-tartóra föltegyék, hogy világitson az egész háznak.

Atyámiai! Hová lett a protestáns öntudat? Hová a kebelnek nemes ámbíciója? Alszik, vagy kiveszett? Ha alszik, föl kell ébreszteni. Ha kiveszett, meg kell teremteni. Abból tetszik meg, hogy mennyire vagyunk áthatva a protestáns szellemtől, vallásos érzülettől, mennyire fogjuk föl küldetésünk isteni célját, s ez által mennyire becsüljük önmagunkat, papi állásunkat, hogy minő eredményt tudunk fölmutatni, nem csupán a szorosabb értelemben vett lelkipásztori hivatás chablonszerű betöltésében, hanem azon felül, az egyetemes érdekek szolgálatában is.

Vigyázzunk, nehogy korunk historikusának szomoru és őseinkhez nem méltó képet kelljen alkotnia kálvinista papságunkról. Vigyázzunk, nehogy a vallás-erkölcsi élet sava megizetlenülve, kidobassék és eltapodtassék. Aztán, gondoljunk meg azt is, hogy a «Protestáns Közlöny» sorsa most oly kezekbe van letéve, s általa egyházkerületünk úgy van reprezentálva, melyre mindig büszkék lehetünk. Nem tudom, ha az Igazgató-Tanács, a jelenlegi szerkesztő visszalépése esetén, egy pusztán «hivatalos» lapot adna ki, nem éreznők-e meg a mostaninak hiányát? (Szerénységünk bár elutasítja magától ez utóbbi sorokat; de a cikk tenorja miatt, benne hagytuk. Szerk.)

Hát, az anyagi áldozatról mit szólunk? El kell ismernünk, hogy névkönyvi statisztikánk még mindig 259 negyedik és 87 harmadik osztályu, s így összesen 346 oly papi állomást tüntet föl, melyben a papi fizetés maximuma nem üti meg a 600 frtot, a mennyi pedig, bármily szűk viszonyok között is, a megélhetésre szükséges egy papnak. Természetes, hogy ezen egyházak a közszükségek fedezésére is csak nagyon csekély jövedelemmel rendelkezvén, nem teljesíthetik e nemű kötelességüket pon-

tosan. De, másfelől, jó lélekkel mondhatjuk azt is, hogy mióta egyházkerületünk kormány-botja Szász Domokos püspök aa. kezében van, igen nagy mértékben rendeztetek az egyházak anyagi ügyei, és javultak a papi fizetések. Ugy hogy, míg 1881-ben a papok fizetése 298,936 forintot tett ki, addig 1890-ben 310,018 forintra ment, s míg akkor átlag egy papra 541 frt. esett, addig ma 577 frtot kap, mely fizetés a valóságban jóval többre megy, mert mindenütt a kataszteri tiszta jövedelem van fölvéve alapul. Fizetés-emelkedés tehát 11,081 frt. (Lásd: Protestáns Uj Képes Naptár 1892. 36. l.)

A nagy tiszteletű esperes urak, a vizitáció alkalmával, minden évben, szigoruan (!) számba veszik, megvizsgálják a vagyoni ügyeket, minek folytán az Igazgató-Tanács megadja a kellő útasításokat a hiányok elenyésztetésére. A «hivatalos» közlőnynek pedig, a szabályok 7. pontja értelmében, nem szabad hiányozni az egyház levéltárából. Csodálkozunk tehát azon egyházközségeken és első sorban azoknak papjain, melyek nem tudnak egy vagy más úton arról a 4.-6 frtről költségvetéseikben provideálni, hogy azt megfizessék. Sőt, e tényüket, hogy ne mondjuk mulasztásnak, bizonyos foku közönynek nevezzük. Ennek tulajdonítható az ezer forinton felüli hátralék.

Megvan talán ez a közöny a népben is; s kihalt-e már kebléből az áldozatkészség? Ki az oka ennek is? Ne kutassuk, mert az eredmény, igen sok helyen, a vezetőkre vetne árnyékot!

Bizony, szomorú jele mindez az időknek. Szomorú világot vet egyházkerületünk papságára, hogy mily kevés érdeklél, sőt közönyt nyel viseltek egyfelől mind a lap szellemi fentartása, mid a szerkesztő által kezdeményezett pályázatok sorsa iránt; másfelől, mily kevésbé gondoskodik az anyagi segély-nyújtásról. Nekünk pedig e Lapot fen kell tartanunk áldozatok árán is, és ha nem volna, akkor is teremtenünk kellene, nem hogy a meglévőt engedjük megsemmisülni. A kerületnek képviselnie kell magát mind kifelé, más egyházkerületekkel szemben, álláspontunknak kifejtésében; mind befelé, saját életünk, munkásságunk bizonyosság-tételében. Ezt pedig csak egy lap által tehetjük.

Alapos-e, tehát, a vád, mit a szerkesztő mond, hogy hiában való az esperesek hivatalos tekintélye, megcsapant az egyesek lelkesedettsége, s az áldozatkészség anyyira kihalt, hogy e miatt kelljen a kerület lapjának megszűnni? Ha alapos, piruljunk miatta, és a szégyen indíttson munkára; ha nem alapos, tiltakozzunk ellene önértzetesen, férfiakhoz illően: serkenjünk föl álmainkból, és mutassuk meg, hogy kerületünkben erős a vallásos érület, lüktet a szellemi élet, és e Lapot fentartani, becsületbeli kötelességünknek tartjuk.

A tiszántúli ev. ref. tanár-egyesület.

Folyó hó 3. és 4. napjain tartotta rendes évi közgyűlését Szatmáron, melyre az egyesület tagjain kívül jelentek a nagyenyedi, sárospataki, udvarhelyi és kecskeméti kollégiumok küldöttei. Részt vett a gyűlésen a tiszántúli ref. Egyházkerület püspöke, Kiss Áron is, ki 50 frttal az alapító tagok sorába lépett.

Julius 3-án, istentisztelet után, a városház nagy termében, diszes hölgyközönség jelenlétében folyt le az első gyűlés. Géresi Kálmán, elnök, megnyitó beszédében, prot. tanügyünk válságos helyzetének okai és részletei kimerítően össze voltak foglalva s rámutatott egyes orvosszerekre, melyeknek sürgető szüksége tovább immár elnem odázható. Böszörményi Károly, polgármester, a város részéről üdvözlö az egyesület tagjait. Következtek Kulcsár Endre, debreceni tanár, Tanügyi szemléje, dr. Öreg János, nemzeti nevelésről szóló értekezése és a szatmári ref. főgimnázium tizenkét éves története, Bakcsi Gergely kidolgozásában. D. u. 2 óraker közebéd volt a nyári szinkörben, felköszöntöket mondtak a királyra, a püspökre, a vendéglátó városra és a vendégekre. Tüntetés-számba ment az a lelkesedés, melylyel Lázár István, nagyenyedi, Radácsi György, sárospataki, Bod Károly, sz.-udvarhelyi, Nagy Ferenc, kecskeméti tanárok felköszöntőit fogadták, kik megbizóik nevében kijelentették, hogy készséges örömmel vesznek részt egy orsz. ref. tanár-egyesület alapításában és munkáiban.

Julius 4-én, a gyűlés tiszteleti tagokká választotta Tóth Sámuel, egyházkerületi főjegyzőt, és Szeremley Sámuel, hódmező-vásárhelyi r.f. lelkészt és üdvözlötet küldött a Pozsonyban gyűlésező orsz. középiskolai tanár-egyesületnek. Ezután következett a legfontosabb tárgy, mely arra volt hivatva, hogy már ezen gyűlésnek egyetemesebb szint adjon, az orsz. ref. tanár-egyesület kérdése. Elek Lajos, debreceni tanár, terjesztette elő kimerítően a kérdés történeti előzményeit, mely előterjesztés szerint az ügy újabb aktualitása, három dugába dült kísérlet után, a Sárospataki Lapok febr. 8. számában, Búza János tollából indult meg. Ref. intézeteink e kérdésben nyilatkozásra felhivatván, 24 intézet, írásbeli és többeknek jelenlévő küldöttjeik által, vagy már korábban magán úton kifejezett szóbeli nyilatkozata alapján 35 ref. tanár-testület kedvező véleményét konstatálja s indítványozza, hogy a tárgyalás e két pont körül csoportosuljon: 1. Az orsz. ref. tanár-egyesület megalakítása. Mondja ki a gyűlés elvileg egy tudományos, vagy pusztán tanügyi folyóirat szükségét; hatátozza meg ezen folyóirat természetét és gondoskodjék a kiállítás költségének fedezéséről. A kérdés további fejlődésére nézve orsz. szervező bizottságot ajánl, minden egyházkerületből két-két taggal, mely már a következő iskolai nagy szünetre előkészítse az orsz. ref. tanár-egyesület megalakítását. Lázár István, a nagyenyedi főgimnázium tanártestülete, Bod Károly, a sz.-udvarhelyi tanártestület részéről, sőt, mivel a m.-vásárhelyi tanári értekezletnek jegyzőkönyve s Évkönyve mindeddig nem jelent meg, sem tudósítás a jknyvi határozatról a tiszántúli ref. tanár-egyesülethez nem érkezett, az egész erdélyi ref. tanárság nevében üdvözlö az egyesülés eszméjét. Radácsi György, sárospataki tanár, megbizói nevében előadván, hogy nagyobb számmal nagyobb erőt lehetne kifejteni és hogy a tanügy szolgáltatában a prot. felekezetek tanárai közt semmi különbség sincs, nagyobb keretet kíván az egyesületnek a tervezettnél és országos protestáns tanár-egyesület alakítását indítványozza. Az indítvány váratlanul, minden előkészület nélkül, egyenesen a nyílt ülésben vetttévén föl, a vélemények és argumentumok csoportosítását s a vita menetének megindult rendjét nehézkes és improduktív jellegűvé tette, melyben a tárgyalás alá vett vitapontok is már-már elmosódtak. A vita szétfo-

lyóvá lett s a dolog formai nehézségében rejlő érvek nem juthattak kellőképp felszínre. S így, eléggé elő nem készített szavazás döntött ezen fontos és kényes természetű ügyben, holott ha bevárják először az orsz. ref. tanár-egyesület élet-erős állapotát és más prot. tanártestületeknek a kérdés iránt jó indulatú érdeklődését, realisabb természetű lesz vala a vita és mindenesetre kielégítőbb a határozat; mert az indítvány elvi fontosságát és lelkesedésre méltó voltát mindenki elismeri. Ily egyházkerületi parciais tanári gyűlés, a melyben más prot. felekezetek nincsenek is képviselve, egykét más egyházkerületi tanár-vendéggel, nem is határozhat ebben az összes prot. felekezeteket érdeklő kérdésben.

A gyűlés szavazattöbbséggel elfogadta az általános prot. tanár-egyesület eszméjét; a tiszántúli központi bizottság még egyszer felhívja a ref. intézeteket, hogy a kérdés ily stádiumában véleményt nyilvánítsanak, felhívja egyszersmind csatlakozásra, illetve, nyilatkozásra a többi prot. iskolák tanártestületeit. Mindez megtörténvén, összegyűl az országos szervező bizottság, melynek tagjai eddig Buza János, Dóci Lajos, Lázár István, Radácsi György, Szakács Mózes; a dunamelléki és dunántúli ref. egyházkerületek két-két tanár tagja fogja kiegészíteni a bizottságot. Az így készitendő tervezet minden prot. intézethez elküldetik és az alakuló nagy gyűlés határozata alá bocsáttatik. A vidéki tanártestületek fennmaradnak.

Tárgysorozat szerint, következett Dóci Lajos, debreceni tanár felolvasása: A klasszikai oktatás köréből; melyben kimutatván az irodalomnak az iskolával való mindenkor szoros kapcsolatát s az esztétikai és erkölcsi képzésre gyakorolt fontosságát, ajánlja, hogy a klasszikai oktatás a grammatikai exegezis túltengésétől megszabadulván, az irodalom szolgálatában, a gondolat és műalak, esztétikai sajátságok fejtegetésében álljon; más részről, elítéli az olyan sovinizmust, mely a klasszikusok irodalmi és iskolai fontosságát megtagadja s ennek rovására akar a nemzeti nevelés jelszavaival az unalomig kérkedni. Dr. Hanc Jenő tartott még felolvasást az izom-működés szerepéről a szellemi működésben. A felolvasásokban avatott kézzel volt összefoglalva egy-egy kérdésben felmerülhető minden gondolat; de inkább általános és akadémikus jellegűek voltak, sem hogy az iskola életében való alkalmaztatásuk, tehát, praktikus oldalai fölött vita fejlődhetett és határozat érlelődhetett volna.

Az egyházmegyéből.

A széki egyházmegyéből.

Széki egyházmegyénk, június 14-én, Szamosújvárt, újan berendezett tanácskozási termében tartotta meg rendes tavaszi közgyűlését. Kik a közügyek iránt meleg érdeklődéssel szoktak viselkedni, azok, úgy az egyháziak, mint a világiak közül, most is szép számmal gyülekeztek egybe; sajnos, hogy korosabb lelkész-társaink közül többeket betegség tartott vissza, míg az ifjabb nemzedék néhány, nem menthető közönyösség folytán maradt el.

A gyűlést isten-tisztelet előzte meg, melyen a papi szolgálatot Tereh Gyula, széki s.-lelkész végezte; beszédét Pál apostol Timoth. II. r. 5. versére alapítván, szoros tárgyalgossággal fejtegette a keresztyén ember tusakodását, kimutatva: kik ellen, s minő fegyverekkel kell tusakodni.

E beszéd, úgy kerekded szerkezete, és tartalmassága, mint előadásának szabatossága által, nem csak a gyülekezet tetszését, de a szakértő lelkészek elismerését is kiérdemelte.

A gyűlést esperesafia, szívélyesen üdvözölvén a tagokat, tiz órakor megnyitja, s esperesi jelentését a következőkben teszi meg.

«Az elmúlt év egyházmegyénkre nézve minden felötli mozzanat nélkül, a csendes munka és kötelesség teljesítésében folyt le.

Hogy ezen munka folytán az anyagi és vallás-erkölcsi élet minő gyarapodást nyert, esetleg hiányokat szenvedett, azt leszek bátor, jelentésemben föltüntetni.

Általánosságban kimondhatom, t. közgyűlés, hogy egyházmegyénk nem stagnál. A haladás jeleivel találkozunk mindazon egyházközségeinkben, melyeknek élén nemes ambícióval, erős kitartással bíró papok, buzgó gondnokok állanak. Ám, nem lehet tagadni, hogy haladásunkban sokszor bénítja meg erőnköt a nélkülözés, sokszor oltja el buzgóságunk hevét a szükség. Ezért, valóban elmondhatjuk, hogy mi vagyunk a szenvedő egyház; mi, kik a nemzeti közművelődésnek, a magyar kulturának, a történelem tanúsága szerint, oly sok szolgálatot tettünk, mi a magyar államnak csak mostoha gyermekei vagyunk! De, nem akarok keserű érzelmeket kelteni föl, azért szorosán tárgyamra térek.

Mindenek előtt, fel kell említenem, hogy egyházmegyénk területe, a miről a t. közgyűlésnek tudomása is van, nem lényegtelen változást szenvedett, a mennyiben, egyházkerületi határozat folytán, M.-Nemegye, S.-Szt.-Adrás, Somkerék és a brétei körlelkézségbe tartozó egyházközségek a sajiói egyházmegyéhez csatoltattak, s az átadás megtörténvén, ma már a nevezett egyházmegyéhez tartoznak.

Egyházmegyénk hivatalos személyzetében következő változások történtek: vajda-kamarási tanítóvá, múlt év őszén, Balázs József, tanképesített egyén választott meg. Visában múlt év július havában foglalta el tanítói állomását Lénárd Ferenc. Pulyoni körlelkésszé Vályi János neveztetett ki, s állomását múlt év júliusban el is foglalta. Szász-Nyiresen ez évi május 15-én Lőrinc János, Magyar-Décsében ugyanazon hó 22-én Sófálvi Károly, s.-lelkészek választattak meg lelkészekül. M.-Kályánban 300 frt. fizetéssel tanítói állomás szereztetvén, az egyházközség egy, a mi vallásunkra áttért, gör. kath. tanítót alkalmazott ezen állásra. Megkívánom jegyezni, hogy az egyházközség, választási törvényeink ignorálásával, önhatalmílag járt el, mihez képest intézkedése törvényesnek nem tekinthető, s éppen ezért, a kebli előljáróság felelősségre is vonandó. Csizsár Farkas, borzasi lelkész-társunk, múlt év őszén, saját kérése folytán, nyugalomba bocsáttatván, nyugdíja évi 150 frtban állapított meg. Ezen intézkedést az Igazgató-Tanács is megerősíté.

Az áll. Ig.-Tanács múlt évi július hóban tudatta volt, hogy br. Bánffy Dezső önmiltsga egyházmegyénkben viselt főgondnoki állásáról lemondott. Önméltóságának fényes érdemei, melyeket tevékenysége s áldozatra kész jó akarata által szerzett, méltatva voltak a maga idejében.

Akkor lehangelő érzettel néztünk körül, tűnődve azon, hol és kiben találjuk föl a férfit, a ki az ő helyét betöltene most örömmel jelenthetem, hogy a kit kerestünk, azt gróf Bánffy György ömltsága tisztelt személyében megtaláltuk.

Legyen megengedve azért, hogy e helyen is köszöne-

temet fejezzem ki új főgondnokunkkal szemben, ki a személyében öszpontosult bizalmat nem útasította vissza, sőt kész volt, egy más egyházmegyében viselt gondnoki állásáról lemondani, hogy a mienknek elfoglalásával megtiszteljen. Szív-ből kívánom, hogy ő mltsza évek hosszú során át nagy tisztességben és becsültetésben viselhesse főgondnoki tisztét, s egyházmegyénk fokról-fokra emelkedő fejlődésében találja fel igazi örömét!»

Az egyes egyházközségeket illetőleg a jelentés következőkben szól.

«Kékesi egyházunk engedélyt nyert új templom építésre. A költségek fedezéséhez ő Felsége, a király, 100 frt. legmagasabb segélylyel járult. Ugyan e célra kiutaltatott az egyházközségnek a kerületi pénztárban kezelt tőkéje, 406 frtban. Ehez járul a konvent által megszavazott 1000 frt. kedvezményes kölcsön, valamint a 950 frt. értékű regálékötvény. A hiányzó összeg szorgalmi úton előállított s részben ezután összehozandó jövedelmekből lesz fedezve. Reméljük, hogy az intézők buzgólkodását siker fogja koronázni.

A botházi leányegyház 600 frt. 20 évre terjedő segély-kölcsönt nyert iskola és tanítói lakás építésére. Ez összeg után kamat, tőketörlesztés és kezelés-díj címen $8\frac{3}{4}\%$ fizetendő terheli az egyházat, minek biztosításául a tanító 50 frt. rendszeresített államsegélye szolgál.

Rettegi egyházunk engedélyt nyert arra, hogy vásárlás útján szerzett s a tagosítás alkalmával többi birtokától elkülönítve és távol kiszakított $4\frac{1}{2}$ holdnyi fekvőjét 522 frton eladhassa s az eladási összeggel 60 holdas birtokára egy majort építhessen.

Alsó-ilosvai egyházközségünk egy belső telkét cserélte ki Solymosi Károly egyházzal s ezen cserében nyert telken, mely közvetlen a papi telek szomszédságában fekszik, az iskola építése befejezéshez közeledik.

(Vége következik.)

Péter Antal.

Külföldi egyházi szemle.

Athénben alig vannak annyian az evangéliumi egyház követői, hogy számukat pár ezernél többre lehetne tenni. Mégis, e kicsinyke felekezet oly meglepő tevékenységet fejt ki, hogy méltán magára vonja a közfigyelmet. Az elismerésből ki is jut nekik bőven, bár rá is szolgálnak. Nem régiben képkiállítás rendeztek az Olympusnak egyik nagyszerű palotájában; mondhatjuk, hogy nagy erkölcsi diadalt arattak. Széles Athén elismerte, hogy a mi eddig hiányzott, itt lett megállapítva, megteremtve és bemutatva a modern görög vallásos festészet nyugati formákkal ugyan, de mégis azokkal a sajátosságokkal, melyek a görög hit és népelet s temperamentum eredeti kifejezései. Görögországban nincs annyi festő, mint Magyarországon, mégis nálunk nincs prot. egyházi festészet, legkevésbé az evangéliumi egyház szellemében, pedig mily megragadó motívumok vannak erre a mi múltunk történetében. Ám, ki tagadná pedig az ily képek jelentőségét? Másutt másképpen van. Párisban, a legelső kirakatok szíves készséggel engednek helyet egy-egy hugonotta jelenetet ábrázoló kép kiállítására. Mikor lesz így nálunk?

Eddig azt hitte a világ, hogy az arab az ő kéréletlen fátálizmusával inkább gondol a sirra, s a jövő életre, mint a vallás-politikai kérdések megbolygatására. Úgy látszik, változik a helyzet. A szabad pusztá, s a békés megnyugvás mintha vesztené értékét. Kezdenek ők is nyugatiaskodni. A damaszkusi arab gyülekezet neki rontott a görög papoknak, mások az új pátriárchát, Spiridiont nem akarják elismerni, szóval, keleten sincsenek rendben az egyházi állapotok. ott is veszekednek, főleg pedig a görög egyház befolyását akarják megsemmisíteni. Különben, nem az arabok a hibások, a lóláb nagyon is kilátszik, mindenütt ott van az orosz kéz, s ez támaszt viszályokat.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

I.

A szamosujvár-németi ref. ekklezsia istanciája gróf Teleki Sándor főkurátorhoz¹⁾ elveszett s a magyarói ekklezsianál feltalált harangjok ügyében. (1713. év körül.)

Igen alázatosan kénszerítettünk a mlgs gróf urhoz folyamodni, mint megkárosodott emberek.

Az elmúlt revolúciónak idején, t. i. a kurucok járása el(ött) az veres németeknek bejövetelekor, egy jó harangunkat kutba bocsátottuk volt, mely harangunk is onnét elveszett, mi formában, nem tudhatjuk. Sok esztendőig nem is tudtuk, hogy hol van. Hanem az pacifikáció (1711) után esett értésünkre, hogy a magyarói ekklezsiaiban van, az hová is expresszes emberünket küldöttük, ki is harangunkat nyilvánosságosan megnézte, az ekklezsia neve az harangon fel lévén írva, megismerte s kérdezte magyarói uramékat, hol vették ő kglmek az harangot? Ő kglmek tettenek emberünknek mind verbis, mind nekünk in scriptis ilyen resolúciót: Hogy ő kglmek vették egy német kapitánytól négy ökrökön s egy kanca lovan, mely ökröknek is akkor ő kglmek

valorát irák 69 forintoknak és azt ha letesszük ő kglmeknek, az harangot restituálják. Annak utána ismét emberünket küldöttük ő kglmekhez; ő kglmek akkor nem ugy beszélettek, mint elsőbben, hanem kívántak 39 forintot. Ezen mi ő kglmek két úton való járásokon megütköztünk és lettébb való kívánságokon megszorodánk. Most már igen alázatosan folyamodunk a mlgs gróf urhoz, mint főkurátorhoz, méltóztassék az ur ezen dolgunkat méltó konsideratioba venni és az becsületes magyarói ekklezsiaival bennünket meg egyeztetni méltóztassék, mert talán a mi csekély itéletünk szerint, nem kérhetnének ő kglmek rajtunk annyi pénzt, mivel ő kglmek látták az harangunkon ekklezsianknak nevét, mégis sem egyszer, sem másszor nem adták hirünkék, ha nekünk nem is bár csak kurátorainknak adták volna hirre ő kglmek, hogy posthabeálták, harangunkat mindennap usuálták, az melyhez képest az harang jórészére megfizette az ő kglmek praetensiójokat. Most már Deési János és Nagy György uramot expedialtuk a mlgs urhoz ezen alázatos instanciánkkal, hogy az mlgs ur gráciájából folytattassuk ezen harangunknak dolgát az mlgs ur assistenciájából.

Mely gráciájáért isten a mlgs gróf urat egész mlgs úri házával éltesse szerencsés jó egészségben, szívünk szerint kívánjuk.

Folytatás az 1/4. év mellékleten.

¹⁾ Gr. Teleki Sándort ekkor (1713. július 18.) nevezte ki a fő consistorum a görgényi tractus Juspector kurátorává Kemény Simon és Bánffy Lászlóval együtt.

A. M. G. U. J. V. V.

A méltóságos Gróf ur jó válaszát várjuk.

Eredetije a Teleki-levéltárban 2199. sz.

II.

A magyar-régeni lutheránusok és pápisták vallomása, hogy Graffius Gáspár szász-régeni prédikátor a reformátusokat pártosoknak mondotta.

Mi, széki Teleki Mihály az erdélyi mltgs Fejedelem ő Nsgának egyik belső tanácsa, Máramaros és Tordavármegyéknek Főispánja, Huszt és Kővárvidékének Főkapitányja, beresztelki Bánffy Boldizsár, nagypestyéni Alsó János, radnótfői Kölcsei István és Sáfár János recognoscimus per praesentes, quod anno praesenti 1673 die nona julii mikor voltunk volna Tordavármegyében Magyar-Régenben nemes Fekete János nemes házánál, az reformata religion levőknek és Augustana confessiot vallóknak egymás között oriálatott egyenetlenségeknek complánására és egyszersmind el is igazítására egyben gyülekeztek az csúrben, a holott több dolgok között adattaték előnkbe erős hit esküvés alatt az is az ide alább megirt tisztességbeli személyek, ugy mint megirt tordamegyei magyar-régeni Bürkös Mihálytól, Nagy Mártontól, Szél Mihálytól(?), Takács Keresztélytól, Halász Mihálytól, Rápoti Mártontól, lutheránusoktól. György Mestertől. Gábos György, Kozma Mátyás, Nagy Tamás, Szabó Jakab, Ráduly János és Nagy Istvántól, pápistáktól, hogy megnevezett vármegyében Szász-Régenben mostan lakó Graffius Gáspár paedicatorától azt hallották az szájából, hogy az reformátusokat pártosoknak pronunciaálta, mondotta, compellálta in publico professionis loco, az templomban, melyet megirt személyek mielőttünk hit szerint referálván, mi is nagyobb biznyságra vettük be s adtuk ki fide nostra mediante. Datum anno, die et loco supra notatis. Iidem, qui supra.

Eredetije a gr. Teleki-nemzetség levéltárában. 2183. sz.

Köli: Konc József.

Különfélék.

== **Hogy csak valamennyire is teljes** legyen a főrendiházban lefolyt elkeresztelési vita képe lapunkban is, szívesen följegyezzük, hogy a Vaszarikkal, Zichy Nándorokkal, Pálffy Móríccal szemben, a legnagyobb készséggel, a meggyőződés fonségével és a protestántizmushoz méltóan vették fel a kesztyűt a mi püspökeink: Papp Gábor, Szász Károly, és Zelenka Pál; valamint följegyezzük azt a korunk jellemzésére szolgáló adatot is, hogy politikai napi lapjaink együttesen és külön-külön csak vázlatosan közölték az ultramontánusok ellen elmondott e beszédeket, míg a pápizmus handa-bandáit három-emeletes dicsériádákkal ellátva, szó szerint közölték. Az sem utolsó dolog, hogy a világiak közül, Szontagh Pálon és gr. Vay Bélán kívül, senki sem szólott az ultramontánusok ellen. Néhai Beöthyek, Nagy Pálok, és ti annyian, kik védelmeztétek egykor a protestántizmus szent ügyében a szabadságot és hazánk alkotmányos jogát: nem fordultatok-e meg sirotukban? Csak nyugodjatok csöndesen. A dolognak nincs vége. Megjön a ti időtök, midőn diadalommal keltek ki sirotukból. A búza-magvakat is elvetik, azok is elrothadnak: de jön a tavasz, kalászba szökken a csira, és egy világ borul le az aratás áldása előtt. Minden nagy eszmének századokra van szüksége, hogy megpökdösve, keresztre feszítve, életre kelhessen, s áldása legyen a földi életnek, dicsősége istennek. Dicsőség a magaságban istennek! Hiszünk egy istenben!

== **Benkő Gergely sz.-ajtai lelkésztársunktól** 10 forintot vettünk az alsó-sófalvi károsodottak számára.

A lapunk 24-ik számában kimutatott 2 frttal együtt, 12 forintot. A máii napon ez összegecskét, megtoldva részünkről 5 frttal, elküldöttük rendelkezési helyére, szívesen kérve mindazokat, kiknek lelki öröm, letörülni egy könnyet, hogy emlékezzenek meg a szerencsétlenségbe jutottakról.

== **Lőrinc János, ujonnan választott** sz.-nyiresi ifju paptársunk folyó hó 10-én tartotta meg beköszöntő beszédét és ezzel elfoglalta állását. A beigtató lelkész bálványos-váralyai pap, Csiszár László volt. A szép innepélyre a hivek teljes számban jelentek meg, sőt még a közelben levő falvak intelligenciája is megjelent. Őszintén kívánjuk, hogy a szép kezdetnek legyen a vége is nem csak szép, hanem hasznos és áldásos azon a vidéken, a melyen csodákat tehet a buzgóság, a szeretet és az önfeláldozásig menő kötelesség-teljesítés. Istennek áldása legyen az új magvető munkáján!

== **Az első fecske.** Kollégiumainknak múlt iskolai évre szóló Értesítői közül a sz.-udvarhelyit kaptuk meg a napokban legelsőnek. Örömmel várjuk a többit is, hogy kulturánk e fontos és megbecsülhetetlen okmányából összeállítsuk az adatokat, melyeknek megismerése megnyugtatólag és felemelő hatással bir mindazokra, kik örvendeni tudnak abban a tudatban, hogy egyházkerületünk a nevelés terén hiven teljesíti kötelességét, lelkiismeretesen megfelel hivatásának.

== **Molnár Miklós, menyői** ref. lelkész, atyánkfia, néhai szülői: tancsi Molnár Márton, és unokája, Galaci Anna iránt táplált fiui hálától és szeretettől indítatva, szülői emléket fentartandó, «Márton és Anna-alapítvány» címen 100 frtot adományozott a tancsi ref. iskolának, mint elkölthetetlen tőkét, melynek évi kamatja magyar nemzeti-ségü, szegény, de szorgalmas tancsi iskolás gyermekek számára könyvre és tanszerekre lesz fordítandó. Legyen megköszönve a nyilvánosság előtt is az adakozó nemes, jó cselekedete. Tancs, 1892. július 6. Kovács Ákos, körlelkész.

== **Köszönetnyilvánítás.** A gondozásom alá tartozó m.-sárosi diaspora építendő temploma «költségeire» sövényfalvi özvegy Fodor Farkasné, szül. Szőke Eszter, 50 forintot küldött, mely összeget a mintegy 250 frt. körüli e célra vagyonunkhoz takarékpénztárba helyeztük. Fogadja kegyes adományáért a nemes szívu adakozó szegény egyházam nevében hálás köszönetemet. Szőkefalván, 1892. július 8. Orbán József, ev. ref. lelkész.

== **Értesítés.** 1. A «Keresztyén Egyház Történelme» III. kötetének második füzetét veszik ez úttal t. c. előfizetőim.

A cím, vagy lakás változtatás bejelentését kérem, hogy az utolsó füzet elküldését biztosan intézhessem. 3. A nevezett egyháztörténelem I. kötetére 3 frt. (n. 8-ad rétt, XIV+529. l.), a II-ikra 4 frt. (VIII+820. l.), a III-ikra 3 frtjával (30 ívnél több lesz) előfizetéseket, vagy megrendeléseket a mű befejeztéig elfogadok. A kötetenkinti szétküldést bérmentesen teljesítem; a füzetenkinti szétküldésnél minden füzethez 10 kr. ajánlási díjt kérek csatolni, a portót magam fedezem. Ezen intézkedést a szétküldés biztossága igényli. 4. Warga Lajosné, Rajka Teréz utolsó műve, «Egy nagynéne levelei» (8 ad rétt, VI+134 l.), 60 kr. bolti ár helyett 40 krért megszerezhető (bérmentett küldéssel). Tömegesebb megrendelésnél (mivel konfirmált leányoknak alkalmas ajándék), öt példány után egy tiszteletpéldánnyal szolgálok. Sáros-Patakon, 1892. jun. 15. Warga Lajos, theol. tanár.

== **Pályázat tanári állomásra.** A hajdú-nánási ev. ref. gimnáziumban üresedésbe jött tanári székre pályázat hirdettetik. Ezen tanszék főtárgya latin nyelv és történelem, a tanárkar alakuló értekezletén kijelölt osztályokban 20—24-ig terjedhető óraszámban. Fizetés 1000 forint, melyből 100 frt. laktér, az egyházpénztárából, évnegyedenként előre fizetve. Ha okleveles pályázók nem lennének, alkalmazást nyerhetnek tanárjelöltek is; ez esetben azonban a fizetés 900 frt. melyből 100 frt. mint laktér tekintetik. Pályázhatnak protestáns vallású egyének s az oklevéllel bíró, egy évi sikeres működés után, állandósítatik, a midőn a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárok gyám- és nyugdíj intézetének

jogos és kötelezett tagja. Ha pedig oklevelet még nem nyert tanárjelölt választatik, az állandósításra nézve az országos törvény és konventi szervezet §-a irányadó; azon megjegyzéssel azonban, hogy a fentartó testületnek joga lesz, már egy év múlva újabb pályázatot hirdetni, különösen ha az illető az oklevél megszerzése iránt kellő lépéseket nem tett, vagy működése kívánt sikert nem mutat. A megválasztott egyén állomását f. év augusztus végén, legkésőbb szeptember 1-én köteles elfoglalni; s ha családos 40 frt. ha pedig nőtlen 15 frt. költözködési átalányt kap; ez összeget azonban, ha állomását három év eltelte előtt önkényesen elhagyja, visszatéríteni tartozik. A teljesen felszerelt pályázati kérvények f. év augusztus hó 10-éig alulirothoz küldendők. Hajdú-Nánás, 1892. július 6. Pákozdi Lajos, elnöklékipásztor.

— **Helyreigazítás.** A «Prot. Közlöny» 27. számában a kültügyi ref. egyházmegye közgyűléséről megjelent tudósításban ez áll «Örömmel veszi tudomásul gyűlésünk

M.-Bodon községének regále-váltásából való 250 frtos adományát.» Ez nem felel meg a valóságnak. Mező-Bodon községének volt urbéresei 550 forintot adományoztak a kurta-korcsma-jogból egyházunknak papilak-építésre, mely összeg időközben kamataival f. évi július 1-éig 611 frt. 35 krra emelkedett. M.-Bodon, 1892. jul. 10. Nemes Árpád, ref. pap.

Szerkesztői nyiltposta.

A «Keresztény Tanítások» ismertetésének írója, Csekme Ferencnek, Benedek Dénezsnek, Tavasz Józsefnek, Kócsi Dánielnek, Kiss Ferencnek, Dali Jánosnak és Kali Józsefnek szívesen köszöni a júniusi pályázatra vonatkozólag rá beküldött szavazatokat. Azonban, a cikk nem lehetett pályamű, miután legbensőbb munkatársunktól cred és így a 15 frt. a szerkesztő zsebében maradt, annál inkább, miután júniusban egyáltalában nem volt pályázat, a mint ez meg is volt írva lapunk 26-ik számában. A szerkesztő megtarthatja a 15 forintot; de az önköz szavazata a cikk írójának mindig kedves, és megtisztelő emléke marad.

HIVATALOS RÉSZ.

757—1892.

KÖRLEVÉL

az összes Esperesekhez, és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek Pappjaihoz.

A püspöki jelentés összeállításához szükséges adatok beküldésének határidejéül augusztus hó 10-ét tűzöm ki. Az adatokat a következő rovat-cím alatt kell feltüntetni.

Népingás (születés, halálozás, házasság, vallásváltás). Tanügy (tankötelesek, tanulók, felekezeti iskolák, felekezeti tanítók száma, konfirmálás: fiu. ., leány ., összesen). 3. Építkezések. 4. Kegyadományok. stb. 5. Szorgalmi jövedelem. 6. Birtokvásár. 7. Bor-magtárok állása. 8. Kepeváltási alapok. 9. Perselypénz. 10. Tűzbiztosítás.

Utasítom címzetteket, hogy az adatokat hiány nélkül, pontosan, a jelzett határnapiig m u l h a t a t l a n ü l küldjék föl, é. hogy az 1. rovatok számadatai összegezve a 3. 4. 5. 7. 8. rovatok végén a pénzértéket kimutatva, tüntessék föl a végeredményt.

Kolozsvártt, 1892. július

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1808—1892.

KÖRLEVÉL

valamennyi erdélyi ev. ref. kollégium méltóságos t. Elöljáróságának.

Tudomásul és nyilvántartás végett, tudatjuk, hogy a közoktatásügyi m. kir. miniszter folyó évi 16,960 számú rendelettel a budapesti László-féle főgimnáziumnak a nyilvánossági jogot az 1892—93. tanévtől kezdve, továbbra is megadta, oly kikötéssel, hogy fentartója az e tanintézetnél még fenforgó törvényes követelményeknek négy év folyamán eleget tenni tartozik.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1892. július 6.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Domokos Antal,
ig.-tanácsos, elnök-helyettes.

648—1891. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

Az államilag segélyezett sepsi-szt-györgyi ev. ref. Székely-Mikó-kollégiumhoz, mint főgimnáziumhoz, rendes tanári állásra pályázat nyitattik. Ezen tanszékkal a német-latin nyelv és irodalom tanítása van egybekötve.

Javadalma: évi 1200 frt. és 200 frt. lakáspénz; egy, esetleg két ízben 100 frt. ötödéves szolgálati korpótlék. A kinevezés a közoktatásügyi m. kir. miniszter úr jogkörébe tartozik.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat és hadkötelezettségüket feltüntetve s a közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz címzett folyamodványokat a sepsi-szt-györgyi ev. ref. Székely-Mikó-kollégium előjáróságához folyó évi augusztus hó 10-ig adják be.

Csak ev. ref. egyének folyamodványai vétetnek figyelembe.

A kinevezett tanár a létesítendő főgimnáziumi nyugdíjintézetnek kötelezett tagja. Állomását folyó év szeptember hó 1-ig tartozik elfoglalni.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1892. április hó 24-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Domokos Antal,
-tanácsos, elnök-helyettes.

743—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztet Mezőbándi egyházközség I-ső osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakhely, beltele melléképületek és kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 831 frt. 98 krajcár.

Pályázati határnap augusztus 15. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvártt, 1892. jul. 12.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

744—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztet Kibédi egyházközség II-od osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom tisztességes lakhely, beltelek, melléképületeken kívül, egyházhatósági becslés szerint, 667 frt. 11 kr. melyből 200 frt. zab-kepeváltásig készpénz.

Pályázati határnap: augusztus 15. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvártt, 1892. jul. 12.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1671—1892.

KÖRLEVÉL,

minden ntiszt. Esperes-társannak.

Az egyházkerületi közgyűlésre az özvegyek és árvák, úgy szintén a kérelmesek névjegyzékét össze kelletvén állítanom, felkérem esperes-társaimat, hogy a hozzájuk küldött úrlapokat, a múlt évi kimutatások alapján, kitölteni, az időközben fölmerült változásokat jelezni, újabb özvegyeket, árvákat bejegyezni, a kérelmesek jogcímének fennállását igazolni és az így kiállítandó kimutatást legkésőbb augusztus 15-éig hozzám juttatni, sziveskedjenek.

Sz.-Somlyó. 1892. július 10.

Nagy László,
gen. director.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy negyed iv melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában Kolozsvártt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. Julius 21.

29. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

Vallás és társadalom.

(Két cikk.)

I.

Mikor lesz vége már?

A mithosz gigászainak harca Zeusz trónja ellen nem lehetett hevesebb, mint ama küzdelem, melylyel az emberi szellem törekszik meghódítani a tudás véghetetlen birodalmát. És ebben az orosz-lán-rész korunké. A XIX-ik század apodiktice igazolja a hatványozás matematikai igazságát. A harc mind hevesebb lesz. Mikor fog megállni? Mikor a geologia és csillagászat vészjósló föltevésői teljesülnek, vagy soha?

Mindez a boldogság érdekében történik. Óriási már az eredmény, és mégis, hol az üdv?

Keressük, és nem találjuk. Keressük a költészet birodalmában, mely hivatva van arra, hogy a léleknek gyönyört nyújtson, segítse a szellem szárnyalását. Nem találjuk. A modern költészet érzék-ingerlő csábképeivel, erőszakolt problémáival izgat, mint a habzó ital, melynek mértéktelen élvezete örültek házába vezet.

Keressük a tudományban. Kezdeté kételkedés, a vége tagadás. A cél fáklya-fénye óriási távolban csillog. Ég, föld, tűz, levegő, tenger tárgyai a fürkésző elmének, mely világosságával rejtélyeikbe hatol és ismer végetlen sokat. Sokat? A gyermek megismer öt betűt, kimond egyes szavakat, s ez neki rengeteg tudomány. Hol van még a többi? A megismert pontocskába belefogózza, megfejtve látja a mindenség rejtélyeit; Faust vergődése a kétségbeesésben.

Keressük az anyagiakban. A mammon szeretete, mert ez legalább relatív boldogságot ad, kétségbe esett erőlködéssel produkál látszatos jóllétet Szélsőség itt is, mint mindenütt. A partjain túlcsapó folyam mocsarából felszállnak a szocializmus, kommunizmus és nihilizmus életölő párjai. A ragyogó pompa mellett hever a szennyves nyo-

mor; túlszigázott élvezetek gyönyör-hangjai közül kiharsog az éhség állati ordítása. Hol van az üdv?

A míveltebb osztályokban is gúnytárgyává lesz a nemes idealizmus. A léleknek ama magasztos eszméi, melyek hajdan elméket és szíveket korlátlanul uraltak; melyek túlzásukban lángba borították a földet, harcok vérvirágait természetek a kalászkok helyein: hová lettek?

Talán, salakjaiktól megtisztulva, egy mindent átható életelvvé változtak az újuló világon Korántsem. Csak a bibliotékák poros polcain hevernek a múlt idők emlékei, s az új nemzedék émelgőn mosolyog, ha kezébe kerül. Nem érti. Előtte ismeretlen eszmék, lelkének idegenek, legfőbb az ősök kifícamult eszének dokumentumai, szerinte. Ő csak élni siet, marokkal tépvén az élvezet rózsbokrait, lázasan törekszik kizsákmányolni a céltalan valamit, mit életnek nevez, mely után nincsen semmi.

Csak a semmi, a nihil.

És mindezen eltérő irányzatok, a beteges lelkek ezen aberrációi a boldogságot keresik. Keresik a szolidaritás útján is. Vállvetve, igyekeznek ruhába bújtatni a meztelent, enyhítő falattal csillapítani az éhséget, hajlékot nyújtani az érzékek mártirjainak, a harcok megbénult áldozatának, az elborult lélek szerencsétleneinek. Segíteni akarnak mindenkin, hogy önmagukon segítsenek. De, nem lehet; nem lehet!

Moráljuk kényszerűség. Hitük múlandókra irányul. Biztos pontot, hol megállhassanak, nem találnak.

Mit kiáltott lelkének keservében az újkor nagy apostola, Pestalozzi? «Mi a hitnek látszatával birunk hit nélkül. A szeretet látszatával szeretet nélkül. A bölcsesség látszatával bölcsesség nélkül, és létünk káprázatos világában elteltek vagyunk a nélkül, hogy atyáink erővel bírnánk, míg ők ezen erők birtokában éppen nem voltak úgy megelégedve magukkal, mint mi.»

És nincs szó, mely zengjen tárogatókint?

Vezér, ki elméjének gloriájával vezesse a pusztában bolyongó nemzedéket? Mindenki a bűvölet álmát aluszsza-e e deprimáció hatása alatt? Nincs senkinek hatalma reá, hogy mint a harcmezőn alvó teuton-cimberek utódai fölött a vész Walkyrjei, elzúgassa ébresztő szózatát?

Korhadt társadalom gyermekei, ébredjétek! Költészet, örök igazság tűköre, felvillanó láng isten szelleméből, dobd el a lélek-ingerlés sorvasztó bilincseit; úzd ki a szenvedélynek hízelgő kameleont szentelt csarnokodból; átkozd el a kozmopolitizmus rideg elméleteit, és a keresztyenség szent hevével hirdesd világgá a szeretet apotheozisát. Lobogtasd zászlódat, melyen írva legyen a két legmagasztosabb gondolat isten és szeretet!

Tudomány, keresd az igazságot, és nem a nevedre múló fényt vető elméleteket. Világító fáklyáddal haladj az úton, melyen a boldogság tündéri serege járni fog. Tedd elfogulatlan vizsgálat tárgyává a szívnek amaz ős-érzetét, mely hódolattal hajlik meg ama legfelsőbb igazság előtt. Gyámolitsd, hogy mind tisztább képzetre jutva, harmóniában zengje veled a háladalát annak, kitől «sem mélység, sem magasság el nem szakaszt.»

Fény, kincs hivei, adjátok a nyomorúltak számára csillogó halmazaitok feleslegét; de ne zászló legyen az, mely hirdesse nagy lelketeket, hanem a titok jótékonyága, hogy «ne tudja a jobb, mit tesz a bal.»

Ha keresitek a boldogságot, az üdvöt, így megtalálhatjátok. A sötétben fölétek ragyog a phárosi lámpa, a vallás. Ez útba vezet. Ez az arkhimedeszi pont, a mit kerestek. Ez az aqua casta, mely új életre kelt. Hangzik, mindig hangzik féleitek a hívogató szó itt van a boldogság, itt van az üdv! Nem hiszitek?

Ki a hihás?

Az ev. ref. felekezet és a tanárképzés.

(Felolvastatott az erdélyi ev. ref. tanároknak Maros-Vásárhelyt, 1892. május 30-án tartott Értekezletén.)

(Vége.)

Még csak egy momentumot kell megemlítenem, mely szelidebb változatában, a sajtó útján, igazabban pedig bizonyos, célzatos felekezeti hangulat-csinálásban nyilatkozik tanáraink ellen.

Hogy erre rámutathassak, kérem, engedjék meg, egy kis szubjektív-természetű kitérést tennem.

Felekezetünk kebelében születve, e felekezet melengető szárnyai alatt, intézményei részéről vett támogatással nyertem alsó és középiskolai kiképeztetésemet: így nőttem fel a felekezetnek, talán mondhatom, hű

fiává. Felső kiképezésem az állam adta, a szellemi táplálék mellett, szintén nem tagadva meg jótékony anyagi segélyét sem. És most, tisztelt értekezlet, a hála, melyet felekezetem és hazám intézményei iránt érzek, a legszebb összhangban olvad össze lelkemben, mert felekezetem kebelén hazámat csak szeretni tanultam, viszont, az állami intézetben vallásomnak, felekezetemnek már megtanult tiszteletében és szeretetében minden hanyatlás nélkül megmaradhattam, sőt gyarapodhattam. Felekezet és állam egyiránt jóltevőim, mindkettőnek hála kötelezett hű fia vagyok s így állíthatom magamról, hogy a kettőt szembe állítva, egyik iránt sem vagyok elfogult.

Ezen rövid kitéréssel megerősített elfogulatlanságom biztos öntudata adja nekem a bátorságot, hogy egész határozottsággal tiltakozzam ama felekezeti szélsőségek ellen, mely az újabb tanári nemzedéktől, csupán azért, mert képzését az államtól vette, idegenkedik, s előtte végig begombolkozva, a felekezeti féltékenység és bizalmatlanság sötét palástjába burkolózik. Mintha azt mondanák, hogy ti már nem vagytok a mieink; ti nekünk nem kelletek, csak kényeszerüségből. Az ilyen felfogás magyar államunk intézménye iránt a protestántizmus szabad szellemével, de főképpen a református, az igazi magyar felekezet jól választott állás pontjával nem megegyeztethető.

Az a szeretet, mely lelkemben hazám és vallásom között megoszolva, külön-külön is teljes egészet alkot, készített ezen igazság kimondására.

Összefoglalva az elmondottakat, úgy találjuk, hogy a felekezetünk érdekeinek megfelelően keresztül viendő tanár-képzésnek kérdése négy ágban oszlik meg

1. Elméleti képzés. Ezt az egyetem adja.

2. Gyakorlati képzés, a mai rendszerben még hiányos.

3. Felekezeti kiegészítő képzés, a felekezet legsürgősebb teendője.

4. Ösztöndíjakkal, anyagi támogatással való segítése arra érdemes ifjaknak a tanári pálya végzésében.

IV

Az a kérdés merül most már fel, hogy ezen általánosságban jelzett teendők mi módon végeztessenek, hogy felekezetünk milyen arányban és milyen formában vegye ki a tanárképzés munkájából, s költségeiből a maga részét?

A törekvés, hogy felekezetünk változtasson, a maga szükségeihez képest javítson tanárainak képzésén, nem új. Mindnyájan ismerjük szeretett püspökünknek, Szász Domokosnak még kolozsvári pap korában kezdeményezett tervét, melyben felekezetünknek a tanár-képzéshez csak hozzájárulása van kontemplálva. Ujabbán indult a törekvés, vagy ha magát a törekvést nem tekintjük ilyennek, egészen új a programul tűzése ama tervnek, mely most már a kivitel módzataira is kiterjeszkedik, s a mely a tanárképzést teljesen függetlenül, a felekezet költségén, a felekezet szellemi és anyagi erejéből akarja szervezni. Az országos zsinat folyó évi április hó 2-án tartott ülésében tárgyalta Kiss Áron, tiszántúli püspöknek egy tanár-képzővel kapcsolt bölcsészeti fakultás Debrecenben leendő felállítására vonatkozó indítványát.

Kétségtelen dolog, hogy a tanár-képzés kérdése fele-

kezetünk szempontjából így oldódnék meg legöszhangzóbban, legteljesebben. A zsinat elvben el is fogadta az indítványt, s az előkészítő lépéseket megtenni, bizottságot küldött ki. A sajtóban azóta itt-ott tartózkodó, néhol szép reményekben úszó, biztató véleményt olvashatunk. A debreceni kollégiumnak már van theológiája és jogakadémiája, ha ehhez a teljes bölcsészeti fakultás, mint Kolozsvártt van, kettőre osztva, adatik, készen lesz, mondják, a református egyetem. Eszmének, tervnek igen szép, valóságos nagy áldás lehetne felekezetünkre nézve! Már titkos egyetemi tanár-kandidátusok is lehetnek, s némelyek hiszik, hogy a millenium felekezetünknek eme nagy alkotását készen találja.

Én, tisztelt Értekezlet, nem látom olyan biztosnak, olyan érettnak amaz alkotás kérdését; nem látom olyan eljöttnek idejét, hogy benne bízva, az állammal szemben második ezer évünknek mindjárt legelsőjére felmondhatnók a tanáraink képzésében eddig nyújtott közreműködést. Minden intézményünk, alsó, közép- és felső iskoláink, egyházaink állapota, alkalmazottjaink, tanítóink, tanáraink, papjaink fizetése inkább a szegénységről, mint a jó módú tesznek bizonyosságot. Ezzel szemben, az optimisták az ősi nagy alapítók emlékére hivatkoznak, s a nagy eszme nagy hatására számítva, reményt helyeznek a bőségben élő hivek áldozatkészségébe. Ám, csodák történhetnek, de oly nagy az összeg, a mit össze kell hozni, hogy adakozásból, rövid időn való összehozását korunkban, mivel csakugyan az volna, mint csodát is kizártnak tekinthetjük.

A hiveket, a népet megadóztatni az ő érdekkörétől ilyen távol eső célra, midőn közvetlen közelében, a néhol már terhéssé vált egyházi adó mellett is, oly sok a hiány, sem időszerű, sem észszerű nem volna.

Ha egyházunknak általánosan ismert nehéz helyzetében azt a kérdést vetjük fel: hogy van-e elegendő és haszthatatlan szüksége felekezetünknek egy egyetem, vagy önálló tanár-képző és bölcsészeti fakultás felállítására, jó lelkiismerettel nem mernék e kérdésre igennel felelni. Hiszen, a tanár-képzés elméletinek nevezett ágát, a mi a legfontosabb és legköltségesebb, a legmagasabb igényeket is kielégítve, igyekszik megadni az állam. A mit ezen kívül felekezeti szempontból szükséges tanárképzési teendőknél jeleztünk, a felekezeti jelleg megadása, s az ösztöndíjak, s internátus költségei együttvéve is, elenyésző csekély áldozatot igényelnek amazzal szemben.

Mindeddig semmit sem tett egyházunk a tanár-képzésre, mert most egyszerre mindent akarni, úgy tüntethetné fel felekezetünket, hogy nem ismeri a terhet, a mit magára vállal. Könnyebb és jobb egyelőre, s mivel a szükség sürget, mentől gyorsabban, az állam által nagy költséggel fenntartott egyetem mellé egy, a felekezet céljainak megfelelő segéd-intézményt létesíteni, mint mindent, akarva esetleg a célt eltávolítani.

Van-e szüksége a felekezetnek arra a fényűzésre, hogy saját palotájában, s éppen protestáns ajkáról hallgassák leendő középiskolai tanárai a nyelvek, a földrajz, vagy akár a történelem tudományát? Hogy talán egy másik külön palotában saját eszközein kísérletezzenek a vegytan és természettan leendő felekezeti tanárai? Mert talán csak nem kell így rendeznem a szókat: hogy a felekezeti vegytan és természettan leendő tanárai?

Bizony, azoknak a tudományoknak, de még a hallgatóknak, sőt a felekezeti iskolák érdekének, s magának a felekezetnek is teljesen mindegy, hogy hol és kitől hallgatta bármely tanár szaktudományát; a fődolog csak az, hogy haszonnal hallgatta legyen.

Nem osztom azt az elvet, mely szerint a javítást e téren felülről kell kezdeni, hogy állítsunk egyetemet, aztán majd meggyógyulnak a középiskoláink bajai. Szegény középiskolánkat én nagyon félttem ettől a gyógyulástól, melynek első stádiuma az volna, hogy legjobb tanerőit elveszítene, mert azok nagyobb rangra, a jó hangzású névvel bíró «egyetemi tanárság»-ra emelkednének.

Természetesebb és észszerűbb volna, az állam meglevő egyetemeinek kihasználásával, a felállítandó református egyetem megnyitására úgy készíteni elő a körülményeket, hogy iskoláink túl legyenek tömve egyetemi katedrára méltó tanárokkal, hogy nehéz legyen a válogatás és a szükséges szám elvonása után is maradjon meg a középiskolai tanárság kellő száma és minősége.

Az intézmény, a mit most hevenyében felállíthatnánk, semmi esetre sem érhetné el egy hamar azt a színvonalat, a melyen az állam egyetemei állanak. A tanárképzés szolgálatában állva, magasabb rangú változata lenne a tanító-képezdéknek, de nem a tudomány öncélú művelője. Csupán középiskolai tanárokat képezve, kérdés, hogy a rendelkezésre álló tanerők száma mellett, mehetne-e a tudományok mélyére, hogy önnön maga számára tanárokat készíthessen elő? A gyakorlati képzést, tanítási képességet meg lehet adni így is, de igazi tudományos készültséget nem. Az kétségtelen, hogy a felekezeti jelleghez szükséges ismereteket és minőségeket megszereznék az onnan kikerülő tanárok, ez a cél hát biztosan el volna érve. De, kérdés, hogy pótolná-e ez a képességben, alapos tudományosságban való csökkenést?

A tanár-hiányon is segítve lenne, de ha ezen látványosan kedvező eredménynek okául a színvonal súlyedését kellene majdan felismerni; ha az állam ezen okból teljesen megszüntetné tanáraink alkalmazásában a konkurrenciát, ez nem a kívánt arányban való fejlődését jelentené felekezeti tanügyünknek.

Most legalább, ha fizetésük kisebb is, képesítésük egyenlő tanárainknak az államiakéval, s így legfőleg mosolyt kelt bennünk az állami tanároknak ama nagy igyekezete, melylyel a rangosztályokba helyezkednek, de a képesítésből eredő különbségek élesebbé válnának, s esetleg kellemetlenebbül érinthetnék a felekezeti tanárt, mint a fizetés különbsége, vagy a rangosztályozás.

A református egyetemnek, vagy akár csak bölcsészeti fakultásnak is még nem jött el teljesen az ideje, hanem az előkészítése igenis jöhet már szóba. Éppen e célból, meg azért is, mert a tanárképzés terén mutatkozó teendők nem tűrnek halasztást, egyházunknak valamelyik, vagy esetleg mindkét egyetem mellett a lehető gyorsan felekezeti tanár-képző intézetet kell létesíteni. Ebben a következő módon lehetne a tanár-képzést berendezni

1. Az elméleti képzést az egyetem adná.
2. A gyakorlati képzés szempontjából, a menyiben az egyetem, a mint tervbe van véve, az előadásokkal kapcsolatos gyakorlatokat életbe léptetné, feleke-

zeti tanár-képzők növendékei ezeket is látogathatnák. Ugyancsak a gyakorlati képzés erősítésére felekezetünk is berendezhetné iskoláinál a külföld által is helyesnek ítélt gyakorlati-év intézményét.

3. 4. A felekezeti kiegészítő képzés és az ösztöndíjjal, esetleg, internátusban való ellátás történnék magában a felekezeti tanár-képzőnek nevezett intézetben.

Ha theologia van az egyetem székhelyén, az igen könnyen, minden költség-szaportás nélkül felruházható a felekezeti kiegészítő képzés és képesítés teendőjével. Csúpan egyet kívánok itt megjegyezni, hogy a tanár-képzés ne zavartassék össze a pap-képzéssel. A miniszter rendszerint megadja az engedélyt arra, hogy theológiát végzett ifjak csak két évig hallgassák választott tárgyukat az egyetemen, s aztán vizsgára állhassanak. Vannak is példák, hogy így többen szereztek oklevelet, s lettek jeles tanárok, de ne felejtjük, hogy az ilyen munkára vállalkozó theologusok rendszerint a tehetségesek közül a legtehetségesebbek, kiknek sikere nem elég biztosíték egy ilyen módra tervezett rendszer sikere iránt. Hogy öt év alatt két pályára éppen oly jól el lehessen készülni, mint egyre, azt én nem hiszem; meg azt sem tudom belátni, hogy mi szüksége lehet a tanárnak az exegésisben való jártasságban; s viszont, miért kellene minden papnak a tanári képességre vonatkozó ismereteket elsajátítani? Ezen egy megjegyzés mellett, egyebekben teljességgel a Kolozsvárra már tervbe vett tanár-képző haladéktalan megvalósítását, s esetleg Budapesten hasonlóan felállítását tartom egyházunk érdekében kívánatosnak.

Hogy a partikulárizmusnak esetleg fölmerülhető vádját előre visszaütassam, kimondandónak tartom, hogy e tanár-képző minden alapjával együtt a célba vett felekezeti bölcsészeti fakultás részeül tekintendő, s a mint az valósulhat, azonnal hozzá lesz csatolandó.

Ilyen módon a legegyszerűbb szükséges egyelőre segítve volna, és anyagi s szellemi erőink gyarapításával, munkálhatnánk egy minden tekintetben élet-képes intézménynek, bölcsészeti fakultásnak, vagy egyetemnek alapvetésén.

Ennyire terjedvén az, a mit e kérdésről rövidbe foglalva, elmondani akartam, most már szives figyelmökért köszönetet mondva, van szerencsém, beterjeszteni írásba foglalt indítványomat, kérve annak tanácskozás tárgyául való kitűzését:

Tekintettel arra, hogy a tanár-képzés javítása céljából tervbe vett felekezeti jellegű bölcsészeti fakultás rövid időn való megnyitása nem remélhető; tekintettel továbbá arra, hogy felekezetünknek a tanár-képzés terén halasztást nem tűrő, sürgős teendői vannak: kívánatosnak tartja Értekezetünk, hogy e teendők, ha önálló bölcsészeti fakultásunk bármely okból nem volna rövid időn megvalósítható, addig is, míg erre várni kell, a kir. egyetemek székhelyein egyetemes egyházunk által fentartandó felekezeti tanár-képzők útján teljesíttessenek.

Dr. Both István.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1892. július 16.

Jelen voltak: Dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes, elnöke alatt: Szász Gerő, Parádi Kálmán, Bodor

Antal, Deák József, Márkus János, titkár és Domokos Antal.

A nyárad-andrásfalvi l.-egyházközség papi buza- és zab-kepe részleges megváltása 120 frttal engedélyeztetik, s az egyházközség újabb fölterjesztés-tételre utasítatik.

A nagy-teremi egyházközség papi kepeje részleges megváltása engedélyeztetik s a papi díjlevél, az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának fentartásával, megerősítetik.

Az egyházkerület számára szükséges nyomtatványok szállítására nézve a «Közművelődés Irodalmi és Műnyomdai Részvénytársaság»-gal kötött vállalati szerződés elfogadtatván, aláírva, kiadatik.

Az árpástói egyházközség egy régi, 785 frt. 88 kr. követelésének 650 frt. vételáron való eladása engedélyeztetik s az egyházközség a kamatok felhajtása körüli mulasztás igazolására felhivatik.

Molnár János, brassói lelkész fizetése felével (345 frttal) s kivételesen, évi 150 frt. lakbérrel való nyugalmazása jóváhagyatik s a papi fizetés másik telének a segéd-papi állás javadalmaival való egyesítése engedélyeztetvén, az egyházközség a díjlevél kiállítására s be-terjesztésére utasítatik.

A kackói, n. Mózsza Sámuel-féle birtok feletti alkudozások megtétele s a birtoknak megszemlélése és véleményes javaslat-tétel végett, dr. Kolosvári Sándor elnöke alatt, bizottság küldetik ki.

A székely-udvarhelyi egyházközség ügyviteli és tanácskozási szabályai némi módosításokkal leendő kiegészítés végett, az egyházközségnek visszaküldetnek.

Az olasztelki egyházközség szénafüvének eladási szerződése: jóváhagyatik.

A közép-ajtai egyházközség erdőterményének nyílt árverésen való eladása s az ebből befolyó vételárnak, valamint az egyházközség 417 frt. 66 krt tevő iskolai alapjának az iskola építési költségei fedezésére való fordítása: engedélyeztetik.

Nagy Sámuel, m.-vásárhelyi egyházközségi főgondnok jelentése az ott helyi ev. ref. elemi és felsőbb leányiskola sikerült vizsgálatairól: örvendetes tudomásul vétetik s úgy a főgondnoknak, mint a tanítói és tanítónői karnak elismerés nyilváníttatik.

A szilágy-sámsoni ev. ref. iskolának állami alapon leendő rendezése s fentartása: megengedtetik; valamint zágoni ev. ref. egyházközség és a zágoni polgári község között a községi iskola tárgyában kötött szerződés megerősítetik.

A sz.-kereszturi ev. ref. iskolának községi alapon rendezése iránt kelt igazgató-tanácsi határozat függőben tartása, az illető esperes újabb jelentése következtében, kimondatik, táplálván a remény, hogy az ottani iskolázatásnak állami alapon rendezése iránt tett lépéseknek kelő sikere lesz.

A n.-enyedi Bethlen-kollegium előjárósága által fölterjesztett szabályzat, a tanító-képzőintézet tanítóképesítő vizsgálataira vonatkozólag, némi módosítással elfogadtatik s megerősítetik.

Egy kis statisztika.

A statisztika igen szép és fontos tudomány, de nem vonható le belőle minden körülmény között az az igazság, a melyet ki akarnánk belőle erőszakolni. Áll ez különösen a szellemi élet terén. E cikket hát közöljük minden következtetés nélkül; nem annyira fontosságáért, mint inkább érdekes voltáért. Munkatársunknak szives fáradságát megköszönve, cikke itt következik.

Abból az alkalomból, hogy a «Protestáns Közlöny» szerkesztője Lapja jövő sorsa felől egyik számában tájékoztatott bennünket, szerény nézetünket, a megelőző számban, «A mindnyájunk dolga» cím alatt, mi is elmondottuk e kérdésben és ezt még meg is toldottuk egy kis statisztikával az 1891-ik évről.

Hogy, azonban, egyoldalunak és részrehajlónak ne láttassunk, s az a vád érjen minket, hogy a Lap szellemi harcosainak száma felől nem adtunk hű képet, mivel csak egy évet mutattunk be: elhatároztuk, hogy egy kis utánjárással kiegészítjük amazt, és egy kis statisztikában föl-tüntetjük a megelőző évek eredményét is, azon időtől fogva, mikor a mostani szerkesztő vette át a szerkesztést, tehát 1886-tól fogva.

Nem csak, hanem, hogy a kép egészen teljes legyen, ide iktatjuk a többi egyházi lapokban dolgozott kerületünkbeli egyének számát is, szemben azokkal, a kik tőlük a mi lapunkba irtak. Ime, az eredmény így áll:

1886-ban rendes pap 34 dolgozott a «Protestáns Közlöny»-be, kik közül a neve egyszer szerepel 28-nak; kétszer: 2-nek; többször 4-nek. A tanárok és tanítók száma az évben 10; a világiaké: 6; segéd-papoké: 4; más egyházkerülethez tartozó egyéneké: 5; míg névtelenül 34 kisebb-nagyobb közlemény jelent meg. Van ez évről a dolgozó társak között egy nő is: özv. id. Szász Károlyné, ki éppen akkor volt 80 éves és ez alkalomból egy kis fohászban adott hálát az egek urának.

1887-ben, rendes pap szerepel a Lapban: 27, és pedig egyszer: 14; kétszer 5; többször: 8; a tanárok és tanítók közül: 15-en; a világiak: 8-an; a segéd-papok és theologusok: 5-en; idegenek: 4-en szerepelnek; névtelenül megjelent 42 közlemény.

1888-ban, a rendes papok száma szintén 17; kik közül egyszer szerepel: 12; kétszer: 7; többször: 8; a tanárok és tanítók közül dolgoztak: 11-en; a világiak: 6-on; a segéd-papok és theologusok: 4-en; idegen egyén 5; névtelenül: 30.

1889-ben a rendes papok száma: 28; ebből egyszer szerepelt: 16; kétszer: 5; többször: 7; a tanárok és tanítók száma 12; a világiaké: 11; a segéd-papoké és theologusoké: 5; az idegeneké szintén: 5; a névteleneké: 34.

1890-ben, a rendes papok szerepelnek: 33-an; ebből egy közleménnyel: 19-en; kettővel: 7-en; ezen felül szintén 7-en; a tanárok és tanítók száma: 12; a világiaké: 11; a segéd-papok és theologusoké: 5; az idegeneké: 4. Az 1891-iki eredményt közöltük a megelőző számban.

Összehasonlítva az egyes éveknek tételenkinti eredményeit, oly közel állanak egymáshoz, hogy a különbség alig feltűnő. A papokra nézve legjobb az eredmény 1886-ban, tehát az első évben, a mikor 34, és 1890-ben, a mikor 33 névvel találkozunk. A többi évek arány-száma 27—28 közt ingadozik, s az egész pedig 27—34 között. A papok összes száma ezzel szemben, 1886—1890-ig, évenként 500—516 között áll.

A tanárok és tanítóknál a legmagasabb szám 21, ezt az 1891-iki év mutatja föl, a többi években 10—13 között ingadozik. A világiak legtöbben 1889-ben és 1890-ben szerepelnek és pedig mindkét évben 11-en; a többi években alig látunk 5—6-ot. A segéd-papok és theologusok száma szintén csekély, évenként 4—5, minek okán az is, hogy kerületünkben csak az utóbbi két év alatt rendszeresítették a s.-lelkési állomások, úgy hogy a meg-

előző évek Névkönyvei-nek statisztikai adataiban nem is szerepelnek külön cím alatt. Idegen, más egyházkerületekhez tartozó egyének száma, évenként 4—5, míg a névtelenül íróké 30—42 között váltakozik.

Érdekes tudni azt is, hogy hat éven át, a papok közül olyan, a kinek a neve minden évben előfordul, csupán négy van; ötször fordul elő: 2-nek; négyszer: 9-nek, a többi változó, hol a régiek maradnak ki, hol újak tűnnek föl, de aránylag nagyon kevesen vannak olyanok, kik ezen idő alatt legalább egyszer szerepelnek. Számuk alig megy 30-on felül.

A tanároknál és tanítóknál ezen idő alatti arány így áll: hat éven keresztül állandóan csak két nevet látunk; ötször látunk: 3-at; négyszer 2-öt; és a kik egyszer vettek részt, azoknak a száma, mintegy 25-re megy.

A világiaknál már csak egy van, kinek nevével 5-ször és kettő, kinek nevével 2-szer találkozunk. Aránylag, legtöbben ezek közül működtek.

Az idegenek és a segédpapoknál a legtöbbször előforduló név csak 3, a többi 1—2-szer fordul elő.

Ez utóbbi kimutatásoknál azért állítottuk a legkisebb és a legnagyobb számokat egymással szembe, hogy kitűnjék az: mennyi a rendes dolgozó társ és mennyi a közreműködő? Azonban, úgy a papoknál, mint a tanároknál és tanítóknál (nem is számítva a többi változókat) nem valami fényes az eredmény. Mert bizony az, ha átlag 500 papból minden évben dolgozik rendszeresen 4—5, két-három évben szárnyat próbálgat hat év alatt egyszer 30—40 nem mondható nagyon fényes eredménynek. Hasonló az arány a tanároknál és tanítóknál is. Fájdalom, de a statisztika ezt mutatja!

Azt hinné az ember, olvasva e számokat, hogy ha már kerületünk Lapjában nem is, de nyilvánul a munkásság kifelé, más egyházkerületek lapjaiban s így az itteni hiány helyre pótolatik ott. Éppen ennek a megütése végett forgattuk végig, ugyancsak 1886-tól 1891-ig a testvér-egyházkerületek lapjait és azokból a következőket konstatálhatjuk.

A «Dunántúli Protestáns Lap»-ban kerületünkbeli nem találtunk egy nevet is; a «Debreceni Protestáns Lap»-ban és a «Sárospataki Lapok»-ban 2—3 név áll, kiket egy vagy más kötelék, vagy körülmény sarkalt az ottani munkálkodásra.

Nem egészen így áll a dolog a «Protestáns Egyházi és Iskolai Lap»-pal. Ott már minden évben találkozunk egy pár rendes pappal és tanárral, sőt névtelenül is van irva néhány közlemény. Azonban, az ebben közreműködötték száma sem sok, mert hat év alatt állandóan csak egy névvel találkozunk, kit is a laphoz szorosabb kötelékek fűznek, míg évenként, mikor legtöbb dolgozik, akkor se megy 3-nál többre. A tanárok a papoknál itt már nagyobb érdeklődést tanúsítanak, mert minden évben találkozunk 3—5 névvel, bár ezek is elvi álláspontjukból kifolyólag adják oda dolgozataikat.

Meg kell emlékezzünk még a «Közpapok Lapja»-ról is, mely azonban ma már nem existál. Ebbe, a mint számítottuk, kerületünkbeli 6—8-an dolgoztak, a szerkesztővel együtt.

Hogy kiki milyennek találja az eredményt: úgy vonja le magának a tanulságot arra nézve, hogy alapos volt-e a szerkesztő felszólalása, és birt-e jogosultsággal a mi gyöngye szavunk?

Az egyházmegyéből.

A széki egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Szavai egyházunk templomába 177 frt. költséggel székek és padozat készült. A templom most teljesen fölszerelve, várja fölszenteltetését.

Sz.-Margittán a fa- és napszám-kepenek 60 frban való megváltása engedélyeztetvén, az ennek alapul szolgáló 1200 frt egyházközségi tőke központi kezelés alá bocsátatott.

M.-déciei egyházközségünkben az eddig terményben járó papi kepe az egyes tagokra kirótt pénzfizetésre változtatván: a díjlevél 700, s illetve, a tanításért járó 100 frttal, 800 frtban állapított meg. Ugyan így lett kicserélve a tanítói kepe is 500 frt. pénz-járandósággal.

A gyekői iskola befejezésére a régi iskolaház árából megfelelő összegnek felhasználása engedélyeztetvén, reményem van, hogy az új iskola még ez év őszén átadható lesz rendeltetésének.

Szamosujvár-németi egyházközségünk egy 331 □ öl területű belső telkét, felsőbb engedély mellett, 150 frtért eladta. Megjegyezni kívánom, hogy ezen belső telek egy hold külsővel együtt, adósság-törlesztés címen jött az egyház birtokába s a belsőt az adós utóda váltotta vissza 50 frttal magasabb árban, mint a mennyivel adós tartozott volt, a külső birtok megmaradván az egyháznak, az eladás előnyösnek mondható.

Keszűben, V.-Kamaráson az iskola-épületek átalakítása, kibővítése van tervbe véve és előkészítve; előbbiben a hivek, teljes méltánylatot érdemlő buzgósággal, önkényes megróvás útján fedezik az építés szükségletét; utóbbiban az egyház erdejének eladása s a fa árának iskola-építésre fordításával segítnek a bajon.

Szintén elismeréssel kell szólanom sz.-nyiresi hiveink buzgóságáról, mely évről-évre újabb tettekben mutatja magát. Míg némely egyházközség folyton sópánkodik, panaszol, kéri, várja a segílyt, addig Nyires a maga erején segít magán: rovattal vet ki és templomát kijavítja, új papi házát felépíti, bebizonyítván mind ezekben életre-valóságát.»

Ezeknek előrebocsátása után, az egyes egyházakban tartott esperesi vizsgálat eredményéről számol be a jelentés, felmutatva: hol, minő örvendetes, vagy lehangoló találatott s a hiányok és fenforgó bajok elenyésztesére minő intézkedések tétettek.

Folytatólag, igen szépen emlékezik meg jelentő esperes a fia az egyetemes zsinati ülésekről, melyeken, mint egyházkerületünk egyik képviselője, vett részt. Főbb körvonalokban hű képét adja mindazon lélekemelő mozzanatoknak, melyek e gyűléseket oly nagyfontossággal bírókká, a protestantizmus erősödésére mélyen hatókká, reá nézve pedig emlékeztessé tevék.

Jelentését esperes a fia így végzi be: «Nem ajánlhatom eléggé lelkész-társaimnak, hogy nem támaszkodva folyton a gondnokokra, tőlük várva minden intézkedést, legyenek a törvény és a szó igazi értelmében egyházközségüknek első gondnokai s felelőségük érzetében, maguk szabják meg az irányt keblü ügyeik intézésében.

Igy nem lesz hanyatlás, vagy helytállás a vagyoni ügyekben, nem lesz hátrálék a költségelirányzatok, számadások elkészítésében, a közfizetendők, közalapjárulékok pontos beszolgáltatásában; nem lesznek örökös sürgetőkkel, rendbirságolással zaklatva lelkészek, gondnokok s nem lesz a jelzetteknek fogamatosságával terhelve az adminisztráció teendőivel különben is elhalmozott egyházmegyei hatóság, hanem lesz ezek helyett élet, előhaladás minden irányban. Úgy legyen!

Közgyűlés a jelentést részben örömmel, részben megnyugvással veszi tudomásul, az egészet jegyzőkönyvbe iktatni határozza, esperes a fiának, buzgó és tevékeny munkásságáért elismerést szavaz.

E jelentéssel kapcsolatos indítvány folytán, közgyűlésünk br. Bánffy Dezső önméltóságát, egyházmegyeinkben szerzett kiváló érdemeinek elismerésül, egyhangulag és nagy lelkesedés között, örökös tiszteletbeli főgondnokául választja meg.

Tárgysorozat rendjén, főjegyző a fia olvassa fel az egyházmegyei tanács évi működéséről szerkesztett alábbi jelentését.

«Az egyházmegyei tanács négy ülésben 134 ügydarral foglalkozott, melyek között az egyházmegyei közigazgatás minden ága-boga képviselve volt. A tanács, a maga hivatásához képest, sok esetben csak előkészítő, javaslattevő munkát végzett s az ellátott ügyek nagy része, mint bevégzett dolog, az esperesi jelentésben már érintve levén, azokra újra kiterjeszkedni, felesleges volna.

A munka javarészt a költségelirányzatok helybehelyezése, számadások ellátása, segély iránti folyamodványok felajánlása képezi. Magában véve is időt, fáradságot igénylő munka; s még inkább azzá teszi egyeseknek késlekedése, mulasztása s nem mindig kifogástalan gondossága.

Több alkalommal foglalkozott a tanács árpástói egyházunk anyagi ügyeinek rendezésének s a papi állomás betöltésének megfeneklett kérdésével. Részletesen kidolgozott javaslatot terjesztett e tárgyban az Ig.-Tanácshoz, sürgetve benne a papi állomásnak betöltését: ettől és csak ettől remélvén a vagyoni zavarok elenyésztesését is. Míg az Ig.-Tanács előbb a vagyoni ügyeket óhajtottá rendezetteknek látni s ezek nyomán venni fogamatba a papi állomás betöltését. Tanácsunk a maga álláspontját egy újabb fölterjesztésben világosította meg s várja a felsőbb intézkedést.

(Vége következik.)

Péter Antal.

Külföldi egyházi szemle.

Tiszteletre méltó hitével a maga meggyőződése igazságának jellemzi Beyschlag lapjában, a Deutsch ew. Blätterben a mostani németországi állapotokat. Hasonlít ma, mondja, Németország egy tóhoz, a mely felett nagy vihar ment át; hol a szélvész elnyugodott, de a hullámok zajgása megmaradt. Mert valóban nincs csendesség, nincs nyugalom, mivel ellene van s megsemmisíti azt a kárörvendők s a reakcionáriusok dühössége. Jó, hogy meg lehet jósolni a jövőt s látni lehet, hogy nem sokáig tart így; hogy a fékevesztettség a kimulás jelensége. Az idők ugyanis beszélnek. Szomorú jelenség ugyan, melyen csak panasolni lehetne, hogy egy egyetem kitud tüntetni olyan férfit, ki a haladással szemben a retrográd irány mellett fog fegyvert; de istennek legyen hála, a német nép egészében meg van győződve, hogy véget kell vetni annak a romanizáló politikának, melyet Berlinben tudatlanságból és bátortalanságban folytatnak; meg van győződve, hogy nem szabad, a vallást felhasználni eszköznek a butításra, az elhallgattatásra. A vallásos igazság olyan plantája istennek, mely csak a szabadság levegőjében tud megélni és fejlődni. És mert ez így van, nem kell féltetni a német világot, de az emberiségét sem. Szép is, jó is

ez, hanem az is igaz, hogy Hegel bizonyára itt is igazolva látná mondását a világ előrehaladásáról, mert még eddig a világ soha sem tanult semmit a világtörténetből.

*

A német képviselőház egyik nem régebben lefolyt ülésében a centrupárt hatalmas vezére, Ballestrem gróf, elindulván az ő csalhatatlan római «Germaniájának» helytelen felfogásán, kihívóan támadta meg az Ev. Bund központi igazgatóságának tagjait, vádolva őket, hogy az egyenetlenkedést szitják s egymásra ingerlik a felekezeteket. A gróf e támadását annak idején felfogásából kifolyólag tette meg; az a vélekedése ugyanis, hogy az iskolák szabadsága más szóval az egyházi befolyás szabadságát jelenti. A megtámadottak (Beyschlag, Drasche, Lipsius, Haupt, Witte, stb.) azóta válaszoltak a grófnak. Mondhatjuk, igen önérzetesen és igen helyesen. És válaszukkal sikeresen is védték meg álláspontjukat, kijelentvén, hogy az Ev. Bund. nem akar valláspolitikai faktor lenni, de igenis közreműködik mindenképpen a szellemi felvilágosodás terjesztésére. A válasz el is érte hatását. Ballestrem és a centrum mélységesen hallgat. Csak az a baj, hogy a Bund aztán más helyeken gyakran sokat veszít tekintélyéből. Ez pedig utójára is nem kicsiny dolog.

*

Végre, a keleti egyház is belátta, hogy helytelenség továbbra is a Julián-féle naptárt használni, fel akarja cserélni a nyugati Gergely-félével. Szerbia metropolitája felszólította e tárgyban a konstantinápolyi patriárchát, sőt Oroszországgal is megindultak a tárgyalások. Egyelőre, valószínűleg nem lesz semmi a dologból, pedig minden tekintetben káros, hogy kelet nem alkalmazkodik nyugathoz, de jó, hogy legalább megmozdultak már ott is, hol oly lomhán folynak az egyházi ügyek; majd csak eljutnak tán ők is egykor oda, a hol a világ most halad.

Különfélék.

== **A dunántúli egyházkerület, abból** az alkalomból, hogy főgondnoka, T i s z a K á l m á n, önmagyméltósága, ez évben e téren töltött hivataloskodásának 25-ik évét tölti be, egyházkerületi közgyűlésének megtartása idején, szept. 4-én és 5-ikén fényes innepségekre készül, melyekre a többi egyházkerületet is meghívja. Gondolkozhatnak az emberek bármikint Tisza Kálmán közéletéről, politikai munkálkodásáról; de abban mindenki egyet ért, hogy olyan protestáns, olyan igaz kálvinista ember, a minőt sokat kellene kívánni e hazának. Elkezdvé a végzetes pápens idejétől, mikor ifjúsága dacára vezére volt a diadalra jutott ellentállásnak, legnagyobb elfoglaltsága közepette is, egész szívvel és lélekkel vett részt egyházának, felekezetének ügyeiben szóval, tanácsos, tettel, bölcsességgel, mind a máig, holott az utolsó egyetemes zsinatnak is ő volt világi elnöke. Neve mindigre bevésve marad egyháztörténelmünkbe, mely annál becsebb, mert kora tisztelettel hajlik meg előtte már életében. Hisszük, hogy a dunántúli egyházkerület által Komáromban rendezendő jubiláris innep országos jelleget fog nyerni az által, hogy az egyes kerületek képviseltetése által az egyetemes evang. reform. egyház ott lesz, s egyesített imánkban fogjuk kérni az istent, hogy Tisza Kálmánt még sokáig tartsa meg anyaszentegyházunknak.

== **Kövrér András, k-ajtai pap,** és erdővidéki eszperes szép óvációban részesült folyó hó 12. és 13-ik napjain, midőn ismerősei látogatására régi egyházába, Kibédre utazott. Régi egyházának, hol tizenhárom évig volt pap, kicsinyje-nagyja, preszbiteriuma egész szeretetükkel árasztották el, bebizonyítva ismételtén, hogy a nép elpusztíthatatlan ragaszkodással visel-

kedik azokkal szemben, kik hivatásukat felfogva, hívek a rábizottakban.

== **A székely-udvarhelyi ref. kollegium előljárósága,** elismerése és szives köszönete mellett, nyilvánosságra juttatja, hogy a kollégium azon egykori növendékei, a kik 1867-ben állottak ki az érettségi vizsgálatot, folyó július hónap 3-ik napján 25 éves találkozássra az intézetbe összejövén, ezen nap örömét és emléket egy 200 forintos alapítvánnyal örökítették meg. A nyolcadik tanári szék alapjára szánt ezen adományhoz hozzá járultak Apáthy Vince, földbirtokos, 10 frttal, Bartha Ferenc, adótárnok, 10 frttal, Bartha Mór, birtokos, 15 frttal, Bedő András, ref. lelkész, 10 frttal, Benedek János, kir. közjegyző, 30 frttal; Bőjthe Mózes, százados, 10 frttal, Ince Gerő, kir. törvényszéki bíró, 20 frttal, Jancsó Samu, vasuti állomásfőnök, 10 frttal, Kőncei Domokos, földbirtokos, 20 frttal, Mihály Dezső, kir. törvényszéki bíró, 15 frttal, dr. Nagy Samu, ügyvéd, 50 frttal. Hadd, hirdesse ez az alapítvány az egykori tanítványok háláját és kegyeletét az anya-intézet iránt! Székely-Udvarhelyt, 1892. július 18. A kollegiumi előljáróság.

== **Az alsó-sófalvi károsodottak számára,** O. Weres Kálmán, feleynedi pap, küldött 3 frt. 30 krt. melyből jégveréssel sújtott egyházának tagjai gyűjtöttek 3 forintot, a konfirmált ifjak 30 krt. Mint az eddig begyűlt összegecskét, úgy ezt is köszönettel vettük, és a legkészebb szívvél fogjuk elküldeni rendeltetése helyére. Isten adjon ezer annyit helyette!

== **A leányok gimnáziuma.** Budapesten már hónapokkal ez előtt indult meg a mozgalom, hogy egy ilyen intézet létesíttessék. Mi meg sem említettük. Nem nagy bizodalommal viseltettünk iránta. Óh, távol legyen mitőlünk, hogy a nők szellemi tehetségei iránt avagy csak a legkisebb kétséggel is viseltetnénk; de nekünk, úgy tetszik, hogy a nők, már fiziológiai alkotásuknál fogva, oly törvények alatt állanak, hogy e disziplina azokkal össze nem egyeztethető. Lehet, hogy csalódunk. De, a kezdeményezők, Herrman Antal, és Vikár Béla, feltétlenül kivihetőnek, hasznosnak, sőt szükségesnek találják és az intézet első osztálya már ez év szeptember havában meg fog nyitni és a kik érdeklődnek, vagy éppen be akarnak lépni, tájékozást szerezhetnek az «É l e t» szerkesztőségénél, Budapesten. Az intézetnek célja kettős ideális, és konkrét. Arra törekszik, hogy megtestesítse a modern női eszményt nemzeti alapon; hogy higiénikus nevelés alapján képessé tegye a munkára, mint a boldogság feltételére, és az iskola útján ma elérhető legmagasabb fokú általános műveltség megszerzésére; továbbá, az egyetemi tanulmányokra készít elő a nőket mindazon pályákon, melyekre az érettségi bizonyítvány jogosít. Mindez igen szép, igen derék. Ám, mikor lesz az, hogy nőket neveznek ki törvényszéki, táblai, kuriai bírakká, ügyvédeké és így tovább? Megadni a nőknek minden föltételt, hogy magukat kiképezhessék ez helyes. De, hogy mit fog csinálni egy nő görög és latin nyelv tudásával, saját tehetségén és esetleg szorgalmán kívül, azt mi felfogni, nem tudjuk. A mi asszonyaink már nem lesznek gimnázista diákok, de leányaink, unokáink még lehetnek. A tudás mindig több, mint a semmit sem tudás. Másképpen képzeljük mi ezt a dolgot. De hát, mi nem vagyunk reformátorok; és így megvárjuk, hogy mi lesz ennek a dolognak a vége, mely a mi felfogásunk szerint, egy kicsikét excentrikuson indul.

== **Értesítés.** A sárospataki ev. ref. főiskolában levő s az 1892—93. iskolai évre kiosztandó, részint családai, részint közalapítványi ösztöndíjakra a pályázati folyamodványok, kellően felszerelve, folyó évi augusztus 20. napjáig adandók be a főiskola közigazgatói hivatalához. Az igazgatóság.

== **Helyreigazítás.** Lapunk 25-dik számának, Hiv. Részen, 1549—1892. sz. alatt megjelent az országos ref. közalapítványi segélyek megállapítására vonatkozó közlemény II. Lelkészek címe 3-ik sorában, Pap István sz. kocsárdi lelkész segély-összege tévesen jelent meg 50 frtnak 30 helyett. Az illetékes helyről vett értesítés alapján, ezennel helyreigazítatik.

Szerkesztői nyiltposta.

= F. I. úrnak. Zalathna. Köszönjük a rövid tudósítást. Valódi becse, és értéke akkor volna igazán, ha a jezsuitának nevét, viselkedését, munkálkodásának egész képét adhatnók; valamint hitteles rajzát azoknak, a miket beszélt. Így kevésbé érdekes; és nem több, mint a mennyit minden plébános végez naponkint. Érde-

mes volna pedig utána hordani a zsendelyt ezeknek a Vaszari Kolo-

soknak.
= Egyszer mindenkorra kijelentjük, hogy lapunk sem apró, sem nagy hirdetésekkel nem foglalkozik. Ugy vagyunk meggyőződve, hogy a hirdetésekbe bejöheto jövedelem nem áll arányban azzal az izléstelenséggel, hogy egy egyházi lap cognacot, zakherlint, suvixot, eladó telket, gummi különlegességeket, s több efféléket hirdessen. Kérjük, hagyjanak nekünk békét.

HIVATALOS RÉSZ.

1867—1892.

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollégium m. t. t. Elöljáróságának.

Tudomás és további szives intézkedés végett, tisztelettel értesítjük a m. t. t. Elöljáróságokat, hogy a közoktatásügyi m. kir. miniszter úr az alább felsorolt műveknek az ország bármely iskolájában való használatát a bennök foglalt állam- vagy alkotmány-ellenes adatok és közjogi tévedések miatt, az 1876. évi XXXVIII. tc. 7. és az 1883. évi XXX. tc. 49. §-a alapján, eltiltotta.

E művek a következők:

1. Lebensbilder. III. Lesebuch für Oberklassen deutschen Volksschulen. Herausgegeben von August Berthelt, Karl. Petermann, Julius Jäkel, Luis Thomas. 42. Auflage. Leipzig, Klinkhart 1889.

2. Lebensbilder IV. Lesebuch für höhere Bildungsanstalten. Von Berthelt, Petermann, Jäkel, Thomas. Fünfte Auflage. Leipzig, 1875.

3. Vocabulariu completu pentru oporile lui Gaiu Juliu Cesare, dr. Vasile Glodariu. Brasiovu, 1871.

4. Curs practi, și gradat de stil și compozițiuni, d. J. Manliu Editiunea V Bucuresci, 1890.

5. Curs de limba germana pentru școlile secundare de Mih. Berar. Volumul I. Etimologia Bucuresci, 1888. Volumul I. Etimologia, ediția II. Bucuresci, 1890. Volumul II. Sintaxa, Bucuresci, 1888. Volumul III. Chrestomatia, I. Bucuresci, 1888. Volumul III. Chrestomatia, II. Bucuresci, 1888.

6. Deutsches Lesebuch für Mittelschulen von Karl Schiller, I. Theil, dritte Auflage. Wien, 1881. Pichler.

7. W. Pütz: Geografia si istoria, evului vechiu, mediu și modern. Manual preluat pentru classale superioare gimnasiale și reale, de dr. Joan G. Meșota. I—III. Bucuresci, 1889, 1879, 1880.

8. Laky-Fogarașanu-Moldovanu: Geografia pentru școlile medii. Tomului I. Brașovu. 1886.

9. Retorica de Cristu S. Negoescu. Editiunea antaia. 1883. Ploesci.

10. Antologie romana, d. M. Pompiliu. Editia a III-a Jași. 1890.

11. Legendariu romanescu, de Alesiu Viciu. Blasiu, 1884.

12. Heinrich Kiepert's Kleiner Schulatlas. 21-te Auflage. Berlin, Reimer. 1888.

13. Historischer Schulatlas zur alten, mittleren und neuen Geschichte von C. E. Rhode. Ausgabe für österreichische Schulen. 12-te Auflage Glogau.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1892. június 21.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
ig.-tanácsos, elnök-helyettes

1863—1892.

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollégium m. t. t. Elöljáróságának.

Nyilvánartás végett, tudatjuk, hogy a közoktatási m. kir. miniszter folyó évi 6669. szám alatt kelt rendeletével a következő című fali térkép: Viszki mapa europy. Navrhá a kreslil B. Kozenu. Cesky upravil R. Kovár. Ve vidni a Olomuci. Skladem E. Hölzela. Miután rajta az osztrák-magyar monarchia még mindig Ausztria elnevezés alatt sze-

repel; továbbá, a következő című tankönyvet «Leitfaden zu einem methodisese Unterrichts in der Geografie für Bürgerschulen und Realanstalten, von August Lüben. 21. Auflage. Berlin, 1889.» a benne foglalt közjogi tévedések miatt, az 1876. évi XXVIII. tc. 7. §-a 5 pontjára való figyelemmel, az összes népoktatási tanintézetekben, kereskedelmi és ipari iskolákban való használatból kitiltotta.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1892. július 12.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1804—1892.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A székely-udvarhelyi ev. ref. főgimnáziumban egy új rendes tanári székre, melyet a folyó évi egyházkerületi közgyűlés fog rendszeresíteni és betölteni, pályázat hirdetik. Ezen tanszékhez a német és latin nyelv s irodalom tanítása van kötve.

Évi fizetés, 1000 (egyezer) frt. és 200 frt. szálláspénz, s kilátás két 100 frtos' ötödéves korpótlékra; a fizetés évnegyedes részletekben előre lesz kiszolgáltatva.

Pályázhatnak protestáns vallású tanárok, vagy okleveles tanárjelöltek, a kik ezen szakcsoportra képesítve vannak.

A kellően felszerelt folyamodványok az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Igazgató-Tanácsához folyó évi augusztus hó 31-éig benyújtandók.

Az erdélyi ev. ref. Egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1892. július hó 9-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Domokos Antal,
ig.-tanácsos, elnök-helyettes.

765—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett hévizi egyház IV. osztályú papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakáson és gazdasági épületeken kívül, egyházközségi becslés szerint, 444 frt. 70 kr. melyből 208 frt. 88 kr. készpénz. A megválasztandó köteles, egy évi javadalma felének 75%-át s azután az évi járulékot a gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határnap: aug. 15. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához intézendők, Kecsetbe, u. p. Sz.-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1892. jul. 18.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

147—1892.

MEGHÍVÓ.

A küköllői ev. ref. egyházmegye, f. hó 29-én reggeli 9 órakor kezdve, D.-Szent-Mártonban Papi Értekezletet fog tartani az egyházmegye tanács-termeben. Ugyanezen nap és helyen d. e. 11 órakor kezdve, házassági törvényszéki ülést tart. A Papi Értekezlet tárgysorozatát a titkár úrral egyetértve, az irt időre el fogom készíteni.

A jelzett gyűlésekre a t. tagokat van szerencsém tisztelettel meghívni. Ügyvéd urakat figyelmeztetem, hogy valópereküket igyekezzenek felszerelni; mert a felszeretlen perek tárgyalás alá nem bocsátom.

Vámos-Gálfalva, 1892. jul. 12.

Kovács Elek,
ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1892. Julius 28.

30. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Vallás és társadalom.

(Két cikk.)

II.

Ki a hibás

Csak egy út, a vallás útja vezet a fenyegető problémák megoldásához a modern élet útvesztőjében. És éppen ettől fordul el az újkor gyermeke. Keresi mindenütt boldogságát, csak ott nem, a hol megtalálhatja. A vallás előtte vagy rajongók elmeszüleménye, vagy egy szédelgő kaszt önző találmánya. A felsőbb osztályok élvezeteik gyönyörébe fulladva, nem gondolnak vele; a középrend felületes tanulmányaira támaszkodva, divatból hitetlen; az alsó rétegek még hisznek babonából, gondolkodás nélkül, mert náluk a lélek erejét előli az emberirtó folyadék. és sorvasztó apáthiájukban nem tudnak hitükből vigaszt meríteni maguknak.

Az öngyilkosságok száma, elbetegesült lelkiállapotok következménye aggasztólag szaporodik; a tébolydák zárkái telvék a mesterségesen megrottott idegzet kóros, elérhetetlen vágyak áldozataival. S míg a testet fenyegető betegségek ellen ezerszámra fedezi fel mentő szereit a tudomány a lélek bajai ellen nem bírunk gyógybalzsamot. A segélyre törekvő irányzatok számtalanok, s eredményt még sem tudnak felmutatni. A sötétből hol emelkedik ki egy csillanó fény, hogy rámutasson a baj kútfejére? A társadalom beteg, gyógyulást keres, de nem találja. Mi az oka? Ki a hibás

Maga a társadalom.

Előtte áll az arkhimédeszi pont, a vallás, melyen megállva, kikökhentheti mocsárba vivő útjából a korhadtt szekeret; de e pontot nem ismeri fel, s ha mutatják, gúnykacaj reá a felelet. És e gúnyért épp oly felelősök maguk a vallás szolgálói is, mint a társadalom. Lássuk, hogyan?

A tudományok, a bölcsészet újra-ébredésével porba omlott a tekintély hagyományos épülete.

A kérdések, melyeket az előtt érinteni is szentségtörés volt, előtérbe tolokodtak. Az emberiség boldogulásának épületét ismét fel kellett emelni, de az építésben még nem elég jártas kezek a törmelékből a jót, hasznavehetőt is a roszszak közé dobták. A rombolás mind merészebb lón. S kétség, félelem, káröröm hangjai között terjedt el a világon, hogy az épület hasznavehetetlen végképp, örökre. Megtámadták a vallás jogosultságát és a kislelkűek tábora, kik abban önző céljaik akadályát látták, naponta szaporodott. Tehát, vége volna Nem, soha. A rombolás csak segítség volt az újra-építéshez. A tudomány segélyével salakjaitól megtisztulva, erősebben áll, mint valaha. Az idő halad; az eszmék tisztulnak; minden tudomány tökéletesedik. Metafizikai eszmék helyett, a vallás egy mindent átható élet-elvvé lón. Évszázadokra megállapított hideg, merev, transcendentális hitcikkek helyébe, az egyén meleg, élő hite lépett. Dogmák uralma helyett, a lelkiismeret szabadsága. Sötét, elavult eszmék helyét elfoglalta az élet, a modern, liberális vallásos világnézet. De, kik tudnak erről? A papok. A papok, kik a templom falai között hangoztatják az örök igéket mind alkalmas, mind alkalmatlan időben; kik lobogtatják az evangéliom szövétnekét, hallatják a főlemelő, buzdító szózatot a szent ügyszöz méltó szenvedélylyel, ki tartással, s biztató hangjaik szárnyalnak az örök boldogság szferái felé.

És még sincs sikere.

Nincs, mert a társadalmi életben hidegen nézzük, mint hóditanak az áthéizmus, materializmus sorvasztó tanai. Nem igyekezünk, hol a részletezésre alkalmasabb tér van, társadalmi úton is felmutatni az igazságot. Az ellenség pedig e téren működik, s mi átengedjük azt neki. A materializmus irodalma befűződik mindenhová és ügyes szofizmáival megmérgezi a gyöngye lelkeket. És mi mit sem teszünk. Nincs irodalmunk, mely merész kézzel felvegye a fegyvert. Iskoláinkban a tan-

könyvek túlhaladott vallásos álláspontokat hirdetnek. Nem tudják e dicső problémákat napirendre erősíteni, mi érdekeljen mindeneket. Legjobb erőiket, melyek segíthetnének, elfoglalja az ezer águ adminisztráció. A többség a megélhetés gondjaival küzd. Tudósaink, kik leginkább segíthetnének, méltóságukon alólinak tartják, hogy laikusok számára való műveket írjanak.

És csoda-e, hogy a ki látja az ügyes támadásokat, bámulja merész szófizmáikat, utána zúgja a pereátot? Csoda-e, ha a társadalom annyi térein csalódással találkozva, onnan is, hol csakugyan feltalálhatná ideálját hidegen, gúny-mosollyal fordul el? Nem mutatjuk meg neki, mily dicső az, mit megvet, s csodálkozunk skepticizmusán. Hol van a segedelem?

Ott van a modern theologiai tudomány általánossá, ismeretessé, népszerűvé tételében; ott van az iskolákban, melyek legyenek a vallás-tudomány elemeinek templomai, állandó szakérők által; ott van a templomokban, hol hiányzik az ige eredeti tisztaságában, a mint tanította az istenember; a közéletben, hol irodalom, népkönyvtárak, felolvasások által igyekezzünk közérdekűvé tenni azon eszméket, melyek hajdan, bár korántsem ily tisztaságban, uralták a világot. Ott van a segedelem a tudásban és hitben, melyek végelemzésben egyek; az élet ezer nyilvánulásaiban, hol mindenütt feltüntetendő a társadalmat gyógyító erő, az ellentétek kiegyenlítője, a szívből fakadó vallásos érzés, s ennek legmagasabb következménye a szeretet. Itt van, a mit keresek, itt van az üdv.

És ez nem ábránd, hanem hit; nem jóltevő álom, hanem édes valóság. A társadalmi kérdések legégetőbbje, mely mindeniknek megoldását magában foglalja a vallás uralmának kérdése. Ennek alapján lesz a második évezred a második megváltás öröm-innepe.

Ütközet előtt.

A magyarországi katolikusok feje, a keresztyéni szelidségű, szerény egyszerűségű rokonszenves főpap, a napról napra nem csak állásának magassága, de személyes tulajdonságai által is mind fölebb emelkedő politikus, elő állott tehát, s egész ország hallatára kijelentette, hogy ő megtalálta azt az oly annyira keresett, de az emberek szemei elől mindedig elrejtett kincset, a melynek várva-várt megtalálását katolikus és protestáns, egyház és állam, király és pápa egyiránt örvendezve veszi. Mindnyájan elhallgatának, s figyeltünk az ő beszédére, melyben kifejté nekünk, hogy a keresztes törvény ellenkezik a vallási

jogegyenlőséggel, a protestánsok óhajaival és kánonjaival, a katolikus egyház hitelveivel, az osztó igazsággal, a valódi liberálizmussal, szóval, mindennel a világon, a mivel valaminek ellenkezni nem szép és nem helyes. De azért az annyi mindennel ellenkező törvény, rábizva kényszer nélkül tisztán az egyesek törvénytiszteletére, maradjon meg egyedül üdvözítésül katolikusnak és protestánsnak, dicsőségeül az osztó igazságnak és valódi liberálizmusnak. Hirdetek nektek nagy örömet, a mely az egész népnek öröme leszen. Tartsa, a ki akarja!

Ez a békekövet szava; ez a hercegprimás bölcsesége, a mely e lapok szerkesztőjének előbbi cikkében «feneketlen bölcseségnek» mondatik. Mikor a hercegprimás a kormány elébe egy különös dilemmát állított, hogy vagy a főnebbiek szerint értelmezi a törvényt, vagy kitörli az ő katolikus vallást a bevett valások sorából, mindenki észre vette a legnagyobb ellenmondást, a melybe maga jutott. Maradjon törvénynek, a mi mindennel ellenkezik, mindenek üdvére és megnyugtására. A törvényt végrehajthatják egyesek, de az államnak végrehajtani, nem szabad.

Azonban, az ember nem logikai formák közé szorított lény a világnak, s meglehet, a hercegprimásnak sem képezte ámbicióját a következetesség, hanem egyháza érdekeinek védelme, s a békés közvetítés.

Ugyan, minő békét csinál, ki a bajvívók előtt felhúzza a sorompót, s elkiáltja: béke! Az ilyen közvetítésre mondaná Jeremiás: gyógyítják vala az én népem romlását, mondván: békesség, békesség; de ugyan nem lett békesség! Az ilyen békesség egyértelmű azzal, hogy minden katolikus lelkész által esketett vegyes családban katolikus gyermekek születnek, de a mi protestáns részről nem történik így, mert egy protestáns pap, a lelkiismereti és egyéni szabadság bajnoka, s a haza szentesített törvényének tisztelője, nem teszi, hogy mindezek ellenére, reversalis állítására kényszerítse a hozzáfutókat, mint a szülők természeti jogára hivatkozó, de ezt a jogot már az egybekelésnél minden áron megsemmisítő katolikus egyház. Pedig, hányszor lehetne nekünk is nem csak a gyermekek vallására nézve kényszert alkalmazni, de egyenesen átállásra kényszeríteni esketések alkalmával a katolikus félt, főleg, vált személyek egybekelési eseteinél, a melyeket a katolikus egyház hitelvi akadályok miatt nem köt össze, s így feltétlenül a protestáns papokra vannak utálva.

De, távol legyen, hogy mi ily eszközökkel prozelitáskodjunk. Meg van irva: a mi a másé, ne kívánd. Mig a katolicizmus ez őstörvényt folyvást büntetlenül megszegi, mondván, hogy ez neki hitelve; mi küzdünk tisztán a magunkéink megtartásáért, a vallások egyenlőségeért, az egyéni szabadságért, ez ország minden pápai diktálistól ment önállóságáért, miket megtámad az ultramontanizmus, a mely naponkint harapózik, és vetten-veszi e hazában a szabadság erősségeit.

De, nem ebben áll a kövér ló halála! Bizony, szabadjára hagyva az ő eleitől fogván való gonosz praktikáit, könnyen elcseppen ez ország szabadsága, s ama dicsőséges jelvénynek, a kálvinista kakasnak, a kétféjű sasos katolikus papság hamar alája öntené a forró vizet.

Bár olyan formán vagyunk Vaszari Kolossal, mint

Bayarddal a spanyolok, kik megpillantván őt az ellenség között, átkiáltották: «Kegyelmed az? Akkor kétezer emberrel többet ér a tábor!» Ámde, azért halljátok meg papi fejedelmek: mi nem félünk és nem rettegünk; a szent jogért harcolni, mind b á t r a k és mind k é s z e k vagyunk. Voltunk még sokkal gyengébb bőrben, de akkor sem tudának «zabláról itatni», mert az úr lelke, mely a szérük mellől is Gideonokat támaszt, csodákat mivelte az elkinzott, meggyötört, koldussá lett szegény református magyarokon, kikre nagyon ráillett a hollandus jelmondat: hiven a királyhoz, egész a koldus-tarisznyáig!

A múlt század végén többen voltak a protestánsok Magyarországon, s hová jutottunk száz év alatt! Az elkeresztelések miatt, mert a katolikus papság onnan is vett, a hová nem tett; onnan is aratott, a hová nem vetett.

És ezt nevezik vallási jogegyenlőségnek, osztó igazságnak.

De, hála az égnek, hazánkban még minden elfogulatlanul gondolkozó fő és minden hazafias lélek tudja, mi volt a magyar protestántizmus és mi ma; ismeri nagy államépítő erejét, áldásos nemzeti munkásságát, de ismeri hatalmát is. Tudja, hogy a protestántizmust igazában méltatlanul háborgatni ma, nem csak nemzetellenes és illiberális dolog, hanem veszedelmes is. Magyarországot a nemzeti érdekekkel és szabadsági elvekkel ellentétben, Róma kedvére kormányozni, nem lehet, s ha a katolikus papság ebben dogmatikai principiumok miatt meg nem nyughatik, az csak addig lesz, míg határozott fellépést talál magával szemben, mert a katolicizmus még mindig eszélyesebb volt, hogysen saját kárára kenyértörésre vitte volna a dolgot.

Nincs nevetségesebb, mint mikor a katolikusok arra hivatkoznak, hogy náluk az elkeresztelés hitelvi dolog, lelkiismeretbe vágó ügy, s emlegetik Deák szavait, miket a dogmákról mondott, sőt emlegetnek olyant, hogy ez által kitérítetik az őskatolikus vallás a bevett vallások sorából. Hát, mit szólnánk ahhoz, ha a protestánsoknak eszükbe jutna, dogmává emelni, hogy ők nem fizetnek adót, nem katonáskodnak, hogy ez náluk lelkiismereti dolog. Hiszen, dogma a katolikusoknál az is, hogy átok az eretnekre, s ezért gyúltak fel a komor tüzek, haltak meg ezer mártírok, lettek vadonná országok. Mért nem követelik maguknak ezt a szabadságot is? Dogma, hogy mi is katolikusok vagyunk, csak engedetlenek. Miért nem szorítanak engedelmesre, gyónásra, misére, tizedfizetésre

Képesek voltak, megalkudni a körülményekkel, mikor sokkal nagyobb kérdések forogtak szóban, mint a keresztelési bizonylat; meg fogják nyugtatni ebben is lelkiismeretüket.

A mi a főrendiházban történt, a mélyebb gondolkozókat talán elkésérithette, engem azonban fölemelt. Láttam először villogni püspökeink kezében azt a fegyvert, a melyet mi adtunk a szabad, őszinte, nyílt szót az ellenséggel szemben, az egész ország színe előtt. Párviadal kezdete volt ez az ország homokján a melyben össze mérték a kardokat. Befejezve még csak 113-dan leszen.

Ne legyenek avúlt díszkardok, miket a törvény a mieink oldalára kötött, tartsák mindig kéznél ezt a fegyvert. élesen és tisztán!

A konfirmándusokról és a «Konfirm. kisebb Káté»-ről.

Papjaink nagyon jól tudják, hogy a konfirmálandó növendékeknek, középszámítással szólva, egy ötöde nem tud olvasni.

Az olvasni tudó konfirmándusoknak is jó nagy része nem olvas folyékonyan, csak «sillabizál», mert a rendes népiskolai tanfolyam bevégezése után, jóllehet az ismétlő iskolában gyakoroltatnak, de az iskola falain kívül nem igen ér rá a földmives ember gyermeke, hogy olvasgasson, mert a mezei munkában kell segédkezet nyújtania a szülőknek. Ilyen kvalifikációval bírnak a konfirmándusok.

Miféle tankönyvből tanítja ezeket a pap? Tanítja a Nagy Péter által írott «Konfirmációi kisebb káté»-ből, a mely tankönyv 1891-ben kilencedik kiadásban jelent meg. A kilencedik kiadás előtttem fekszik. Ez a könyv kétféle nyomtatásból áll. Vannak benne n a g y o b b betűvel nyomtatott kérdések és feleletek, és a p r ó betűvel nyomtatottak. Belső tartalmáról nem akarok beszélni; arról mindenki elismeréssel kell hogy szóljon. Hogy miért van kétfajta betűvel nyomtatva, nem tudom; de hogy nagyon roszul van így, azt nagyon jól tudom, tapasztalatból. (Nem látuk a kilencedik kiadást; de, hogy a kétféle betűs nyomás jeletősége annak idejében meg volt magyarázva, és pedig igen helyesen, azt merjük állítani. S z e r k.)

Ugyanis, én azt tapasztaltam, hogy azokat a tétéleket, a melyek jól olvasható, nagy betűvel vannak nyomtatva, sokkal értelmesebben megtanulják a növendékek, mind az olvasni tudók, mind az olvasni nem tudók, mint a kisebb betűvel nyomtatottakat.

Mi ennek az oka? Vajjon az-e, hogy én a magyarázatkor tán kisebb gondot fordítok az apró betűs tétélekre, mint a nagy betűsökre? Nem. Én egyenlő gondot fordítok minden kérdésre, mert minden kérdést egyenlően lényegesnek tartok, sőt e nézetemet többször hangoztattam is tanítványaim előtt. De, e felfogást nagyon nehéz fejébe verni. Ők azt hiszik, hogy a nagy betűs kérdések lényegesebbek. S mivel könnyebben olvashatók, a kik olvasni tudnak, jól megtanulják; mikor kérdezzetik egymástól, tanulgatás közben, azok is megtanulják, a kik olvasni nem tudnak.

Nem így áll a dolog az apró betűs kérdésekkel. Ezekkel a növendékeknek a tanulásban, nekem az előadásban és kérdezésben éppen öt annyi kínunk van, mint a többi kérdésekkel. Az apró betűs kérdéseket, mivel nehezebben olvashatják, s mivel lényegtelenebbeknek tartják, nem tanulják örömmel. A nagy betűs kérdések tanulásánál úgy érzik magukat, mint mikor az ember jól készített «ország úton» halad; az apró betűs kérdéseknél, mint mikor mezei, közlekedő úton ballagunk.

Tanulási kedvre pedig a konfirmációi káté minden kérdésénél egyenlő szükség van. Hogy többet ne is említsek, a «Mi atyánk» fejtegetése apró betűvel van nyomtatva; ha ezt is kedvetlenül tanulják a konfirmándusok, akkor a többi apró betűt éppen elszomorodva fogják tanulni, irtózáván az apró betűtől. És van igazuk, mert az apró betűk szemrontók és a népiskolákból csak most kikerült növendékeknek nem is valók. Hiszen, még a mivelte

és az olvasásban gyakorlott olvasó közönségnek szánt napi lapok is nagyobb betűkkel vannak nyomtatva, mint a konfirmációi kesebb kátének a legtöbb tétele.

Az egyházkerület kötelessége, a konfirmációi kátének egy olyan új kiadását eszközölni, a melyben minden tétel egyenlő nagy és jól olvasható betűkkel legyen nyomtatva.

Ne kicsinyelje az egyházkerület e kicsinynek látszó ügyet; mert ezt csak a távolról szemlélő láthatja kicsinek; de, ha közelről nézzük, éppen nem kicsiny. Nagy darab kövekből építik a templomot; de, azokban a kövekben a porszem is alkotó részt képez. A hit templomának felépítésénél sem szabad figyelmen kívül hagynunk még a porszemnyinek látszó körülményeket sem.

Az egyházmegyéből.

A széki egyházmegyéből.

(Vége.)

Beható s részben elvi megállapodást követelő tanácskozás tárgyát képezte rettegi egyházunknak 10,000 ft. központi segély-kölcsön megnyeréseért az Ig.-Tanácshoz intézett folyamodványa. Tervezet szerint, ezen összeg 42 év alatt lett volna törlesztési %₀-kal és kamatokkal visszafizetendő s ez idő alatt a felvett összeg a községben és környékén, birtok-betáblázással biztosított kölcsönökben elhelyezve, a nyert és a fizetett kamat közötti különbözetből az énekvezéri kepe váltattott volna meg. A tanács úgy találta, hogy a tervezett kölcsönből származható haszon nem áll arányban az elvállalandó felelősséggel s e kívül a siker mindig a kezelő s illetve, a felügyelő személy szakértelméhez, reátermetségéhez lévén fűzve, idő rendjén, a lelkész, vagy más változás esetén, lényeges vagyoni bonyodalmaknak lehet forrása; s mert a kölcsön veendett összeg biztosítására a papi dézma járandóság ajánlatott fel, a most teljesen biztos alapon nyugvó papi fizetés is bizonytalanná válhatik. Ily felfogás mellett, az egész kölcsön-ügyletet nem találta pártolónak.

Összes üléseinknek azonban legfárasztóbb s az egész évi működésén áthúzódó rémkigyója volt a bálv.-váraljai egyház által évekkal ez előtt, központi kölcsönrel vásárolt birtokból képződött peres ügy, kapcsolatban a Gradovics-féle ügyvédi perköltség-követeléssel, melyet az egyház kiegyenlíteni vonakodott. A közelebbi napokban e kérdés is a megoldás szélére jutott, talán nem fog többé kísérteni?»

A tanácsi jelentés így végződik: «Vajha, gondoskodva lenne új törvénykönyvünkben az egyházmegyei hatóság hatáskörének oly irányban való kibővítéséről, hogy a kisebb fontosságú, úgynevezett, bagatell-ügyek hagyatnának egészen az egyházmegye hatáskörében, az Ig.-Tanács maradna felebezési forumnak; az az idő pedig, melyet manapság a jelentések, információk és felterjesztések emésztenek föl, fordíthatnák a közigazgatás közvetlenebb s így gyorsabbá tételére!»

Közgyűlés az egész jelentést helyesléssel veszi tudomásul s az egyházmegyei tanácsnak kitartó munkásságáért elismerést és köszönetet szavaz.

Szintén örömmel és elismeréssel vette tudomásul közalap-kezelő afiának előterjesztését, melyből kitűnt, hogy az egyházközségek pontosan fizetik illetéküket s a múlt évi 621 ft. 95 kr. évi kirovásból csupán 5 ft. van hátrálékban.

Folytatólag, tanügyi előadó jelentését hallgatta meg közgyűlésünk s ezzel kapcsolatosan tett indítvány folytán, határozatilag útasította előadó afiát, hogy a hatáskörébe tartozó iskoláknak fele részét évenként vizsgálja meg s a hely színén szerzett tapasztalatait jelentése rendjén juttassa közgyűlésünk tudomására.

Két köztörvényszéki és egy tanácsbírói helynek betöltése lévén sorrenden, közfelkiáltással megválasztottak: köztörvényszéki bírók: Vásárhelyi Boldizsár és Kiss Sándor, lelkészek; tanácsbíróvá: Nagy Lajos, főszolgabíró.

Utolsó pont a tárgysorozatban a küllői egyházmegyének «temetkezési segély-egyletek» felállítása iránti javaslata volt. E kérdés igen élénk vitát idézett föl.

Maga az előadó nem nyilatkozott mellette, sőt hangsúlyozta, hogy inkább fordítsuk minden erőnket a már fenálló egyleteink, jelesen pedig «özv.-árvai gyámintézetünk» gyorsabb fejlesztésére, mintsem új egyletek alakításával, erőnket szétforgácsolva, a meglevőket is lassú tengődésnek engedjük.

A többség az egylet létesítése mellett nyilatkozván, kimondatott határozatúl, hogy a «temetkezési segély-egylet» egyházmegyénk a maga kebelében még ez év folytán felállítja, szabályzatának elkészítésére egy bizottságot küld ki, melynek munkálata az őszi rendkívüli közgyűlésen fog tárgyalatni, s annak nyomán az egylet életbe léptettetni.

Nem veszett azonban kárba az előadó által fölvetett eszme sem, előbbi intézkedéssel kapcsolatosan, útasítva lett a kiküldött bizottság arra is, hogy a gyámintézet alapjának, illetve, évi osztaléka gyorsabb emelkedésének érdekében, egyidejűleg nyújtson be javaslatot.

A tárgysorozat ki lévén merítve, mielőtt elnök afia. a gyűlést bezárta volna, érdemes főgondnokunk, gr. Vass Béla ömltsga, az összes tagokat közébre hívta meg.

A délutáni időt a gyám-intézeti részvényesek közgyűlése vette igénybe.

Részletesen vette számba eme közgyűlés az egész alapvagyon, intézkedést tett egyes függő, vagy kétes követelések tisztázására, kiútalta az évi osztalékot s pénztárnok aának, a vagyon lelkiismeretes kezeléseért, a számadások pontos viteleért elismerését fejezván ki, részére a szokott fölmentvényt megadta.

Itt lettek megbeszélve tüzetesebben azon irányelvek, melyeknek alkalmazásával, gyámintézetünk sorsán lendíteni tudnánk; s bár határozat nem hozatott is, erősödést nyert azon meggyőződés, hogy özvegyeink sorsán nekünk kell első sorban, még áldozatok árán is, segíteni.

Gyűlés után, a házassági törvényszék látott el néhány darab peres ügyet s már nyolc óra volt, mikor a tanácstermet elhagyhattuk, azon megnyugtató érzéssel, hogy e napot jól használtuk fel.

Péter Antal.

Külföldi egyházi szemle.

A berlini protestánsok már régóta érezték hiányát egy olyan testületnek, mely a városban szerte-szétszórt egyházakat egybe kapcsolja és azok egységét képezze. Meg is próbáltak mindent, hogy olyan központi felsőbb forumot teremtsenek, mely összetartozásuknak érzetét reprezentálja. Azonban, eddig minden kísérletezés mellett sem tudtak baj-

kon segíteni, a hiány mindig megmaradt, csak talán már most lesz az eltüntetve, midőn az u. n. Kreis-Synode hosszú vajadás után felállított és megkezdte működését. Ez a Kreis-Synode egészben véve eléggé szerencsés alkotás, mindössze centralizáló jellege, s azon színezete ad okot ostromoltatására, mely úgy tünteti fel, hogy látszólag azt az eszmét képviselné, mely Berlint külön akarná szakítani önálló egyházi provinciává való egyesítés végett. Egyébiránt, elég kedvezően áll, nem sok kifogás van ellene, örömmel üdvözlük minden oldalról és sokat várnak kezdeményezésétől és alkotásaitól.

*

Észak-Amerikában, a methodisták közt a legdivatosabb kérdések közé tartozik most az: bevegék-e a nőket az egyetemes zsinat tényezői közé, vagy ne. Sokan vannak, kik az eszmét nagyon ellenzik, de nem kevesebb a pártolók száma sem. Egyelőre, nem is lehet tudni, hová fog kiütni végeredményében a dolog. Mert, bár egy legközelebbi ülésen az ellenesek negyedmillió szavazattal kétszáz ezer ellenében győztek, de napirendről a tárgyat nem vették le, s az újabb megmértetésre pár hónap múlva megint kitűzik az újabb határidőt, s ha akkor is elbuknának, úgy állanak az események, hogy azután újra felveszik a küzdelmet, s pedig annyiszor és mindaddig, míg utoljára is győzni fognak. Az érdekeltség, a mint látszik, nem csökken az amerikaiak közt e kérdés iránt, mert a nők rendkívül nagy buzgóságot fejtenek ki, s igen ügyesen gyűjtik a szavazatokat, s nem lehetetlen, hogy az övék lesz végtére a diadal. A nőknek különben ez csak egyik lépcső céljaikhoz, mert ez által, s így lassankint akarnak teljes emancipációjukhoz közelebb jutni. Hiszik is, hogy az egyház engedni fog, mert a mit eddig követeltek, még mindent megadott; így például legközelebb azt is kicsikarták tőle, hogy az esketésnél nem kötelezik többé magukat férjeik iránt való engedelmességre, s mikor a pap az erre vonatkozó formulát mondja, hallgathatnak.

*

A svájci st.-galleni reformáció-ünnepély páratlan lelkesültséget keltett már akkor, mikor eszméjét megpendítették. S mikor arra került a dolog, hogy tényleg megünnepeljék, ritka szép jeleneteknek lett a megvalósítója. Csaknem az egész Svájc egyesült, hogy a nagy és bigott katolikus kántonban ezen a napon megmutassa erejét és belső gazdagságát, emlékeztetéssel, ismertté tegye az evangyéliumi egyház örök hivatását. Különösen a «svájci egyesület a szabad keresztyénségért» fejtett ki nagy tevékenységet a protestáns világ összehozásában, aztán az erkölcsi iratok anyagi alapjának gyűjtésére irányult gazdag eredményeiben. Az ünnepély egyike volt a legszebbeknek, melyek a protestáns Svájcban tartattak; kisebb kiadásban csaknem olyan, mint az, melyet 1864-ben Kálvin emlékére szenteltek. A kik jelen voltak, a megnyugvás érzetével kellett hogy búcsút vegyenek, mert láthatták a megnyilatkozó egeket, s ott az örök világrendben azt a fenséges hivatást, mely a soha el nem múló evangyéliumi egyház életét az időknek végéig biztosítja.

Németországon, az u. n. szociál-demokrácia már a vallás kiparodizálásába is belefogott. S pedig eléggé szemérem-sértően, hogy ne mondjuk, demoralizálólólag. Barmbeckben, a múlt hetekben, több szociális apostola Marx és Lasalle híres tanainak, konfirmációi ünnepélyt rendezett a város egyik nyilvános helyiségében. Ott, mintegy színpadon, végig játszották az egész

konfirmációi oktatást, az ezt bezáró magasztos ünnepélyt, gondoskodva mulattató és erkölcstelen intermezzókról, nevetséges színben feltüntetéséről az egyház ezen egyik legszebb szer-tartásának, s minden elképzelhető karrikaturáról. És a városi hatóság megtűrte, engedte az egészet a maga útján, holott tudomása volt róla, sőt bizonyos tekintetben szemei előtt folyt le. A hol az ilyenek megtörténnek: lehet-e az embereknek érzékük a vallás fenköltsege és magasztossága iránt?

*

Rettenetes jajveszékést fejtenek ki Rómában, várva a világ végének bekövetkezését, mert megtörtént az az eddig hallatlan esemény, hogy a bolognai egyetemre kinevezték a híres orvos-professzort, Jourdan, ki a valdens egyháznak a tagja. A római átkozódásoknál csak a «Germania», ez a mosdatlan szájú, obscén ultramontán lap megy tovább, megszenstelenítve látja az egyetem százados szellemét és tradícióját s követeli, hogy a kormány vonja vissza a kinevezést, mert ha Jourdan belép az egyetem megszentelt falai közé, azok éppen meg nem maradhatnak. Igazán, nem maradnának meg?

*

A kelet-afrikai állapotokra, a melyek felől oly iszonyú hírek érkeztek a véres vallásháború miatt, protestánsok és katolikusok közt, csak most kezd némi világosság derülni, hogy a protestánsok is megtették a maguk védelmében tudósításait. Ezeket egybevetve, tisztán lehet elfogulatlan szemmel látni, hogy nem úgy állanak a dolgok, a mint a katolikusok híresztelték. A protestánsok egyáltalában nem hibáztathatók, nem ők kezdték a harcot, hanem ellenfeleik, kiket papjaik izgattak fel. Sokáig béke is volt a két felekezet közt, írja az angol prot. kolónia főnöke, Lugard kapitány, kinek levele egészen új világításba helyezi az ugandai véres eseményeket, egészen addig, míg ez év elején egy csapat kath. szerzetes nem érkezett meg, kik azután el kezdték folyton szítani az ellenségeskedés tüzét. Ezek a szerzetesek hibások, mert ők mérgeztették el anynyira a két felekezet közt a viszonyt, hogy izgatásuk következtében egy fanatikus katolikus az utcán leszurt egy prot. embert. Itt kezdődött a nyílt háború. A protestánsok főnöke, Lugard kapitány, követelte a királytól, hogy a gyilkost vagy büntesse meg, vagy adja ki. A király, ki kath. befolyás alatt állt, nem tette, sőt a kapitány követének azt válaszolta, hogy vigyázzanak és hagyjanak fel követeléseikkel, mert a katolikusok felperzselik kolóniájukat. A katolikusok már ekkor fegyverben állottak, készen arra, hogy az elenyésző csekély számú angol protestánsokat elveszítsék. A protestánsoknak tehát csak az önvédelmi harc volt hátra; ellenségeik kényszerítették őket arra, hogy fegyvert ragadjanak. Fel is vették és harcoltak, míg meg nem futamították a katolikusokat, kik egy szigetre menekültek, magukkal hurcolva a királyt. Lugard nem követte őket, de kérte a királyt, hogy jöjjön vissza Kampolaba, mert ő éppen úgy meg fogja védelmezni, mint megvédelmezték idáig a kath. franciák. A király nem tért vissza. Erre támadta meg Lugard a szigetet és szórta szét onnan is nagy vereséggel ellenségeit. Ez a háború története. Mily másképpen hangzik ez, mint a franciák irtóztató képeket rajzoló s a protestánsokat vallásháborúval vádoló tudósításai.

TÁRCA.

Pályázom.

Minden költő nemzetének is fia, benne nyilvánulnak nemzetének minden sajátságai. S van-e költői termék, műfaj, a melyben inkább nyilvánulnának a nemzeti sajátságok, mint a népmondák, népies elbeszélések, leírások, népdalok? Ki tagadhatná ezeknek nemzeti szempontból fölötte fontos föladatukat? Azokban nyilvánul a magyar nép egész lelki élete, melynek alapos ismerése, tudása kiválóan fontos napjainkban, midőn irodalmunk érzelemben, nyelvben annyira eltér a nemzetitől. Mi néhány vonással csak a népdalra, a melyre szépen ráillik, a mit Gyulai általában mond a dalról. «Olyan az, mint egy könny, mely felfakad szemünkben, vagy ellebben, mint egy sohaj; kitör önkénytelen, mint a pacsirta trillája s rithmusa annyira összeolvad az érzéssel, hogy inkább zene, mint költemény.»

A valódi népdalban a népek érzelmi világa jelenik meg mindazon népies vonásokkal, melyek a népet, mintilyent, saját eredeti színében tüntetik elő. A nép fiának öröme, bánata lelkében versekké alakul, érzése dallá olvad ajakán, melynek melodiája gyakran nem is új, hanem olyan, melynek akkordjaiban leginkább kifejeződhetnek szívének lüktetései, érzései. A külső világnak minden legcsekélyebb mozzanata dalra hangolhatja a költői lelket: a jótevő nap, a bércek orrait csillagsátorából megezüstöző királynéja az égnek, a rezgő fényű csillagok milliárdjai, az égnek ezüstszalagja, a tejút, a lehulló csillag, a menydörgés hatalmas szava, a gomolygó fekete felhők, a lomb-erdő ragyogó szépségeivel, a mező minden ékessége; a feslő bimbó, a harmatos virág, a csevegő patak, a bűgő vadgalamb, a gurba hátú kis kunyhó, a csicsérgő fecskék, a bánatos szomorúfűz, a mélabús hattyudal, a végtelen pusztá imádkozó csendje: mind, mind kelthet érzelmet a szívben. Epedés és vágy, keserűség és bánat, vidámság és öröm, bú és fájdalom; hon-szeretet, társadalmi, családi és magán-élet ezer s ezer jelenségének hangjai zendülnek meg a dalokban: ezért oly gyakori a dal. Nincs ember, kinek szívére hatást ne gyakorolna a nagy mindenség egyik, vagy másik jelensége, s e hatás legalább lelkében hármóniás melodiává ne szövődne. A költő ajakán megzendült dal átszarmazik más ajakra is, tartalmát megértik, megérik máshol is, mert a szerző egyéni érzéseinek kifejezésében ezek s ezek ismernek saját szívök érzésére, de éppen ezen általánossá válás okozza, hogy a daloló saját szívének megfelelőbben alakít valamit a dalon, vagy a dallam eredeti alakján; új sorok lépnek az eredetiek helyére, a mi gyakran felismerhetetlenné teszi a dal eredeti bölcsőjét. S e változás annál könnyebben történhetik, mert a népdalok főtartalma a szerelem, melynek mikénti kifejezésére a természeti, helyi viszonyok, egyéni hangulatok lényeges befolyást gyakorolnak. S éppen kiválólag a szerelem az, mely édességében, vagy keserűségében egyiránt körébe vonja a környező természetet. A nép egész élete oly környezetben telik el, melynek sok, igen sok mozzanata csak érzelme fokozására szolgál. Az akácfa virága szerelmére emlékezteti (Kétszer nyílik az akácfa virága); a hullámzó vetés csak szívének hő vágyára, a búzavirág-szemű kis lányra inti (Búza közé száll a dalos pacsirta); a tarló szerelme gyengédségének kifejezésére készíti (Ne menj rózsám a tarlóra);

a gerlice bús turbékolása, a holló fekete ruhája mind, mind annyi szomorú tanui boldogtalanságának; a szomorúfűz hervadt lombja sirhalmára borul, a szomorúan zúgó szél neki csendről, nyugalomról beszélve, hívogatja a sirba, hol édes lesz megpihenni, mert odalenn már nem fáj semmi; a beláthatatlan magyar Alföld imádkozó csendjét, a szilaj méneselek rithmikus rohanását, a torzson fészkelő kacsa hápogását, a magyar madár egyszerű kepelését hallgatva, a tünde délibáb csalfa játékát szemlélve, hányszor zendül meg a nép ajkán a dal, a nóta!

A népdalok tartalmát jellemzi az őszinteség. A népköltő ajakán nem azért zendül meg a dal, hogy azt mások olvassák, hanem hogy telt szívéen könnyítsen, örömeinek, bánatának dalban ad kifejezést; s minthogy nem számít olvasó közönségre, melynek izléséhez kellene alkalmazkodni: úgy hangzik el ajkáról a dal, a mint azt szíve mélyén érezte. Szépen nyilvánul ezen őszinteség pl. a «Vörös bársony süvegem» s «Hajnalodik, harmatozik» című dalokban, az első szerint a lány nem akarja kinyitni az ajtót, mert a férfi rossz lélek, azt esküszik, hogy szeret, egyet fordul, kinevet, s a legény tán tiltakozik e felfogás ellen? Nem, hanem a lányra is ráhárítja az ilyen bajt, «Hamis álom, leány-dolog, hogy ha már az álma ilyen, hát a valósága milyen? Piros ajkú kis galambom, soh' se búsulj bajodon, hiszen, mi is legényfajták, így vagyunk az isten-adták.»

Ezen őszinteség, bensőség okozza, hogy minden egyes érzésre, gondolatra megtalálja a legjellemzőbb kifejezést, a kifejezésnek azt a festő hangját, mely a tárgyak, érzések s gondolatok természetét is festi; az érzés őszinteségéből s bensőségéből foly a dalok nyelvének egyszerűsége s szerkezetük sajátos szépsége. Ilyen sajátos szépségek:

1. A képzet-társítás; a népdal hiven visszatükrözi a nép azon szokását, melynél fogva a képzettársulás után eszébe jutott képzeteket is mind elmondja; így társulnak a népdalban is viszonyban levő képzetek, érzelmek, de a dal természetének megfelelően röviden, pár szóval. Mily szépen s találóan szövődik a negyedik sor a három elsőhöz a képzettársulás útján e szakban:

Búra-búra, búbanatra születtem,
Nem igazi anya nevelt föl engem,
Mostoha volt, mostoha a világ is,
Szár az földben elhervad a virág!

Ugyanaz a képzet-társítás mily szépen hozza kapcsolatba a lágy kenyeret a gyenge fiatal lánnyal:

Lágy a kenyér, piritani nem lehet,
Kicsiny a lány, férjhez kérik, nem mehet.

A vonatkozás, melynél fogva a népdal a természet világából, a nép életéből, vagy helyi s egyéni szokásokból s körülményekből vett célzattal, vonatkozással, vagy valamely festő sorral kezdődik. E szempontból mennyi szépség rejlik csak ez egy sorban is: «Szár az ágon bús gerlice turbékol»; a párja vesztett gerle kis szíve bánatának elpanaszolására a száraz ágat választja, mintha érezné, hogy bánatában csak ily bús szomszédság illeti, a kedvesét vesztett szeretőnek e természeti képet szemlélve, tör ki szíve mélyéből az a kedves, bús dal, melynek utolsó szakában mily nyomatékos, mily jellemző a sorban «Megláthatnád két halovány arcamat» a két jelző. Mily gyönyörűen szövődik dallá a

búzavirág szemű kis lány után epedő szív ohaja, midőn látja a buzavirág árnyában a párjára találó dalos pacsirtát s menyire emeli e dalnak báját az ellenzet szépsége, mely a két szakot oly ragyogó világitásba helyezi. Ama kedves melodiájú dal: Kétszer nyílik az akácfa virága, első sorába szőtt természetü tünemény értelme a szak negyedik sorában egészül ki. S a haragos kedves durcássága a «Rám sem nézett, mikor én őt megláttam» kezdetű dalban, mely kinos lelkiállapotba sodorja (Mégis, mégis majd meghalok utána) a szintén durcáskodót: «Megfogadtam én sem nézek reája.» Folytassam-e tovább a magyar népdalok e kiválóan szép s gondos kutatást megérdemlő sajátságának ismertetését? Elmondjam-e, hogy e sorok: Buzát eszik a vadgalamb, Szomoruan szól a nagy harang; vagy Sárga rigó most hullatja a tollát: nem egyebek, mint az idő költői körülírásai. A magyar népdalok e jellemzően szép sajátsága oly sorokat játszik a népdalokba, a melyeknek a tartalommal való gondolati összefüggését kimutatni ugyan nem lehet, de fölötté könnyen magyarázhatók, ha ismerjük a dal bölcsőjét, ismerjük a nép életét. Sokszor az egyes sorok helyi szokásokra vonatkoznak, máskor egész festményt tárnak elénk, melynek részei gyanánt jelennek meg az érthetetlen sorok, így fest eme szak: «szük az itce, Rózsám az ajakad picike» stb. majd az egyén foglalkozásából magyarázhatók: ágas-bogas sűrű erdő, kertész-bojtárra vall; egy másik szőlő-pásztorra, harmadik juhászra, stb. A legtöbb külső természetre vonatkozó képpel kezdődik, a mely talál a daloló lelki érzelméhez.

Igaz, hogy a kezdő sorok vonatkozását, festőiségét némely dalokban bajos kitalálni; az ily dalok azonban sok esetben rontottak s csak gondos utánkutatás derítheti föl az eredeti kezdő sort; így, hogy többet ne említsek «Ázom, ázom, azt gondolom» dal második szaka s «Lehullott a fehér rózsá levele» című dal első szaka közül bajos az eredetire ráismerni, valószínű, hogy az első az eredeti, mert könnyebben magyarázható, hogy az elhagyott szerető kedvese esküvője napján is csak szokott foglalkozását végzi, mint a második, hol a fehér rózsá levelének lehullása nehezen magyarázható, akár az időre vonatkoztatva, akár tán az addig tiszta szerelem lehullására.

«Eresz alatt fészkel a fecske, Mi van a kötődbe menyecske» dal első sora határozottan hibás, a szak többi sorával semmiféle vonatkozásban sincs s valószínű, hogy az eredeti sor így hangzik:

Jóizü a pátkai csitke,
Mi van a kötődbe menyecske?
Nyári piros alma, borizü,
Kóstolja meg kelmed, jóizü;

a mely sorral könnyen magyarázható a szak, a mennyiben a pátkai menyecskék azon szokására vonatkozik, melynél fogva csitkéket szoktak bevinni Székesfehérvárra, a mely alkalommal a kérdezőnek könnyen mondhatta a menyecske: Nyári piros, stb.

3. A drámáság; a népdalban e sajátság annyira jellemző, hogy sokszor a dal nem egyéb, mint pusztá kísérfője bizonyos drámai mozzanatoknak. Az Uram, uram stb. első szakában a szerető még alkuszik a bíróval fakó lova kiadásáért, a II. szakban pedig már biztatja lovát, hogy gyorsan száguldjon babájához, a III. szak «Hideg a szél Mátra felől, nagyon fázom kívül-belől» gyors visszatérését s a belül fázással azt is jelzi, hogy nem szívesen fogadták.

4. Naivság, naiv nagyítás. A maga teljes egyszerűségében nyilvánul e naivság: «Mégkövetem a tens nemes vármegyét» című dalban; naiv nagyítás, hogy többet ne említsek: «Nagy az én rózsám ereje».

Ime, rövid vázlatban, nem említve a nyelv költői szépségeit, mennyi tanulságosat tartalmaz magában a kis népdal. A népdalnak az iskolai képzés egy fokán sem volna szabad hiányoznia, mégis az alsó fokokon (elemi s középiskola két alsó osztályában) a fősulyt a népies elbeszélésekre s leírásokra fektetvén, (minők Arany, Petőfi, Tompa: Falun, Családi kör, Téli esték, Szülőföldemen stb. művei), mert, tartalmilag a gyermek lelkéhez közelebb állanak s a növendék e fokokon jobban megérti a nép életének egyes jeleneteit, mint szívének lüktetését; de már e fokokon is kellene válogatott népdalokat említetni s ezt fokozatosan folytatni azon fokig, midőn költőileg s aesthetikailag megértik a dalok tartalmi, szerkezeti s nyelvi szépségeit. Fődolog, hogy minél több dalt tanuljanak a növendékek kívülől, hogy a szerkesztés egyszerűsége, átlátszósága s a nyelv szépsége állandó sajátja maradjon az egyének s életében alkalmazhassa.

Olvasókönyveink nélkülözik a népdalokat. Ifjaink elemzik Shakespeare és Molière, stb. klasszikus műveit, de az egyszerű kis népdal, e nem ojtott illatú, egyszerűségében szép vad virág bájait nem értik, nem érzik. Nem tudják mi az a nemzeti, mi az a nép a maga teljes egészében, romlatlan szépségében. Pedagógiai s diadaktikai tekintetben megbecsülhetetlen lenne egy oly olvasókönyv (Magyar balladák s románcok Greguss, Beöthy mintájára), melyben az alsó fokokon már emlékezetbe véssett népdalok teljes aesthetikai elemzését (tartalmi, népiesség ethikai szempontból is szerkezeti s nyelvi elemzés) kapná a felsőbb osztályú növendék, hogy az addig lelkében csak sejtelemben élt szépségei a népdalnak tudatosakká legyenek, hogy a népdalok tartalma a növendék erkölcsi képzését, nemzeti szempontból, kiegészítse, formájuk szépsége a formaérzékét nevelje, nyelvük kincses bányája kiaknáthatatlan anyagot s készséget hasonlóké képzésére adjon az emlékezetnek s így együttesen éreztessék a nemzetet, a magyar ész eszejárását, a magyar szív lüktetésének őszinteségét, a magyar nyelv egyszerű báját.

Különfélék.

== **E számunk utolsó levén e hónapban**, fölkérjük olvasóinkat, hogy a júliusban névtelenül megjelent cikkekre augusztus 15-ig küldjék be szavazatukat. A pályacikkek a következők: A tanítónői hivatásról. A mindnyájunk dolga. Vallás és társadalom, (két cikk). Egy kis statisztika. Ütközet előtt. Pályázom. A konfirmándusokról és konfirm. kisebb Kátéről. Nagy örömünkre fog szolgálni, ha olvasóink minél több dolgot adnak az összeszámitással, mert ez az érdeklődésről fog bizonyosságot tenni. Nem szükséges ez esetben, hogy valaki indokolja szavazatát. Egy Levelező Lapon röviden jelzi a jutalomra érdemes cikket, s ezzel eleget tett óhajtatásunknak és az általunk kitűzött célnak. Higyjék el olvasóink, hogy az e téren való érdeklődés nem tréfa: beválik az komoly gondolkodásnak, sőt szellemi foglalkozásnak is.

== **A «Reformátusok Lapja»**, mely köztudomás szerint Szathmáron jelenik meg hetenkint és a mely, ismételjük, nagy buzgósággal és minden jóakarattal szolgálja az ügyet,

mely mindnyájunk ügye, most «Szatmári protestáns irodalmi kör» megalkotásán fáradozik, melynek célja: egyháztársadalmi téren a protestáns öntudat, az egyházas szellem ápolása, egyházalkotmányunk és önkormányzatunk alapelvei, protestáns intézményeink és ezek között különösen tanügyünk iránt az érdeklődés fentartása és fokozása, valamint a vallásos-erkölcsi színvonal emelése, a hitélet fejlesztése. Hogy célját elérhesse: lapot ad ki, időnkint felolvasásokkal egybekötött összejöveteleket rendez és vallásos-erkölcsi irányú dolgozatokat bocsát közre. Alapító tagja lehet, ki 20 forintot fizet; rendes tagja, ki három évi kötelezettséggel évenként legalább két forintot fizet. Székhelye: Szatmárnémeti. Helyeseljék a nemes törekvést; hisszük, hogy a siker nem fog elmaradni. Ha valaha, most érkezett el az ideje, hogy egymásnak kezét nyújtsunk, tudván, hogy a szövetkezésben, a társulásban van az erő. Ha minden vidék, minden egyházmegye és minden egyházkerület ösztöndíjjal minden parányi erejét, megvalósulva fogjuk látni azt a felséges képet, hogy cseppekből lesz a tenger; a vesztőt szétválasztja egy gyermek, kössünk össze csak többet, és munkát fog adni egy férfinak is. A mi egyházkerületünkben már megvannak a keretek «Papi Értekezleteinkben», és már nem sokára azon leszünk, hogy egységes szervezetté alakulván, megkezdjük mi is a működést, melyet csak egy ilyen társaság végezhet áldásosan.

== **Nagytsit. Szerkesztő úr!** A «Prot. Közlöny» idei 28. számában jelzett adományt: 17 fítot. egyházközségem felségítésére, a mai napon tisztelettel átvettem. Fogadja leghálásabb köszönet-nyilvánításunkat. Alsófalva, 1892. júl. 18. Dáné Mózes, ref. lelkész.

== **Dr. Bartha Béla, s-pataki jogtanár** értekezése «A polgári házasság s a házassági bíraskodás», mely a «Protestáns Szemlében» jelent meg, külön lenyomatban is kapható szerzőnél 30 kron. Nem ajánlhatjuk elég melegen a sok tudással, szellemmel és alaposággal megírt derék dolgozatot, mely éppen most nagyon aktuális, és a melyből mindenki teljes és elég tájékozódást meríthet e fontos dologról.

== **Örömmel vesszük tudomásul**, és jegyezzük fel, hogy lécfalvi pap és kézdii egyházmegyénk esperesét, Zoltáni Elek barátunkat, folyó hó 17-én, nevenapja alkalmából, egyházmegyéje és a szomszédos Kézdi-Vásárhely papjai tömegesen keresték föl és szerencsét kívántak, eddigi eredményes munkálkodása után, jövődő sikereire. Örömmel csatlakozunk a gratulációsokhoz és kívánjuk, hogy derék esperestársunk még igen sokáig adjon alkalmat ilyen összejövetelekre, melyek alkalmasok nem csak a szeretet megújítására, hanem a közdolgok megbeszélésére és új erő-merítésre!

== **Felfalusi egyházunk ürességben levő** papi állomására folyamodtak 25-ön. Ezek közül jelöltettek: Pataki Dénez, kispülpösi, Dénes Gyula, komlódi, Bari Zsigmond, körösfői rendes lelkészek; Keresztesi Gyula, akadémia-papjelölt, Vajda Ferenc, püspöki titkár és Szabolcska Mihály, debreceni segéd-pap. Ha azt kívánjuk, hogy a legméltóbb legyen a nyertes, azt hisszük, hogy ezzel az egyház és a közügy lesz nyertes.

== **Az udvarhelyi egyházmegye legszélén fekvő** voldorfi egyházunk «Gyűjtő-ív»-eket bocsátott ki, hogy a hivek bárminő csekély adománnyal is segítsék meg, hogy papi lakját felépíthesse. Igaz, tudjuk, hogy ilyen íveket minden nap kapunk, sokfelé kell adnunk. Azután, szegény, a ki kér, és szegény, a kinek adni kell. De, Vaszari Koloshoz, és gr. Zichy Nándorhoz hiában megyünk ilyen kérésekkel. Az övék a milliók és a «vivendi modus», a mienk a felebaráti szeretet és a Krisztusi könyörületelesség; meg a protestáns magyarság megtartása. Nem beszélünk sokat. A kinek van, ne sajnáljon valamicskét a szegényektől.

== **Azt hisszük, valami bolond angol** kiszámította, hogy a földgömbön évenként harminchárommillió ember hal meg. Naponként 91,554, óránként 3730 és percenként 62; tehát, majdnem minden másodpercben egy. Az ember átlagos élettartama 38 év. Az emberiség egy negyede hét, fele tizenhét éves kora előtt hal el. Százezer ember közül csak 500 lesz 90 éves és csak egy száz éves; minden századik éri el a 60-ik évet. A nők tovább élnek, mint a nőtelének. Ezer hetven éves ember közt van 43 pap, 40 földműves, 33 gyármunkás, 32 katona, 29 ügyvéd, mérnök, 27 tanító és 24 orvos. Ezt is jó tudni, ha igaz, ha nem.

== **A tórda-túri ev. ref. egyház** pénztára javára, folyó év, júl. 10-én, szépen sikerült nyári táncvigalmat rendezett a gondnok, a körlelkész és az egyházi jegyző, az állami iskola nagy termében. Bevétel 71 frt. Kiadás 21 frt. Tiszta jövedelem 50 frt. Felülfizettek: Bors Albertné 10 frt. Balogh Ferencné 3 frt. Tarsoly Kálmán 3 frt. Felszeghy Dezső 3 frt. Ferency József 2 frt. Dr. Domokos Andor 2 frt. Bíró Gusztáv, Dózsa Domokos, Nagy Olivér, Orbok Sándor, Stáry, Róbert, Tarsoly Gábor, Száva Domokos, Száva Sándor, Szarvadi József, Tutsek Ilona 1—1 frtot. Mazinka Ignác 50 krt. Mindezekből látható, hogy a nemesen érző közönség nem csak világi célokra, hanem a hit oltárára is készségesen nyújtja áldozatait. Fogadják a kegyes felülfizetők és közreműködők, úgy magam, mint egyházam nevében forró köszönetemet. T.-Túr, 1892. júl. hó 20. Mező Lajos, ev. ref. körlelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

1956—1892. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium főgimnáziumánál, jövő tanév szeptember havában, két rendes tanári állomást töltendő be, melyre pályázat nyitattik

a) egy rendes tanári állásra, melylyel a természetrajz és földrajz tanítása van egybekötve. Ha már alkalmazva volt rendes tanárral töltenék be, 1000 frt. évi fizetéssel és 200 frt. lakásbérrel; ha még nem alkalmazott, vagy helyettes-tanári minőségben szolgált egyénnel töltenék be, évi fizetése 900 frt. és 200 frt. lakásbér.

b) Egy rendes tanári állásra, melylyel a klasszika irodalom tanítása van egybekötve. Javadalma 900 frt. évi fizetés és 200 frt. lakásbér.

A tanári javadalom maximuma, melyre szukcessio útján mindkét tanár számíthat, 1200 forint fizetés és természetbeli lakás.

Ez állásokra csak ev. ref. vallásu, 24 évet betöltött képesített egyének pályázhatnak; kérvényüket, okmányaikkal felszerelve, felkéretnek a pályázók, folyó év augusztus hó 30-kaig, az erdélyi ev. ref. egyházkerület méltóságos Igaz-

gató-Tanácsához Kolozsvárrt, benyújtani. A megválasztott tanár köteles az erdélyi ev. ref. egyházkerület tanárainak özevgy-árvai gyámintézetébe belépni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárrt, 1892. július 20.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

787—1892.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sz.-szolnoki egyházmegyébe kebelezett kusa lyi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: kerttel és melléképületekkel ellátott tisztességes lakás és 194 frt. egyházhatósági becslés szerint. A megválasztandónak az orgonálásban jártasnak kell lenni.

Pályázati határnap f. évi aug. hó 20. Folyamodványok nt. Nagy László, esperes aához, Sz.-Somlyóra küldendők.

Kolozsvárrt, 1892. júl. 24.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.